

Комунальний заклад Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ЗМІСТУ ОСВІТИ

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НУШ: АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ

Методичний посібник

Суми, 2023

УДК 37.036
ББК 74.200.58

*Рекомендовано до видання та практичного використання вченою радою
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 6 від 29 червня 2023 року)*

Рецензенти:

Кожем'якіна Ірина Володимирівна, старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук;

Чуркіна Вікторія Григорівна, доцент кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат мистецтвознавства, доцент.

За загальною редакцією

Л.В.Серих, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувачки кафедри теорії і методики змісту освіти Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

С 33

Формувальне оцінювання мистецької освітньої галузі НУШ: адапційний цикл: методичний посібник / за заг. ред. Л.В. Серих; КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кафедра теорії і методики змісту освіти. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2023. 101.

Видання розроблено відповідно до закону України «Про освіту», з урахуванням завдань, що виходять із основних постулатів концепції «Нова українська школа» та методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів закладів загальної середньої освіти.

Методичний посібник містить науково-методичні матеріали щодо організації оцінювання мистецької освітньої галузі в адапційному циклі, 5-6 класі закладів загальної середньої освіти з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та модельних програм освітньої галузі «Мистецтво».

У методичному посібнику подано техніки (інструменти) формувального оцінювання навчальних досягнень учнів з практики педагогів інтегрованого курсу «Мистецтво» (адапційний цикл) закладів загальної середньої освіти Сумської області.

Видання адресовано фахівцям закладів повної загальної середньої, позашкільної, спеціальної та вищої освіти, методистам, спеціалістам відділів, управлінь освіти, методичних центрів, студентам.

© Серих Л. В., 2023
© КЗ СОІППО, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
<i>I. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ</i>	6
Сєрих Лариса Володимирівна	6
Роль формувального оцінювання у процесі трансформації системи оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6-х класів закладів загальної середньої освіти	
Бондар Оксана Олегівна	11
Формувальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти: сутність і методи	
Сєрих Лариса Володимирівна	18
Основні принципи та умови реалізації формувального оцінювання	
Мельник Світлана Анатоліївна	24
Чуркіна Вікторія Григорівна	
Компетентнісний підхід у неперервній освіті педагогічних працівників ВНЗ та ІППО	
Паламарчук Валентина Валентинівна	27
Формувальне оцінювання: методи, інструменти, техніки	
<i>II. ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ, ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ</i>	30
Дейнека Ірина Миколаївна	30
Реалізація формувального оцінювання на уроці образотворчого мистецтва «Натюрморт»	
Іванченко Ольга Григорівна	32
Урок образотворчого мистецтва. 5 клас. «Засоби виразності декоративного мистецтва: візерунок»	
Кордюк Любов Іванівна	35
Формувальне оцінювання: Натюрморт у різних видах мистецтва	
Михайлик Алла Вікторівна	36
Використання інструментів формувального оцінювання на уроці «Українські писанки»	
Обравит Інна Анатоліївна	45
Формувальне оцінювання та уроці «Натюрморт – жанр образотворчого мистецтва»	
Петриченко Олена Миколаївна	47
Зображення предметів циліндричної форми, подібних до кулі, та складної форми	
П'ятаченко Лариса Григорівна	48
Інструменти формувального оцінювання на уроці ОМ	
Синенкова Ганна Вікторівна	49
Інструменти формувального оцінювання на уроці мистецтва	
Сіробаба Олена Олександрівна	50
Оцінювання на уроці з промислового дизайну	
Скрипаль Віра Григорівна	50
Формувальне оцінювання на уроці образотворчого мистецтва	
Сметаніна Олена Михайлівна	52
Три вправи для формувального оцінювання з мистецтва	
Терещенко Людмила Василівна	54
Оцінювання на уроці «Великодня писанка»	
Товстуха Анна Володимирівна	55
Оцінювання на уроці «Архітектура космічного міста»	
Чухаль Світлана Володимирівна	56
Оцінювання на уроці «Символіка українського орнаменту»	

Бурик Наталія Петрівна	61
Наступність оцінювання від четвертого до п'ятого класу	
Веремієнко Світлана Анатоліївна	62
Формувальне оцінювання на уроці музичного мистецтва	
Грищенко Юлія Миколаївна	63
Практика формувального оцінювання на уроках музичного мистецтва	
Мурай Олена Іванівна	64
Формувальне оцінювання на уроці «Цирк – мистецтво, сповнене радості»	
Дудченко Наталія Олександрівна	65
Приклади формувального оцінювання на уроках мистецтва	
Забара Оксана Олександрівна	67
Приклади формувального оцінювання на уроках ОМ	
Коваленко Валерія Анатоліївна	68
Як використовувати кубик Блума та картки	
Кравченко Олена Миколаївна	70
Формувальне оцінювання під час уроку «Барвіста магія народного малярства»	
Ленець Людмила Олександрівна	72
Три методи для формувального оцінювання	
Макаренко Катерина Володимирівна	73
Застосування формувального оцінювання на уроках мистецтва	
Манько Олександр Олександрович	78
Мистецтво: приклади формувального оцінювання в ДУМ	
Миколенко Людмила Василівна	79
Техніки формувального оцінювання на уроках мистецтва	
Нечипоренко Тетяна Леонідівна	79
Використання формувального оцінювання на уроках музики	
Реп'янська Вікторія Анатоліївна	81
Формувальне оцінювання за підручником Л.М. Масол	
Скрипаль Віра Григорівна	82
Оцінювання на уроці «Повітряна перспектива. настрої. Малювання композиції «Пейзаж рідного краю»	
Тубальцева Тетяна Михайлівна	83
Інструменти формувального оцінювання	
Хрін Лариса Іванівна	84
Оцінювання уроку музичного мистецтва	
Цегельник Надія Олексіївна	85
Приклади формувального оцінювання на уроці ОМ	
Шабельник Світлана Володимирівна,	86
Приклади оцінювання на уроці «Цирк запрошує на свято»	
Кулаєва Юлія Віталіївна	88
Формувальне оцінювання: 8-9 клас: Мистецтво	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	94

ПЕРЕДМОВА

Протягом кількох десятиліть науковці, методисти та практики загальної середньої освіти намагалися обґрунтувати й втілити в життя різні освітні системи, які б якнайкраще відповідали природі людини та потребам культури – середовищу її існування. У світі реалізуються освітні моделі, які ґрунтуються на гуманістичних засадах, відображають нові потреби інформаційного суспільства та соціокультурного прогресу.

У період нововведень та реформування загальної середньої освіти, швидкої зміни техніки та технологій, зростання наукової інформації, піднесення соціальної ролі особистості та інтелектуалізації її праці на початку нового тисячоліття, реформуванню підлягає і освітня галузь «Мистецтво».

Сьогодні важливою ознакою освітньої галузі «Мистецтво» є не тільки впровадження науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування і застосування її компетентностей як єдиного освітнього процесу, що триває як в урочний, так і в позаурочний час, але й прискорений темп, перманентність і швидкість використання мистецтва в усіх сферах людської діяльності, доступність, мозаїчність і візуалізація інформації в умовах безмежного комунікаційного простору, осмислення й переоцінка надбаних мистецьких скарбів людством і здобувачем освіти.

На формування оцінки діяльності здобувачів освіти впливають освітні електронні мережі, які долаючи будь-які мовні й культурні кордони, дають змогу отримувати інформацію в небачених до цього часу різноманітних форматах і обсягах. Тому стає все більш помітною різниця між інноваційним і традиційним, звичним і зручним для багатьох учителів підходом до контролю й оцінювання, коли зафіксовані результати виконання учнями перевірних робіт зіставляються з чітко визначеними критеріями, рівнями й оцінками в балах. Адже, брак методичних рекомендацій; відтерміновані процеси створення, апробації та селекції засобів контрольної-оцінювальної діяльності нового типу тощо зумовили поділитися з фахівцями практичними надбання педагогів Сумщини щодо формувального оцінювання адаптаційного циклу.

Покликом до узагальнення практики контрольної-оцінювальної діяльності є: реалізація основних вимог Державного стандарту, завдань чинних модельних програм, що розкривають мету інтегрованого навчання мистецтва, принципи, в яких визначаються дидактичні пріоритети, а також базові підходи до навчання: компетентнісний, інтегративний, особистісно орієнтований, діяльнісний, культурологічний; концепція «Нова Українська школа», що спрямовує освітньо-виховний процес не лише на формування в учнів комплексу ключових і предметних компетентностей, а й на розвиток у них емоційного інтелекту, навичок взаємодії, комунікативних і творчих здібностей, які закладають підґрунтя для особистісної самореалізації дитини в суспільстві, досягнення акмеуспіху в подальшому житті.

Методичний посібник реалізує наступність між початковою та базовою освітою і поступовий перехід від молодшого до підліткового віку в поданих практиках (інструментах) формувального оцінювання та сприяє формуванню життєвих цінностей та орієнтирів, розвитку критичного мислення учнів, особистості учня у процесі опанування мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття творчого потенціалу; залучення до культурних процесів в Україні.

Методичний посібник стане в нагоді й допоможе освітянам усвідомити ключові нововведення Нової Української школи, Державного стандарту базової середньої освіти; зрозуміти значення наступності при переході від початкової до базової освіти; урахувати можливості адаптації типової освітньої програми до потреб учнів та можливостей закладу освіти, можливості формувального оцінювання в адаптаційному циклі.

I. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ

Серих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

РОЛЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5-6-Х КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Організація освітньої діяльності в 5-6-х класах закладів загальної середньої освіти, які за Наказом МОН України № 406 від 02.04. 2021р. є учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р – <https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898 (<https://www.kmu.gov.ua>).

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів є освітня програма закладу загальної середньої освіти. Заклад освіти, який здійснює свою діяльність як учасник Проєкту, розробляє освітню програму для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6) класи на основі типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом МОН № 235 від 19.02.2021 (<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>).

На думку Онопрієнко О.В. [23, с. 4-5] «змістове наповнення поняття навчальних досягнень учнів еволюціонувало з розвитком освіти, воно узгоджувалося з властивими часу підходами до побудови педагогічної діяльності й набувало відповідних смислів. Особливо розширився зміст цього поняття з упровадженням в освіту компетентнісного підходу. Відтак, окрім знань, умінь і навичок, до параметрів досягнень стали відносити способи діяльності, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісні ставлення тощо (Т.М. Байбара, Н.М. Бібік, О.І. Локшина, В.І. Луговий, О.І. Ляшенко, О.В. Овчарук, О.Я. Савченко та ін.). До характеристик навчальних досягнень зазначені автори відносять такі:

- ✓ придатність для вимірювання, ранжування й оцінювання;
- ✓ залежність від особистісних рис суб'єкта навчання;
- ✓ обумовленість мірою сформованості, етапом діяльності, на якому фіксується результат;
- ✓ позитивний прояв навчальних здобутків.

Оскільки ми пропонуємо розглядати навчальні досягнення як сукупність надбань особистості, то вважаємо за необхідне доповнити зазначений перелік характеристикою комплексного вияву.

Щодо поняття *результатів навчання*, то його визначення є загальновизнаним і закріпленим у нормативних документах щодо освіти. Зокрема, у Законі України «Про освіту» результати навчання визначаються як «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів» [3].

Результати навчання насамперед визначаються за оволодінням освітньою програмою базової середньої освіти, що забезпечує здобуття відповідного рівня повної загальної середньої освіти, учні, які досягли результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти, що підтверджено відповідним документом встановленого зразка (свідоцтвом досягнень, свідоцтвом про здобуття початкової освіти, табелем навчальних досягнень учня / учениці) [37].

У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких предметів за рівень початкової освіти учні повинні пройти відповідне оцінювання упродовж першого семестру навчального року. Для проведення оцінювання наказом керівника закладу освіти створюють комісію, затверджують її склад (голову та членів комісії), а також графік проведення оцінювання та перелік завдань з навчальних предметів. Протокол оцінювання рівня навчальних досягнень складають за формою згідно до Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти, затвердженого наказом МОН України 12 січня 2016 року № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 липня 2019 року № 955), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314 [37].

Результати навчальних досягнень учнів безпосередньо залежать від визначених досягнень в Державному стандарті базової середньої освіти [1], Типовій освітній програмі для 5-9 класів [33] та загальному обсягу річного навчального навантаження для кожної галузі, зокрема мистецької, діапазону мінімального та максимального показників. Система оцінювання має на меті допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів і надати необхідні інструменти для впровадження об'єктивного й справедливого оцінювання результатів навчання. В оцінюванні навчальних досягнень учнів важливо розрізняти поточне формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове оцінювання (семестрове, річне). Поточне формувальне оцінювання здійснюють з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [37].

Окрім поточного формувального та підсумкового (семестрового, річного) оцінювання, педагогічні працівники закладу освіти можуть ухвалити рішення про здійснення проміжного оцінювання результатів навчання з окремих предметів / інтегрованих курсів. Періодичність і процедури здійснення проміжного оцінювання й види діяльності, результати яких підлягають проміжному оцінюванню, визначають педагогічні працівники закладу освіти залежно від дидактичної мети та з урахуванням відповідної навчальної програми [37].

Формувальне оцінювання – це оцінювання під час навчання і «для навчання» (англ. – «*assessment for learning*»). «Формувальне» (англ. – «*formative*») – тому що, на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) навчального процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного формування необхідних знань, умінь та ставлень [36].

Водночас, значення слова «оцінювання» не обмежується виставленням оцінки. Це послідовна змістовна взаємодія між учнем, учителем і батьками щодо навчальних досягнень учня на підставі всім зрозумілих цілей і критеріїв.

Аби оцінювання стало формувальним, система прийомів, що вчитель застосовує під час навчання, має ґрунтуватися на певних ціннісних орієнтирах. Зокрема, для успішного застосування формувального оцінювання навчальний процес має бути організований у такий спосіб, щоби спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок. Має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не бояться «йти на ризик» – ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вміють або не знають.

Формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання» складається з певних елементів, серед яких насамперед:

- ✓ вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання;
- ✓ надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей;
- ✓ коригування вчителем навчального процесу відповідно до результатів і навчального поступу учнів [36].

Результат формувального оцінювання для учнів – усвідомлення ними відповідей на три важливі запитання:

1. Яка моя ціль у вивченні цього предмета або курсу на цьому етапі навчання – які саме знання й уміння я маю опанувати і для чого, як саме вони будуть оцінюватися в підсумку?
2. Де я зараз на шляху досягнення цієї цілі – що саме мені вдається добре, а над чим потрібно попрацювати?
3. Яке в мене наступне завдання на цьому шляху?

Чи є формувальне оцінювання абсолютно новою концепцією для української педагогічної практики? Не зовсім [36].

Хоча термін раніше не був закріплений законодавчо, багато хто наголошують, що окремі прийоми вчителі застосовували давно. Прикладами таких прийомів можуть бути диференційовані завдання з орієнтацією на навчальні потреби учнів, техніки самооцінювання та взаємооцінювання, письмовий або усний зворотний зв'язок щодо індивідуальних успіхів і невдач тощо. Цей факт є вдалим підґрунтям для подальшого розвитку та послідовного поширення практик формувального оцінювання з урахуванням напрацювань світової педагогічної спільноти [36].

Проте важливо враховувати й те, що формувальне оцінювання як стратегія підвищення рівня навчальних досягнень і покращення якості освіти – це не про застосування того чи іншого окремого прийому або інструменту (додаток 1). Формувальне оцінювання не може здійснюватися вибірково й не обмежується заповненням учителем тих чи інших форм. Ба більше, без постійного активного залучення учнів до оцінювання, за відсутності будь-якого із зазначених вище першочергових елементів, формувальне оцінювання може швидко перетворитися на формальне.

Формувальне оцінювання вимагає системності, має бути вбудоване в повсякденне шкільне життя. Це потребує новітніх підходів до організації навчального процесу й послідовної побудови нової культури оцінювання – у центрі яких учень / учениця та їхні індивідуальні потреби пізнання [37].

Поточне формувальне оцінювання здійснюється системно в процесі навчання на основі викладеного нижче алгоритму діяльності вчителя під час організації формувального оцінювання, що, зокрема, забезпечить наступність між підходами до оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової і базової середньої освіти.

Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей на певний період (наприклад, заняття, тиждень, період, відведений для вивчення теми, тощо). Основою для вироблення навчальних цілей є очікувані результати навчання, передбачені відповідною навчальною програмою, та критерії оцінювання.

Інформування учнів про критерії оцінювання, за якими буде визначено рівень їхніх навчальних досягнень на кінець навчального семестру та року. Доцільно впроваджувати поступове залучення учнів до вироблення критеріїв оцінювання результатів окремих видів навчальної діяльності.

Надання учням зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей. Зворотний зв'язок має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим і своєчасним. Важливо не протиставляти учнів одне одному. Доцільно акцентувати увагу лише на позитивній динаміці досягнень учня / учениці. Труднощі в навчанні доцільно обговорювати з учнями індивідуально. Зворотний зв'язок надають у письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності.

Створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія). Під час навчальної діяльності доцільно спрямовувати учнів на спостереження своїх дій і дій однокласників, осмислення своїх суджень і дій з огляду на їх відповідність навчальним цілям. Важливим є створення умов для активної участі учнів у процесі оцінювання із застосуванням критеріїв, зокрема шляхом самооцінювання та взаємооцінювання, та спільне визначення подальших кроків для покращення результатів навчання.

Корегування освітнього процесу з урахуванням результатів оцінювання та навчальних потреб учнів.

Підсумковому оцінюванню (семестровому, річному) підлягають результати навчання з навчальних предметів, інтегрованих курсів обов'язкового освітнього компонента типового навчального плану. Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти може ухвалити рішення про оцінювання результатів навчання складників вибіркового освітнього компонента.

Семестрове оцінювання здійснюють з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень учня / учениці. Проведення окремої семестрової атестації не є обов'язковим і здійснюється на розсуд закладу освіти.

Річне оцінювання здійснюють на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним від оцінок за I та II семестри. Для визначення річної оцінки потрібно враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня / учениці протягом року.

Семестрова та річна оцінки можуть підлягати коригуванню. Відповідно до п. 3.2. Інструкції з ведення класного журналу 5-11 (12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 № 496, у триденний термін після виставлення семестрової оцінки батьки (особи, які їх замінюють) учнів (вихованців), які виявили бажання підвищити результати семестрового оцінювання або не були атестовані, звертаються до керівника закладу освіти із заявою про проведення відповідного оцінювання, у якій пояснюють причину та необхідність його проведення [37].

Наказом керівника закладу створюють комісію та затверджують графік і порядок проведення оцінювання. Члени комісії готують завдання, що погоджує педагогічна рада навчального закладу. Комісія ухвалює рішення щодо його результатів та складає протокол. Рішення цієї комісії є остаточним, при цьому скоригована семестрова оцінка не може бути нижчою за семестрову. У разі, якщо учневі / учениці не вдалося підвищити результати, запис у колонку «Скоригована» у класному журналі не роблять. За результатами оцінювання керівник закладу освіти видає відповідний наказ.

Коригування річної оцінки здійснюють шляхом коригування семестрової оцінки за I та/або II семестр відповідно до пп. 9-10 Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 14.07.2015 № 762 (зі змінами).

Оцінка результатів навчання учнів є конфіденційною інформацією, яку повідомляють лише учневі / учениці, його / її батькам (іншим законним представникам).

Відомості, отримані під час підсумкового та, у разі застосування, проміжного, оцінювання результатів навчання, застосовують у формульованому оцінюванні, зокрема, для вироблення навчальних цілей на наступний період, визначення труднощів, що постали перед учнем / ученицею, та коригування освітнього процесу.

Оцінювання має бути зорієнтованим на визначені Державним стандартом базової середньої освіти [1] ключові компетентності та наскрізні вміння й передбачені навчальною програмою очікувані результати навчання для відповідного періоду освітнього процесу. Враховуючи ці вимоги, для оцінювання навчальних досягнень учнів доцільно керуватися такими категоріями критеріїв:

- розв'язання проблем і виконання практичних завдань із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом;
- комунікація (тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій);
- планування й здійснення навчального пошуку, робота з текстовою і графічною інформацією;
- рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності.

Звертаємо увагу, що під час оцінювання навчальних досягнень важливо враховувати дотримання учнями принципів доброчесності, а саме: вияв поваги до інших осіб, їхніх прав і свобод, дбайливе ставлення до ресурсів і довкілля, дотримання принципів академічної доброчесності. У разі порушення учнем / ученицею принципів доброчесності під час певного виду навчальної діяльності, учитель може прийняти рішення не оцінювати результат такої навчальної діяльності.

Для визначення рівня досягнення учнями результатів навчання заклад освіти може застосовувати Орієнтовну рамку оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти (додаток 2) або на її основі розробити власні критерії та шкалу оцінювання. У пропонованій Орієнтовній рамці оцінювання навчальних досягнень навчальні досягнення учнів характеризують за чотирма рівнями: початковий, середній, достатній, високий.

Заклад загальної середньої освіти може здійснювати підсумкове та, у разі застосування, проміжне, оцінювання результатів навчання за рівневою, 12-бальною або за власною шкалою оцінювання, затвердженою рішенням педагогічної ради, – за умови затвердження правил переведення до системи (шкали) оцінювання, визначеної законодавством. Результати річного оцінювання відображають у свідоцтві досягнень, яке видають учневі / учениці в кінці навчального року, за системою (шкалою), визначеною законодавством [37].

Для забезпечення наступності між підходами до оцінювання результатів навчання здобувачів початкової та базової середньої освіти, рекомендуємо у першому семестрі 5-го класу підсумкове та, у разі застосування, проміжне оцінювання результатів навчання учнів здійснювати за рівневою шкалою, а його результати позначати словами або відповідними літерами: «початковий (П)», «середній» (С), «достатній» (Д), «високий (В)», та супроводжувати вербальною характеристикою з орієнтацією на досягнення учня / учениці (а не на помилки або невдачі). При переході від підсумкового оцінювання за рівневою шкалою в I семестрі до оцінювання за бальною шкалою в II семестрі рекомендуємо при виставленні річної оцінки орієнтуватись на оцінку за II семестр, а можливу різницю між рівнями результатів навчання у I та II семестрах враховувати шляхом виставлення річної оцінки, що відповідає вищому показнику [37].

Якщо рівень результатів навчання учня / учениці визначити неможливо через тривалу відсутність учня / учениці, у класному журналі та свідоцтві досягнень робиться запис «(н/а)» (не атестований(а)).

Для розроблення та/або оцінки вже розроблених власних критеріїв і шкали оцінювання заклад освіти може використати Орієнтовні вимоги до критеріїв та шкал оцінювання (додаток 3). Ці орієнтовні вимоги мають допоміжний характер і не є обов'язковими до використання [37].

Бондар Оксана Олегівна,
*заступник директора з навчально-виховної роботи
Конотопської спеціалізованої школи I-III ступенів № 9
Конотопської міської ради Сумської області*

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ І МЕТОДИ

У Концепції Нової української школи задекларовано зміни підходів до оцінювання результатів навчання. Одним із таких підходів є формувальне оцінювання, яке вважають оцінюванням для поліпшення навчання.

Формувальне оцінювання створює можливість учителю відслідковувати процес просування учня до навчальних цілей і вчасно вносити корективи в навчальний процес. Для здобувачів освіти формувальне оцінювання слугує рекомендацією до дії, а не педагогічним вироком.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому концептуальні зміни у вітчизняній освітній системі неможливі без перегляду й реалізації принципово нових підходів до оцінювання поступу навчання учнів. В Україні проголошено курс на компетентнісну освіту, в умовах якої затребуваним стає такий підхід до оцінювання досягнень здобувачів освіти, який дає можливість виключити негативні моменти в навчанні, сприяє індивідуалізації навчального процесу, підвищенню навчальної мотивації й самостійності учнів.

У політичній пропозиції до проекту Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленій рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 08 грудня 2016 року № 11/1-15 серед першочергових кроків входження української системи початкової і загальної

середньої освіти до європейського освітнього простору зазначено такий: «Запровадження об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів...» [1].

Чи означає це, що оцінювання, здійснюване педагогами донині, позбавлене об'єктивності?

Аналіз освітньої практики та її нормативного забезпечення підводить до висновку про традиційну нерозривність понять «оцінювання» та «перевірка» і «контроль». Так, у рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 рік) зазначено: «...Перевірка й оцінювання передбачає систематичне й об'єктивне визначення рівня навчальних досягнень учнів відповідно до програмових вимог. ...Результати контрольної діяльності мають виховне значення. Об'єктивно і методично правильно організований контроль розкриває невикористані резерви, можливості дитини, стимулює учнів до систематичної наполегливої праці, зумовлює формування важливих якостей особистості: відповідальності, здатності до подолання труднощів, самостійності» [2].

Ставимо під сумнів виховне значення сучасної контрольної діяльності, яка здійснюється виключно педагогом і подекуди для учня є вироком на протигагу стимулу. Та й оновлене трактування процедури оцінювання в цьогорічних рекомендаціях МОН України передбачає суб'єкт-об'єктний характер взаємодії: «Структурними компонентами контролю навчальних досягнень учнів є перевірка та оцінювання результатів навчальної діяльності... Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних навчальних програм. Його результатом є педагогічна оцінка, яка відображається в оцінювальних судженнях і висновках учителя вербально, або в балах. Виставлення балів обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями» [6].

Отже, маємо суперечність між усталеною формою контролю навчальних досягнень здобувачів освіти, що зводиться до накопичення оцінок у журналі та фіксації рівня знання-незнання, уміння-невміння, та прагненням побудувати процес навчання в загальній середній освіті на компетентнісних засадах, педагогіці партнерства. Вирішення проблеми полягає в імплементації сучасної світової практики проведення формуального оцінювання у вітчизняне освітнє середовище: «Визначальною тенденцією у шкільній освіті країн ЄС є підвищення значення формуального оцінювання, яке сприяє встановленню повноцінного зворотного зв'язку між вчителями й учнями, формуванню в учнів вміння вчитися та загальної культури оцінювання вчителів» [8].

Успіх реформування полягає, насамперед, у психологічній, теоретичній, фаховій підготовці його учасників. Для розробників освітньої політики та педагогів-практиків важливими є дослідження європейського досвіду оцінювання навчальних досягнень, проведені О.Локшиною, І. Булах [4]. Теоретичні підходи до практики оцінювання навчальних досягнень розкрито групою авторів. На сьогодні маємо публікації із прикладних досліджень щодо організації формуального оцінювання. Так, технологія формуального оцінювання з інформатики досліджена Н. Морзе, О. Барною, В. Вембером, приклади використання різних видів формуального оцінювання в реалізації програми Intel «Шлях до успіху» наведено Н. Дементієвською, оцінювальна діяльність учителя початкових класів на засадах компетентнісного підходу описана О. Поляковою .

Для науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, методистів і педагогів-практиків, зацікавлених у розробленні нових підходів до оцінювання навчальних досягнень

учнів, інтерес складають науково-методичні праці зарубіжних колег М. Пінської, І. Фішман і Г. Голуб, Р. Шакірова, А. Буркітової та ін., Н.Гронлунда та ін.

Маємо результати участі вітчизняних педагогів у реалізації міжнародних проектів з освітніх вимірювань [7].

Більшість публікацій із педагогічного оцінювання зводиться до розгляду методів сумативного (підсумкового) оцінювання, зокрема, тестового. Автори надають рекомендації щодо підготовки, проведення й аналізу результатів тестового вимірювання навчальних досягнень.

Водночас питання формуального оцінювання у закладі залишається малодослідженим. Педагогічна практика потребує методичного супроводу й ресурсної підтримки, тобто учителів шкіл потрібно забезпечити належними ресурсами й технологіями для застосування формуального оцінювання в освітньому процесі.

Сьогодні в Україні в умовах модернізації змісту освіти широко обговорюється важливість створення нових підходів до оцінки освітніх результатів учнів. Причому ця оцінка повинна стати засобом мотивації учня до досягнення високих освітніх результатів.

У сучасній дидактиці виділяють два базових види оцінювання:

- зовнішнє (стандартизоване) оцінювання;
- внутрішнє (формувальне) оцінювання.

Зовнішнє оцінювання завжди виконується суб'єктом, який не бере безпосередньої участі у процесі навчання. Це є порівняння одного учня з іншим шляхом порівняння кожної роботи з еталоном. Під час такого оцінювання важливо, щоб всі учні були в рівних умовах. Прикладами такого оцінювання є ДПА, ЗНО, різні моніторинги, річні контрольні роботи та ін. *Внутрішнє (формувальне) оцінювання* передбачає оцінку досягнень учня разом з вчителем, який його навчає, тобто людиною, яка знаходиться в процесі навчання. Цей спосіб спрямований на визначення індивідуальних досягнень кожного учня та не передбачає порівнювання результатів, продемонстрованих іншими учнями, та висновків адміністрації за результатами навчання школярів [3].

Формувальне оцінювання – процес пошуку та інтерпретації даних, які учні та вчителі використовують для того, щоб з'ясувати, як далеко учні просунулись у вивченні предмета, куди їм треба рухатись і як це зробити найкращим чином; усвідомлення самим учнем дистанції між тим, чого він хоче досягти, і тим, де він знаходиться в даний момент; планування того, що учень повинен зробити, щоб цю дистанцію скоротити;

– відбувається під час навчання і є його частиною; формувальне оцінювання можна розглядати як оцінювання для навчання;

– використовується для того, щоб з'ясувати, чи досягнута мета навчання.

Базовими принципами формуального оцінювання є:

1. Центрованість на учневі. У центрі уваги – здобувач освіти. Головна мета – як покращувати і розвивати навчання.

2. Спрямовується вчителем. Автономія, академічна свобода і високий професіоналізм вчителя, так як саме він визначає, що оцінювати, яким чином, як реагувати на інформацію, отриману в результаті оцінювання.

3. Різнобічна результативність. Співучасть учня в оцінюванні розвиває навички самооцінювання, здобувачі освіти глибше занурюються в матеріал, краще його засвоюють.

4. Впливає на навчальний процес. Мета формуального оцінювання – покращити якість навчання, воно не пов'язане з певною бальною шкалою та може бути анонімним.

5. Визначається контекстом. Форми і критерії оцінювання залежать від конкретної ситуації.

6. Неперервність. Використовуючи набір простих технік, вчитель організує зворотний зв'язок: листи самооцінювання, ментальні карти, оцінювання за результатом та ін.

7. Опора на якісне викладання. Формувальне оцінювання повинно базуватися на високому професіоналізмі вчителя [5].

Отже, формувальне оцінювання дає можливість учням усвідомлювати й відслідковувати особистий прогрес і планувати подальші кроки з допомогою учителя. Для педагога формувальне оцінювання означає бути поруч з учнем і вести його до успіху. Учителі використовують інформацію з оцінювання для корегування навчання та забезпечення правильного виконання учнями завдань. Коли наставники регулярно залучають учнів до збирання та перевірки інформації про своє навчання, вони допомагають їм ставати відповідальними та самостійними.

У 1998 році П. Блек і Д. Уільям проаналізували 21 дослідження і близько 580 статей та розділів книг про вплив формувального оцінювання на досягнення учнів. Вони з'ясували, що «інновації, спрямовані на впровадження практики формативного оцінювання, ведуть до істотних результатів навчання». Результати дослідження були представлені у праці «Чорний ящик: що там усередині? Оцінювання знань учнів як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу» [5].

Учені виокремили такі компоненти успішного застосування формувального оцінювання: забезпечення вчителем ефективного зворотного зв'язку з учнями; активна участь учнів/учениць у процесі власного навчання; корегування процесу навчання з урахуванням результату оцінювання; визнання вагомого впливу оцінювання на мотивацію та самоутвердження учнів, які, своєю чергою, впливають на навчання; уміння учнів оцінювати свої знання самостійно.

Алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання можна представити у вигляді такої послідовності дій:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.
2. Створення ефективного зворотного зв'язку.
3. Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання.
4. Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання.
5. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).
6. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Існують такі етапи:

Навчальні цілі. У процесі навчання об'єктом оцінювання є діяльність учня для досягнення цілей навчання. Отже, розроблення навчальної цілі є основою всіх видів оцінювання. На початковому етапі вчитель розробляє, доводить до відома й обговорює зі школярами цілі уроку. Регулярні обговорення в майбутньому мають перерости у традиційну спільну роботу вчителя з учнями.

Оцінювання може виміряти, на якому рівні досягнута ціль. Це можливо за умови, що ціль є вимірною. На жаль, досить часто на практиці цілі формулюються надто широко, абстрактно, їх неможливо виміряти.

Виходом із ситуації є правило формулювання цілей за принципом SMART (аббревіатура англійських слів, що вказують на характеристики навчальної цілі – конкретна (Specific), вимірنا (Measurable), досяжна (Achievable), відповідна (Relevant), визначена в часі (Timed/Timed-bound) [2].

До прикладу, формулювання цілі уроку за традиційним підходом є таким: «покращити знання з математики»; SMART-ціль визначається так: «навчитися розв'язувати задачі двома способами протягом двох тижнів». Інший приклад взято з посібника О. Пінської про формулювання цілі окремої теми курсу з основ здоров'я: «учень розуміє значення гігієни ротової порожнини» (ціль загальна, невимірна) та «учень може ідентифікувати активний інгредієнт зубної пасти, пояснює, чому необхідно двічі на рік робити чистку зубів у стоматолога, описує, як погана гігієна ротової порожнини призводить до погіршення стану здоров'я в цілому» (конкретні, вимірні цілі).

У формулюванні конкретних навчальних цілей, тобто очікувань щодо рівня засвоєння навчальної інформації, за основу доцільно брати таксономію, запропоновану Б. Блумом. Ученим визначено шість категорій навчальних цілей: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання.

Знання – перша категорія цілей навчання, адже запам'ятовування є частиною й базою для більш складних процесів порівняння, співвіднесення, реорганізації, оцінювання тощо.

Розуміння як категорія таксономії, на думку Б. Блума, відображається у трьох типах поведінки: трансляції (від конкретного до абстрактного) – тобто використанні інших термінів, символів у перекладі, переказуванні тощо; інтерпретації (реорганізація ідей, виокремлення серед відомих ідей значимих, тлумачення зв'язків, узагальнення, пояснення, стислий переказ тощо); перенесенні знань (прогнозування, засноване на розумінні напрямів, тенденцій, правил). Засвоєння навчального матеріалу на рівні *застосування* означає, що учень буде правильно застосовувати знання в ситуації, що є відмінною від тієї, у якій він отримувал це знання.

Аналіз спрямовано на виявлення окремих частин матеріалу, визначення зв'язків між ними і принципів організації, з'ясування передумов, висновків, концепцій, яких автор тексту дотримується, проте не висловлює.

Категорія *синтезу* означає вміння комбінувати елементи так, щоб отримати нове ціле, що характеризується новизною й оригінальністю.

Оцінювання як категорія таксономії передбачає вміння оцінювати значення певного матеріалу (твердження, художнього твору, дослідницьких даних тощо) із застосуванням чітко визначених критеріїв [5].

Ефективний зворотний зв'язок.

Він має бути чітким, зрозумілим, своєчасним, відбуватися в атмосфері доброзичливості і взаємоповаги.

Пропонуємо розглянути окремі техніки формувального оцінювання для розширення діапазону інструментарію, який використовується педагогами для вимірювання навчальних досягнень учнів (табл. 1).

ТЕХНІКИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Техніка	Процедура використання техніки
Індекс-картки для узагальнення або запитань	Учитель періодично роздає учням картки із завданнями, зображеними з обох боків (почергово перевертаючи певним боком): 1: Назвіть основні ідеї вивченого матеріалу, узагальніть їх. 2: Визначте, що з вивченого ви недостатньо зрозуміли. Сформулюйте свої запитання
Сигнали рукою	Учитель просить учнів показувати сигнали, що позначають розуміння або нерозуміння матеріалу (у ході пояснення понять, принципів, процесу тощо). Попередньо потрібно домовитися з учнями про використання таких сигналів: – Я розумію ___ і можу пояснити (великий палець руки спрямовано вгору). – Я все ще не розумію ___ (великий палець руки спрямовано в сторону). – Я не зовсім упевнений у _____ (помахати рукою). Після ознайомлення із сигналами учитель опитує учнів кожної групи: Що саме Ви не зрозуміли? У чому відчуваєте невпевненість? Що ви зрозуміли й можете пояснити? За результатами отриманих відповідей учитель приймає рішення про повторне вивчення, закріплення теми або продовження вивчення тем за програмою
Світлофор	У кожного учня є картки трьох кольорів світлофора. Учитель просить учнів показувати картоккою відповідного кольору розуміння (зелений), неповне розуміння (жовтий), нерозуміння (червоний) матеріалу. Після сигналу учитель з'ясовує: що зрозуміли? Що не зрозуміли?
Однохвилинне есе	Техніка, яка використовується з метою представлення учнями зворотного зв'язку про вивчене з теми. Для написання есе вчитель може поставити такі запитання: Що найголовніше ти дізнався сьогодні? Які питання залишилися для тебе незрозумілими?
Вимірювання температури	Метод використовують для виявлення того, наскільки учні правильно виконують завдання. Для цього діяльність учнів призупиняється запитанням: «Що ми робимо?». Відповідь на поставлене запитання – демонстрація розуміння завдання або процесу його виконання. У разі роботи в парах або групах учитель просить пару або групу продемонструвати процес виконання завдання. Інші спостерігають
Мовні зразки (підказки)	Учитель періодично дає учням мовні зразки (вислови, підказки), які допомагають будувати відповідь. Наприклад: Основною ідеєю (принципом, процесом) є ____, тому що ____
Трихвилинна пауза	Учитель надає учням трихвилинну паузу, яка дає можливість учням обдумувати поняття, ідеї уроку, пов'язати з попереднім матеріалом, знаннями, досвідом, а також визначитися із незрозумілими моментами. Я змінив/змінила своє ставлення до.... Я дізнався/дізналася більше про.... Я здивувався/здивувалася тому, що ... Я відчув/відчула... Я ставився/ставилася до ...
Дві зірки й побажання (взаємооцінювання)	Застосовується для оцінювання творчих робіт учнів, творів, есе. Учитель пропонує перевірити роботу однокласника. Коли учні коментують роботи один одного, вони не виставляють оцінки, а вказують на два позитивні моменти – «дві зірки» – і на один момент, який потребує доопрацювання – «побажання»
Техніка «Тижневий звіт»	У кінці навчального тижня кожному учневі пропонується дати відповіді на запитання «Чому я навчився за тиждень?», «Що для мене залишилося нез'ясованим?», «Які запитання я б поставив учням, якби був учителем?» тощо

Мініогляд	В кінці уроку учні на окремих листках відповідають на питання: – Що на уроці було найважливішим? – Який етап уроку був найбільш зрозумілим? – Що взагалі залишилось незрозумілим? – Які поняття хотілось би зрозуміти краще?
Розшифровка	Учні своїми словами дають розшифровку тих понять, які були опрацьовані на уроці.
Резюме в одному реченні	Учні одним реченням дають характеристику основних понять, розібраних на уроці.
Карти додатків	Учні наводять приклади з життя на застосування вивченого матеріалу, таким чином відбувається перенос знань з теорії на практику.
Шкала	На полях зошита учень креслить шкалу і відзначає хрестиком на якому рівні, на його думку, виконана робота. Внизу – не впорався, посередині – впорався, але виникли проблеми, вгорі – все вийшло. Під час перевірки вчитель обводить хрестик, якщо згоден з оцінкою учня, або малює свій, якщо не згоден.
Рефлексивний екран	Було цікаво...Було важко...Тепер я можу...Я навчився...Я зміг...Я спробую...Мене здивувало...Урок дав мені для життя...

Отже, зворотний зв'язок є позитивним. Позитивно налаштований учитель пропонує учневі допомогу у виконанні завдання. Чим більше інформації отримує вчитель про те, що учні знають, як міркують, що вчать і як, тим більше має можливостей для корегування процесу. Розглядають ще групові форми оцінювання та вимірювання навчальних результатів за допомогою портфоліо.

Наступна дія алгоритму організації формуального оцінювання – *забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання*. Щоб знання ставало інструментом, учень має з ним працювати: застосовувати, шукати умови й межі застосування, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо. Це забезпечується різноманіттям прийомів, форм і методів роботи з навчальним матеріалом [3].

Знання й розуміння учнями критеріїв оцінювання. Практика показує, що розроблення критеріїв робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів. Укладання критеріїв спільно з учнями сприяє позитивному ставленню до процесу оцінювання. Критерії, розроблені для поточного, або формуального, оцінювання мають описувати те, що заявлено в освітніх цілях. Важливим є ознайомлення учнів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді градації – опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим конкретніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

Можливість і вміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія). Учні мають учитися самооцінюванню для того, щоб бачити мету навчання й досягати успіху. Для самостійного оцінювання можна використовувати різні форми карт, таблиці самооцінки тощо. Самооцінювання передує оцінюванню роботи вчителем. Із метою формування адекватного самостійного оцінювання застосовується порівняння двох самооцінок: прогностичної та ретроспективної. Водночас самооцінювання передбачає не лише оцінювання учнем власної роботи, але й визначення проблем і способів їх вирішення. Доцільно також використовувати взаємооцінювання, однак без надмірного захоплення цією формою [5].

Останнім етапом організації формуального оцінювання є *корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання*. Формувальне оцінювання уможливорює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей,

корегування навчального процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту.

Отже, у педагогіці існує поняття формувального та підсумкового оцінювання, причому формувальне оцінювання дозволяє оцінити і скоригувати процес навчання, а підсумкове – результат навчання. Підсумкове оцінювання проводиться наприкінці навчання, найчастіше, у вигляді тесту або контрольної роботи. Формувальне оцінювання здійснюється в процесі навчання, і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Навчання й оцінювання – нероздільні процеси. Як бачимо, педагогічне оцінювання є одним із найважливіших елементів сучасного навчального процесу. Від правильної організації оцінювання більшою мірою залежить ефективність управління освітнім процесом. Формувальне оцінювання – це цілеспрямований неперервний процес спостереження за навчанням учнів; воно є необхідною умовою інтерактивного навчання, у процесі якого формується культура спільного обговорення у класі, розвиваються навички критичного і творчого мислення, а також формується середовище, що заохочує учнів запитувати.

Формувальне оцінювання підтримує впевненість здобувачів освіти у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки учням наводяться приклади того, що від них очікують. Активне застосування сучасними педагогами методики формувального оцінювання є одним із ключових чинників якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Політична пропозиція до проекту Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Сайт МОН України. [URL: http://mon.gov.ua/about/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini](http://mon.gov.ua/about/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini)
2. Дементієвська Н. Формує оцінювання в курсі допрофільної підготовки за програмою Intel «Шлях до успіху» / Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2012. № 2. С. 60–69.
3. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : навчально-методичний посібник. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.
4. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського союзу / Порівняльно-педагогічні студії. 2009. № 2. С. 107–113.
5. Морзе Н. В. Формувальне оцінювання : від теорії до практики / Морзе Н.В., Барна О.В., Вембер В.П. // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С. 45–57.
6. Методичні рекомендації щодо формувального оцінювання учнів (До листів МОН України від 18.05.2018 № 2.2-1250 та від 21.05.2018 № 2.2-1255)
7. Полякова О. Реалізація компетентнісного підходу в оцінювальній діяльності вчителя початкових класів / Рідна школа. 2013. № 11. С. 69–72.
8. Щербак О.І. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: навчально-методичний посібник / Щербак О.І., Софій Н.З., Бович Б.Ю. ; за наук. ред. О.І. Щербак. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2014. 136 с.

Сєрих Лариса Володимирівна,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Досвід світових та українських наукових досліджень доводить, що застосування формувального оцінювання є важливою умовою підвищення мотивації учнів до навчання та набуття ними високих результатів. Застосування формувального оцінювання дозволяє

розкритися учневі у безпечному, безбар'єрному, комфортному середовищі, критично мислити, діяти, вирішувати надскладні завдання.

Серед загально визнаних дидактичних принципів, до формувального оцінювання базовими є:

✓ принцип гуманізації й демократизації, що дозволяє розглядати освіту на ідеях рівності й вільного розвитку здобувачів освіти;

✓ принцип системності й комплексності, що передбачає цілісність організації процесів оцінювання на всіх етапах різних видів, а також спільну цілеспрямовану взаємодію учасників освітнього процесу;

✓ принцип розвивального навчання, який дозволяє на перший щабель вивести особисті інтереси й запити здобувачів освіти, що активізує самостійну діяльність, їхні когнітивні, творчі здібності, уміння, навички планувати, корегувати свою діяльність, здійснювати самооцінювання і взаємооцінювання;

✓ принцип виховуючого навчання, що дозволяє розглядати форми й технології формувального оцінювання в освітньо-виховному середовищі здобувачів освіти у взаємозв'язку, партнерстві, взаємодії в колективі, повазі до думок інших, толерантному спілкуванні, адекватній оцінці;

✓ принцип індивідуалізації, за якого в процесі оцінювання враховуються індивідуальні педагогіко-психологічні особливості здобувачів освіти, їхні особливості сприйняття, вміння працювати в команді, природні задатки, швидкість реагування, темперамент, результативність тощо;

✓ принцип партнерства, закладений НУШ, дозволяє визначати характер стосунків між учителем й учнями, їхніми батьками на засадах добровільного рівноправного учасника освітнього процесу, системної взаємодії вчителів під час організації контролю й оцінювання та свідомого навчання учнів за доцільної підтримки батьків;

✓ принцип професійної компетентності педагога, що дозволяє педагогові поряд із традиційними видами оцінювання активно використовувати інструменти та техніки формувального оцінювання, бути здатним до переосмислення системи оцінювання та впровадження технологій формувального оцінювання.

Формувальне оцінювання надає можливість *учневі / учениці*:

- ✓ самостійно або спільно з учителем визначати цілі навчання і планувати його результат;
- ✓ розвивати навички самооцінювання і взаємооцінювання;
- ✓ адекватно оцінювати свої результати;
- ✓ ефективно співпрацювати з учителем і однокласниками;
- ✓ проявляти ініціативу і творчість;
- ✓ відчувати себе успішним учнем / успішною ученицею і партнером / партнеркою вчителя у процесі навчання [4, с. 12].

Формувальне оцінювання дозволяє *вчителю*:

- ✓ чітко формулювати освітні результати відповідно до поставлених конкретних цілей, які підлягають формуванню та оцінюванню у процесі спільної з учнями діяльності;
- ✓ здійснювати взаємодію з учнем/ученицею на основі суб'єкт-суб'єктної діяльності;
- ✓ усвідомити важливість самоаналізу педагогічної діяльності й постійного підвищення професійної кваліфікації;
- ✓ ефективно цілеспрямовувати й супроводжувати розвиток учня / учениці, сприяти їхньому прогресу в навчанні;

- ✓ мати об'єктивну інформацію щодо навчальних досягнень учня / учениці, їх труднощів у засвоєнні кожної теми;
- ✓ формувати реальні плани подолання перешкод під час набуття учнем / ученицею ключових і предметних компетентностей, і відповідно до них організувати свою роботу [4, с.12].

Формувальне оцінювання дозволяє *батькам*:

- ✓ розуміти цілі навчання дитини та об'єктивно оцінювати її можливості й результати;
- ✓ краще розуміти процес розвитку дитини, відстежувати та спрямовувати його;
- ✓ урахувати інтереси школяра/школярки під час навчання;
- ✓ активно долучатися до навчального процесу разом з дитиною;
- ✓ уникнути зайвої опіки над дитиною, розвивати її самостійність;
- ✓ свідомо й результативно співпрацювати з учителем [4, с.13].

Отже, визначені переваги є спільними для всіх учасників навчального процесу. У тому разі, якщо учитель, учні та батьки однаково розуміють цілі й результати навчання, усвідомлюють, на якому етапі вони перебувають, здатні оцінити виконані дії, скорегувати їх, зрозуміти, чи досягнуто запланований результат відповідно до вироблених критеріїв, то процес навчання стає більш якісним і ефективним [4, с.13].

Однією з головних цілей загальної середньої освіти є формування в учнів таких ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична; компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій; інноваційність; екологічна; інформаційно-комунікаційна; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні; культурна; підприємливість та фінансова грамотність. Характерними ознаками ключових компетентностей називають такі: [2]

- ✓ поліфункціональність (дозволяють розв'язувати широке коло особистісно й соціально значущих завдань і проблем);
- ✓ міждисциплінарність (застосовуються не лише в освітньому процесі, а й у позашкільній діяльності, у родині тощо);
- ✓ багатоконпонентність;
- ✓ спрямованість на розвиток критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції (самовизначення), поєднання особистісного й соціального досвіду;
- ✓ ситуативність виявлення [1].

Науковець О. Локшина [2] звертає увагу на те, що ключові компетентності постають як предметно-незалежні освітні результати, оскільки не формуються окремими предметами. Вони надають можливість індивідууму інтегруватись у суспільство (у знайомих та незнайомих ситуаціях), при цьому зберігаючи його незалежність; сприяють постійному вдосконаленню знань і навичок особистості відповідно до потреб часу.

Початком упровадження ідеї вимірювання навчальних досягнень учнів відповідно до чітко визначених педагогічних цілей праця середини ХХ століття «Таксономія освітніх цілей» [6]. Її автори на чолі з Б. Блумом обґрунтували класифікацію цілей навчання за трьома сферами: когнітивною (Cognitive Domain), афективною (Affective Domain) та психомоторною (Psychomotor Domain). Ці сфери описано в різних наукових джерелах, як слова «знаю», «відчуваю», «створюю».

Перша група цілей – когнітивна – охоплює вимоги щодо засвоєння змісту навчального предмета. Вони розподілені на такі категорії: знання фактологічного матеріалу, володіння

термінологією, фактами, означеннями тощо; розуміння, що передбачає вміння пояснити, інтерпретувати, екстраполювати елементи змісту навчання; застосування знань і вмінь у нових обставинах; аналізування взаємозв'язків, принципів; синтезування, яке виявляється через уміння складати план або комплекс дій, будувати системи абстрактних відношень; порівняльне оцінювання, що визначається вмінням формувати судження на основі наявних даних або зовнішньо заданих критеріїв.

Друга група цілей – афективна – стосується виявів емоційно-ціннісних ставлень до опанованого навчального змісту. Їх реалізація відбивається в таких проявах: спрямованість уваги та прагнення учня (довільна чи вибіркова увага, усвідомленість у діяльності, бажання досягнути якогось рівня); зворотна реакція в навчанні (бажання відповідати на запитання вчителя, задоволення відповіддю); ціннісні орієнтації (прийняття певної цінності як особистісно значущої, надання переваги якійсь цінності, дотримання або сповідання цінності); укладання цінностей у систему (концептуалізація цінностей, вироблення системи цінностей); виявлення пріоритетів у навчанні на основі цінностей.

Третя група – психомоторна – стосується розвитку рухової, нервово-м'язової активності учня [6].

«Наразі в міжнародному досвіді таксономію цілей визначають через низку навчальних дій, які мають реалізовувати виконавці. За ієрархією розумових процесів їх можна розподілити за цілями й розумовими процесами нижчого порядку (упізнавання, ідентифікація навчального змісту, просте його відтворення, застосування знань або способів дії у звичних навчальних умовах і типових ситуаціях) і за цілями й розумовими процесами вищого порядку (творче застосування навчального досвіду в ситуаціях, наближених до життєвого контексту)» [3, с. 24].

У вітчизняній педагогіці описана таксономія навчальних цілей, котра донедавна впроваджувалася передусім у розробках для вимірювання результатів навчання, зокрема в тестових роботах для зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) і державної підсумкової атестації (ДПА); в адаптованих роботах міжнародних моніторингових досліджень (TIMSS, PISA).

Поняття контролю результатів навчання учнів пов'язане із двома процесуальними компонентами – перевіркою (виявлення та вимірювання) й оцінюванням. Цими складниками передбачається одержання об'єктивної інформації про досягнуті учнями результати навчальної діяльності, міри їх відповідності вимогам стандартів освіти й освітніх програм; відстеження індивідуального розвитку кожної дитини в навчанні; визначення позитивних і негативних тенденцій у діяльності вчителя, ефективності застосованих методик і технологій навчання; з'ясування чинників, що впливають на зростання або зниження рівня досягнень учнів із метою подальшої корекції освітнього процесу тощо [3].

«Контроль здійснюється на всіх етапах процесу навчання шляхом перевірки (виявлення) й оцінювання (вимірювання) результатів навчання; за їх допомогою встановлюються зв'язки між запроєктованими, реалізованими та вихідними рівнями освіти, оцінюються досягнення учнів, виявляються недоліки в їхніх знаннях і вміннях. Оскільки ці компоненти нерозривно пов'язані, то часто використовується категорія оцінювання як така, що поглинає перевірку.

Оцінювання навчальних досягнень по суті є процедурою визначення результатів навчання здобувачів освіти. Це діагностувальний складник контрольно-оцінювальної діяльності учасників освітнього процесу, пов'язаний із виявленням здобутків в оволодінні змістом предмета чи навчального курсу, якості результатів навчання – знань, розуміння, вмінь, цінностей, інших особистісних властивостей, компетентностей, які набуває та здатна

продемонструвати особа на певному етапі навчання. Підставою для оцінювання є результати перевірки рівня навчальності здобувача освіти, обсягу його навчальної діяльності, внутрішніх утворень. У контексті сучасної ідеї освіти під перевіркою навчальних досягнень будемо розуміти систему дій і операцій, необхідних для визначення засвоєних учнями компонентів змісту, тенденцій у їх розвитку» [3, с.63].

Оцінювання – процедура формування кількісної та якісної характеристики досягнутих учнями в навчанні результатів, яка регулюється принципами об'єктивності, систематичності, диференційованості, конфіденційності, індивідуального підходу [3, с.63].

О. Онопрієнко наводить параметри, що у визначенні критеріїв оцінювання, обґрунтованих у дидактиці, означають такі «характеристики: [2]

- ✓ повнота – визначається обсягом засвоєних знань і умінь, передбачених освітньою програмою; [2]

- ✓ глибина – наявність знань і вмінь, які відображають зв'язки й закономірності у змісті навчального курсу; [2]

- ✓ дієвість – готовність застосувати знання і вміння в подібних (типових) ситуаціях, у тому числі життєвих;

- ✓ гнучкість – здатність знаходити варіативні способи застосування знань і вмінь у змінених умовах; [2]

- ✓ конкретність і узагальненість – наявність узагальнених знань, здатність підводити конкретні знання під узагальнені;

- ✓ стислість і розгорненість – здатність виявити свої знання і вміння компактно або, навпаки, розгорнуто показати покрокові операції, необхідні для досягнення певної навчальної мети; [2]

- ✓ систематичність – спроможність осмислити наявні знання і вміння як базову сукупність для інших знань і вмінь; [2]

- ✓ системність – здатність об'єднати в певну структуру знання, уміння й навички, засвоєні в різний час; [2]

- ✓ усвідомленість – розуміння зв'язків між елементами знань, розрізнення суттєвих і несуттєвих зв'язків, засвоєння способів здобування знань, уміння їх застосовувати;

- ✓ міцність – тривале утримання в пам'яті знань, умінь і навичок, готовність їх застосувати за необхідності.

Зазначені орієнтири використовують для вироблення загальних критеріїв оцінювання. Вони розкривають загальні підходи до визначення рівня навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти та встановлюють відповідність між вимогами до знань, умінь і навичок учнів і показником оцінки в балах відповідно до рівнів навчальних досягнень» [3, с. 81-82].

Нова українська школа пропонує орієнтовні вимоги до критеріїв і шкал оцінювання (додаток 3): критеріями є:

- ✓ чіткість і зрозумілість критеріїв;
- ✓ чіткість розмежування між рівнями досягнень;
- ✓ надійність шкали оцінювання;
- ✓ обізнаність учнів про критерії та шкалу оцінювання;
- ✓ підтримка розвитку метакогнітивних навичок учнів;
- ✓ участь учнів у розробленні та застосуванні критеріїв і шкали оцінювання.

Якщо розглядати шкали оцінювання від 1 «Незадовільно» до 4 «Відмінно», то «Незадовільно» є, якщо:

- ✓ критерії є незрозумілими, не стосуються змісту навчальної програми або за змістом істотно перекривають один одного;
- ✓ неможливо або майже неможливо розрізнити рівні досягнень між собою;
- ✓ перехресне оцінювання часто призводить до істотних відмінностей у результатах;
- ✓ учні не знають про критерії та шкалу оцінювання;
- ✓ учні не знають про критерії та шкалу оцінювання і не можуть використовувати її для регулювання власної навчальної діяльності;
- ✓ учні не беруть участі ні в розробленні, ні в застосуванні критеріїв і шкали оцінювання в процесі навчання.

«Відмінно» можемо підтвердити, якщо

- ✓ кожен критерій є виразним і чітко окресленим, повністю відповідає змісту навчальної програми й виду навчальної діяльності;
- ✓ кожен рівень досягнень є чітко окресленим і кожен наступний рівень відрізняється від попереднього за чіткими й логічними ознаками;
- ✓ результати перехресного оцінювання є послідовно однаковими;
- ✓ критерії та шкала оцінювання є предметом обговорення й постійного супроводу учнів у процесі навчальної діяльності;
- ✓ критерії та шкала оцінювання постійно перебувають у фокусі уваги і використовуються як інструмент, що допомагає учням зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати;
- ✓ учителі й учні разом відповідають за розроблення критеріїв і шкал оцінювання; учні постійно застосовують їх для самооцінювання й взаємооцінювання в процесі навчання [5] (додаток 3).

Список використаних джерел

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О.В. Овчарук. Київ. 2004. 112 с.
2. Локшина О.І. «Компетентнісна» ідея в освіті зарубіжжі: успіхи та проблеми реалізації. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матер. методологічного семінару 03 квітня 2014 р. Київ. У 2-х ч. Ч.1. С.51–59.
3. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч. -метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
4. Фідкевич О. Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання у 3-4 класах загальної середньої освіти» для педагогічних працівників / О.Фідкевич, Н. Богданець-Білокаленко. Київ. Генеза. 2020. 96.
5. *Формувальне оцінювання. Методичні рекомендації*. Юлія Романенко, Олена Підгорна – експертки «Команди підтримки реформ» при Міністерстві освіти і науки України. [URL:https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-osoblyvostej-organizatsiyi-osvitnogo-protseesu-5-klasah-nush/](https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-osoblyvostej-organizatsiyi-osvitnogo-protseesu-5-klasah-nush/)
6. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. Book 1. Cognitive Domain. Ney. York, 1956. 207 p.
7. Серих, Л. В. (2021). НУШ: оцінювання навчальних досягнень учнів (Серих Л.В., завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти, кандидат педагогічних наук, доцент КЗ СОІППО). Суми, 2021, 62. [URL: http://ir.soippo.edu.ua/bitstream/123456789/343/1/Sierykh_Sumy_NUS_Assessment_Schoolchildren.pdf](http://ir.soippo.edu.ua/bitstream/123456789/343/1/Sierykh_Sumy_NUS_Assessment_Schoolchildren.pdf)

Мельник Світлана Анатоліївна,
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук;
Чуркіна Вікторія Григорівна,
доцент кафедри виховання й розвитку особистості
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» кандидат мистецтвознавства

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НЕПЕРЕРВНІЙ ОСВІТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВНЗ ТА ІППО

У контексті оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти розглядаються ключові аспекти впровадження компетентнісного підходу в умовах неперервної педагогічної освіти. Особлива увага приділяється питанню здібностей та структурі професійних компетентностей в умовах модернізації вітчизняної освіти та науки. Визначено, що при цьому актуалізується питання результативності та якості освіти, а також креативність, творчість, критичне та емоційне мислення і дидактична культура викладача.

Ключові слова: компетентність, здібності, креативність, творчість, мислення.

Однією з сучасних тенденцій оцінки якості освіти, є оцінка сформованих компетентностей педагогічних працівників ВНЗ та ІППО. Такий підхід має ряд переваг, бо педагогічна та освітня діяльність (формальна, неформальна, інформальна відповідно до ухваленого 05.09.2017 Верховною Радою закону «Про освіту»), визначає ряд специфічних вимог, серед яких значущими є не тільки професійна педагогічна компетентність і дидактична культура, а й здібності, креативність, творчість, критичне та емоційне мислення тощо.

Метою дослідження є виявлення особливостей впровадження компетентнісного підходу у неперервній освіті педагогічних працівників в ІППО та ВНЗ.

Сьогодні актуалізується питання неможливості об'єктивної оцінки виявленої викладачем чи експертом компетентності, бо яким би підготовленим не був викладач чи експерт, все одно буде здійснена його суб'єктивна оцінка якості знань. Дійсно всі оцінки знань є суб'єктивними і спрямовані на аналіз здібностей.

Здібності в їх традиційному розумінні – це сукупність властивостей людини, які відповідають вимогам діяльності та забезпечують високі її досягнення. Є.П. Ільїн обґрунтував функціонально-генетичний підхід до визначення здібностей [1, с. 37-47]. Його ідея полягає у тому що ознаками здібностей є якість психічних функцій, зокрема вроджених, тобто, відзначається генетична зумовленість здібностей.

За А.К. Марковою, структура професійних компетентностей та здібностей викладача може бути структурована за рівнями: професійні знання, професійні уміння, психологічні і педагогічні знання; психологічні позиції, установки, особистісні особливості [7, с. 26].

Актуальними є висновки і В. Лозової, що виокремлює ряд складників, зокрема дидактичні здібності (здібності передавати студентам навчальний матеріал, надавати матеріал або проблему ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмета, активізувати пізнавальну активність студентів).

Академічні здібності – здібності до відповідної галузі наук. Викладач знає предмет не тільки в обсязі навчального курсу, а й вільно володіє матеріалом, забезпечує науково-методичну роботу в освітньому закладі.

Перцептивні здібності – внутрішній світ студента, вихованця, слухача психологічна спостережливність, пов'язана з тонким розумінням особистості студента і його тимчасових психічних станів. Здібний викладач, вихователь враховує внутрішній стан студента.

Мовні здібності – здібності ясно і чітко виражати свої думки, почуття за допомогою мови, а також міміки і пантоміміки. Мова викладача вирізняється внутрішньою силою, переконаністю, зацікавленістю темою розмови. Вираження думки має бути ясне, просте, зрозуміле для учнів.

Організаторські здібності – здібності організувати групу студентів, згуртувати її, надихнути на вирішення важливих завдань, здібності правильно організувати власну роботу, що припускає вміння правильно планувати і самому контролювати її.

У досвідчених викладачів вироблено почуття часу – вміння правильно розподіляти роботу, укладатися в намічений термін. На нашу думку автор обґрунтовує здібності до менеджменту (за В. Лозовою «авторитарні здібності») – здібності безпосереднього емоційно-вольового впливу на студентів, авторитет. Менеджерські здібності залежать від цілого комплексу особистісних якостей викладача, зокрема його вольових якостей (рішучості, витримки, наполегливості, вимогливості тощо. Комунікативні здібності – здібності до спілкування зі студентами, вміння знайти правильний підхід до них, установити з ними доцільні з педагогічної точки зору взаємини, наявність педагогічного такту. Педагогічна уява (чи прогностичні здібності) – це здібність, що виражається в передбаченні наслідків своїх дій, у виховному проектуванні особистості студентів, пов'язаному з уявленням про те, що зі студента вийде в майбутньому, в умінні прогнозувати розвиток тих або інших якостей вихованця, здібність до розподілу уваги одночасно між декількома видами діяльності, а також визначення змісту та форми викладу матеріалу [6, с.96-99].

Згідно із гіпотезою Н. Кузьміної, педагогічні здібності взаємопов'язані із педагогічним уміннями: прогностичними, умінням планувати, конструктивними, організаторськими, комунікативними тощо. Тому, оцінка якості освіти здійснюється за допомогою вимірювання заходів вираження цих та інших умінь. Н. Кузьміна виокремлює два рівні педагогічних здібностей: перцептивно-рефлексивні та проєктивні.

Перший рівень педагогічних здібностей, – перцептивно-рефлексивні здібності – містить «три види чутливості»: почуття об'єкта, пов'язане з емпатією і оцінкою збігу потреб студентів і вимог, пропонує до них ВНЗ; почуття міри, чи такту, і почуття причетності. Ці прояви чутливості є основою педагогічної інтуїції [5, с. 157]. Ці здібності забезпечуються, чотирма факторами: здібністю до ідентифікації, чутливістю до індивідуальних особливостей студентів, добре розвинутою інтуїцією, сугестивними властивостями та мовною культурою (змістовність, впливовість). Організаторські здібності виявляються у виборчій чутливості до способів організації студентів у групі, в освоєнні навчального матеріалу, самоорганізації студентів, самоорганізації власної діяльності викладача [5, с. 160].

Відзначаючи важливість оцінки компетентності педагогічних працівників ВНЗ та ІППО при оцінюванні якості освіти, необхідно виокремити здатності до освітньої діяльності в умовах модернізації вітчизняної освіти та науки. Якість освіти не можливо визначити мірою, оскільки відбувається процес «розробки та затвердження 125 стандартів вищої освіти освітнього рівня бакалавра; 127 стандартів вищої освіти освітнього рівня магістра; 117 стандартів освітньо-наукового рівня доктора філософії», у створенні Національного репозитарію академічних текстів, підвищення рейтингових показників якості менеджмент-освіти за результатами Глобального індексу конкурентоспроможності Світового економічного форуму тощо [2].

Якість освіти пов'язують з оцінюванням універсальних і професійних знань; педагогічних знань і умінь. Але традиційна оцінка знань піддається формалізації та містить у собі певну градацію оцінок. Щодо оцінки компетентності фахівців сфери освіти (фахові знання та практика), передбачає теж наявність певних рівнів та складників. Одним зі складників є прояв педагогом особистого життєвого досвіду і досвіду професійної практики. Він може запропонувати відповідь, в якій досить якісно може бути віддзеркалена одна з компетенцій згідно із ключовими компетентностями: навчання впродовж життя; грамотність (Literacy competence); мовна компетентність (Languages competence); математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (Mathematical competence and competence in science,

technology and engineering); цифрова компетентність (Digital competence); Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Personal, social and learning competence); Громадянська компетентність (Civic competence); Підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence); Компетентність культурної обізнаності та самовираження (Cultural awareness and expression competence) , однак в них неможливо відокремити продукт освітньої діяльності та особистий досвід [3]. Також треба відзначити, що якість виявлених компетенцій залежить від здібностей до педагогічної діяльності. На питання про роль здібностей як проявлених педагогом компетенцій варто зупинитися в силу невизначеного розуміння в психології ознак професійних здібностей.

Значущим є поняття «педагогічна освіта – система підготовки до професійного зайняття педагогічною діяльністю» [4], вона пов'язана зі створенням системи неперервної педагогічної освіти – це крок на шляху до становлення економіки, заснованої на знаннях; організації навчання протягом життя – з раннього дитинства до глибокої старості в різних умовах: формальних – у навчальних закладах і неформальних – у соціальному житті. Зі здатністю оперувати інформацією є неможливою без здатності творити інформацію та знання. Таку здатність ототожнюють із процесами творчості, креативності, нелінійного мислення, критичного мислення тощо. Тема креативності та творчості, емоційного інтелекту безпосередньо актуалізується через проблему вимірів людського буття. У даному контексті цікаві думки зустрічаємо у М.В. Поповича, який виокремлює три виміри людського буття й три виміри комунікації («розум, воля, почуття») [8, с.69]. Творчості, креативності, нелінійного мислення, критичного мислення мають наповнювати освітній процес. Лише вступивши у проблемні ситуації, які спонукують творчість чи креативність, можна набути її як певну якість, що відзначає дипломованого спеціаліста. У реальній практиці освітнього процесу це означає творчу комунікацію та взаємодію учителя й учня, викладача й студента, педагогічного працівника й слухача.

Таким чином, включення до взаємодії з іншими людьми, у педагогічній комунікації передбачає залучення нових рівнів освітньої діяльності, а також легкість, адекватність встановлення контактів зі співрозмовниками, уміння стежити за реакціями слухачів, адекватно реагувати на неї, одержувати задоволення від спілкування.

Сьогодні вчитель викладач, управлінець, представник освітньої сфери має бути компетентним у психолого-педагогічній та предметній галузі знання, вміти інтегрувати знання з кількох наукових галузей знань, вміє репродукувати на високому рівні професійні знання, формувати уміння і навички.

Результативність та якість викладацької діяльності передбачають продукти діяльності (заняття, методики, технології.). А також психологічні продукти діяльності є сам учень, студент, слухач (розвиток його особистості, здібностей, знань і навичок). Рівень професіоналізму викладача ІППО та ВНЗ залежить від його компетентності, а також від ступеня розвитку професійно-педагогічного мислення. Педагогічна творчість ефективна тоді, коли вона спирається на високу професійно-педагогічну компетентність.

Список використаних джерел

1. Ильин Е.П. Проблема способностей: два подхода к ее решению // Психологический журнал. 1987. Т. 8. № 2. С. 37-47.
2. Календар реформи освіти і науки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/kalendar-reformi-osviti-i-nauki>
3. Ключові компетентності для навчання впродовж життя 2018. Цифрова компетентність. URL: <http://dystosvita.blogspot.com>
4. Концепція розвитку педагогічної освіти (Проект). URL: <https://mon.gov.ua/.../kontseptsii-rozvitku-pedagogichnoi-osviti>
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения: монограф. М.: Высшая школа, 2013. 184 с.
6. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти // Педагогічна підготовка вищих навчальних закладів : матер. міжвуз. наук.-практ. конф. X.: ОВС, 2002. 164 с.
7. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // С. педагогика. 1990. 8. С. 26-29.
8. Попович М.В. Рациональность і виміри людського буття. К.: Сфера, 1997. 290 с.
9. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: МЕТОДИ, ІНСТРУМЕНТИ, ТЕХНІКИ

Динамічний розвиток світу та зміни, що відбуваються в системі освіти України, вимагають від педагога запровадження нових технологій та засобів навчання, що допоможуть школярам вирішувати складні проблеми, інтегруватись у сучасне суспільство й знайти своє місце в житті.

Вітчизняна система освіти пов'язана із напрямками її модернізації впровадженням ідей концепції Нова українська школа на всіх рівнях, які реалізуються засобами впровадження нових державних освітніх стандартів нового покоління, упровадженням компетентнісного підходу, застосування інструментарію формувального оцінювання. Це дозволить забезпечити формування в процесі освіти конкурентоспроможного випускника, готового до безперервного процесу саморозвитку, самоосвіти, до створення та запровадження інновацій.

Усвідомлення здобувачами освіти результатів власної діяльності, трансформація їх у діяльнісний компонент, спроможність діяти, творити уможлиблюється при застосуванні методів, інструментів формувального оцінювання.

Багатогранний практичний досвід оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти дозволяє дуже стисло поділитися деякими вправами формувального оцінювання в початковій школі на уроках мистецької освітньої галузі, зокрема образотворчого мистецтва.

«Сортування слів» – учні розподіляли зображення у дві групи, які відносяться до декоративних натюрмортів та реалістичних натюрмортів, потім відбувалося обговорення.

«Візьми і передай» – учні по колу передавали аркуш паперу, щоб кожен учень намалював частину малюнка передаючи потім іншому, таким чином утворюючи груповий малюнок.

«Тестування» – учні у формі тестів самостійно перевіряли отримані знання з певної теми.

«Відповідь хором» – учні відповідали хором на запропоноване вчителем завдання «Мистецтво навколо нас».

«Найзаплутаніший момент» – учні вказували найбільш заплутаний момент під час пояснення теми уроку, що здалося незрозумілим у поняттях.

«Самооцінювання» – учні, побачивши результат, заповнювали карту самооцінки.

«Швидкий запис» – за 2-3 хвилини учні мали відповісти на відкриті запитання або твердження. «Які є види архітектури?», «Які є види декоративно-ужиткового мистецтва».

«Спінер ідей» – учні давали відповідь за крилом спінера. «Що вас вразило в темі уроку?»

«Концептуальна карта» – за допомогою карти учні склали картину понять з композиції у декоративно-ужитковому мистецтві, зокрема у візерунку.

«Рішення-рішення» – учні, на кожне запропоноване твердження піднімали картки, якщо «так», то – зелену, якщо «ні», – червону.

«Аналіз робіт учнів» – учні під час виставки робіт голосуванням визначали найкращу роботу.

«Блеф – турнір» – учні або погоджувались, або спростовували твердження, відповівши «так» або «ні». Якщо вони були не згодні з твердженням, то – пояснювали, чому саме.

«Парашутисти» – учні працювали в парах, де на різнокольорових парашутах було записано початок поняття з образотворчого мистецтва, що розкладалося учням по одному на парту. На дошці – квадрати. На білому тлі – написані правильні твердження – відповіді. Діти в парі обговорювали й знаходили правильне продовження твердження, поняття. Кожен парашут треба «посадити» у свій квадрат. Квадрат перевертають і, якщо кольори парашута й квадрата збігаються – відповідь правильна.

«Рюкзак» – у вчителя є рюкзак, на столі – картки із зображенням різних речей для подорожі. На звороті кожної картки – початок речення, поняття. Потрібно скласти (знайти) всі речі. Хто вирушає в подорож, той завжди візьме із собою необхідні речі в рюкзак. Завершуючи урок, зберемо рюкзак, щоб взяти в дорогу знання, уміння та добрий настрій.

«Сигнали рукою». Учитель заздалегідь домовляється з учнями про певні рухи, якими сигналізуватимуть – розуміють вони навчальний матеріал чи ні. Наприклад:

- ✓ Я зрозумів і можу пояснити – великий палець, спрямований у гору;
- ✓ Я не зовсім зрозумів – помахати долонею;
- ✓ Я не зрозумів – великий палець, спрямований униз.

«Хибні завдання». Учитель навмисно дає учням завдання з типовими помилками, робить передбачувані помилки, робить передбачувані помилкові судження тощо. Учні мають відшукати помилки й неточності судженнях, яких припустився вчитель.

«Портфолію». У формувальному оцінюванні умовні позначки, значки різних кольорів, матеріали, зібрані у портфолію, фіксують навчальні досягнення учнів та дають змогу вчителю відстежувати їхню динаміку, а відтак – визначити потреби в навчанні кожного конкретного учня та надавати йому якісну педагогічну підтримку.

«Лінійка». Учитель роздає учням лінійки й пропонує учням оцінити події, своє ставлення, відмічаючи відповідний бал на лінійці. Також можна застосовувати при взаємооцінюванні.

«Незакінчені речення». Перед учнями аркуші, на яких написані незакінчені речення:

- ✓ Я знаю...
- ✓ Я вмю...
- ✓ Мій настрій.....тому що....
- ✓ Кожен учень висловлює свою думку щодо уроку.

«Мистецький словник». Учитель називає літеру, а учні мають пригадати термін, який вивчили на уроці і пояснити його значення:

- ✓ ландшафтна архітектура;
- ✓ містобудування;
- ✓ об'ємні споруди;
- ✓ засоби виразності архітектури;
- ✓ громадська споруда;
- ✓ житлова споруда;
- ✓ промислова споруда;
- ✓ культова споруда...

«Кубик». Учитель має шість запитань до уроку (бо граней у куба саме 6). Об'єднує учнів у групи по 4 учні. У кожній групі є один кубик, кожен учасник кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером. Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнює попередню відповідь чи кидає кубик ще раз.

«Запитання до уроку». Учитель ставить запитання, які спільно обговорюються.

- ✓ Мистецтво спорудження та проектування будівель а також комплексів називається...

- ✓ Відповідно до призначення архітектура поділяється на...
- ✓ Засоби виразності архітектури...
- ✓ Мегаполіс – це...
- ✓ Види архітектури...
- ✓ Основні вимоги до архітектурних споруд:

«Газетний заголовок». Учні підбирають влучний заголовок, який відповідає темі, меті та завданням уроку. «Космічна подорож до іншої галактики», «Дослідники відбувають на Марс».

«Збір ідей». Учитель ставить завдання: «Ми дослідники. На цій планеті ще не ступала нога людини. Треба вивчити поверхню та скласти мапу, вивчити тваринний світ, оцінити загрози. Запропонуйте ваші ідеї що нам потрібно для дослідів та що саме треба дослідити».

«Спостереження». Учитель спостерігає та оцінює: самостійність виконання роботи, комунікативність, сприйняття ідей інших учнів.

«Підсумок одним реченням». Учні роблять висновки і висловлюють свої думки одним реченням.

«Розминка-експромт». Учням, які об'єднані в групи за рядами, пропонується поставити одне одному по три запитання на задану тему. Наприклад: запитання на тему «Декоративно-прикладне мистецтво», або можна використати усне опитування, чи тестування.

«Подумай – запиши – обговори в парі – поділись». Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу.

«Обмін інформацією». Це форма формувального оцінювання, за якої за 1-2 тижні до уроку учням дають завдання попрацювати в бібліотеці, підібрати книги, в яких би в тій чи іншій спосіб було висвітлено тему уроку; відібрати матеріал для свого виступу й розрахувати його на 1-5 хв. Учні можуть підготувати екскурси в історію дослідження, схеми, малюнки, таблиці, відомості з історії мистецтв тощо. Для бажаючих проводяться консультації. Кожен учень приносить на урок хоча б одну книгу, в якій дану тему розкрито найповніше. Таким чином відбувається добре організований обмін знаннями, які здобувають учні під час роботи зі «своїми» книгами; слід подбати про дотримання регламенту, виділити істотну, актуальну, нову інформацію.

«Мистецький словник» – учитель називає літеру, а учні мають пригадати термін, які починаються з цієї літери, і пояснити їх.

«Запитую – відповідай» – учитель задає питання, учні відповідають. «Які символи для розпису писанок ви запам'ятали? Які символи вишивок ви запам'ятали? На які групи поділяються килими?».

«Підбиття підсумків» – учень розмірковує про спосіб їх виконання, результати діяльності, можливість подальшого застосування набутих знань і навичок.

Це невелика частина вправ, ігор, інструментів, які забезпечують якісне формувальне оцінювання навчальної, пізнавальної освітньо-виховної діяльності здобувачів освіти. Справа ця дуже цікава, корисна й ефективна. Спробуйте і ви отримаєте якісні результати.

Список використаних джерел

1. Романенко Ю., Підгорна О. *Методичні рекомендації*. Команда підтримки реформ при Міністерстві освіти і науки України. [URL:https://www.schoolife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-osoblyvostej-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-5-klasah-nush/](https://www.schoolife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-osoblyvostej-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-5-klasah-nush/)

II. ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ, ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ

Дейнека Ірина Миколаївна,
учитель образотворчого мистецтва,
КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ст. №23, м. Суми, Сумської області

РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА «НАТЮРМОРТ»

Завдання уроку: актуалізувати знання про жанр образотворчого мистецтва – натюрморт; учити сприймати, аналізувати та інтерпретувати художній зміст творів, висловлювати власні враження і думки, використовуючи образотворчу термінологію, виховувати інтерес до творів мистецтва.

1. Вставте пропущене слово.

Якщо бачиш на картині
Чашку кави на столі,
Чи графин зелено-синій,
Чи троянду в кришталі,
Або керамічну вазу
Або грушу, або торт,
Або всі предмети разом,
Знай, ти бачиш... (*Натюрморт*)

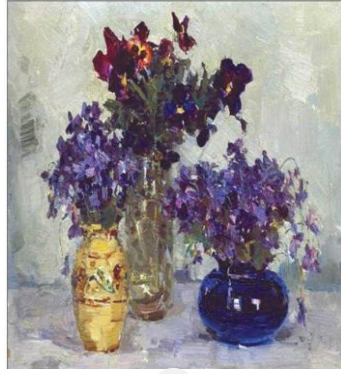
2. Знайдіть зайве. Посніть свій вибір.

3. Закінчіть речення ...

Натюрморт – це зображення так званої «мертвої натури»; предметів домашнього вжитку, знарядь праці, овочів, фруктів, квітів, ...

4. Позначте червоним кружечком натюрморти, виконані в теплій кольоровій гамі, а синім – в холодній кольоровій гамі.

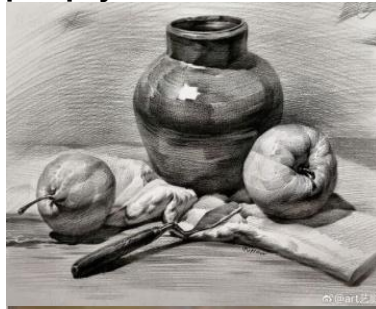
5. Визначте до якого виду образотворчого мистецтва належать подані натюрморти.

6. Позначте стрілочками відповідність видів натюрморту.

РЕАЛІСТИЧНИЙ
ДЕКОРАТИВНИЙ

7. Знайдіть правильну відповідь.

Натюрморт – це ...

- А) – вид образотворчого мистецтва.
- Б) – жанр образотворчого мистецтва.
- В) – вид скульптури розгорнутої на площині.
- Г) – мистецтво створення і оздоблення художніх виробів.

Іванченко Ольга Григорівна,
учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»
Миколаївського навчально-виховного комплексу
Сумської територіальної громади

УРОК ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА. 5 КЛАС. «ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА: ВІЗЕРУНОК І ФОРМИ. РОЗПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПЕЧІ»

Мета: навчальна – сформувані уявлення про народний розпис; вдосконалити навички виконання елементів петриківського розпису;

розвивальна – розвивати відчуття композиційної цілісності твору народного мистецтва;

виховна – виховувати любов до традицій українського народу.

Тип уроку: комбінований.

Техніка виконання: розпис.

Матеріали: ілюстрації зразків петриківського розпису, папір, фарби, олівець.

Місце проведення: кабінет образотворчого мистецтва.

Вузлики на пам'ять.

Розпис – це декоративна композиція, яка створюється за допомогою фарб на різноманітних частинах архітектурних споруд, предметах та виробах декоративно-прикладного мистецтва.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Підготувати до роботи відповідні матеріали.

II. Повідомлення теми та мети уроку

III. Актуалізація опорних знань і вмінь

Опитування.

«Сортування слів»

Називаю слова, а ви відносите їх до певної категорії (категорії записані на дошці). Слова називаються врозкид.

Жанри ОМ (*портрет, натюрморт, пейзаж, батальний, побутовий, історичний*)

Інструменти для малювання: (*пензлик, фарби, олівці, фломастери, ластик, палітра*)

Види ДПМ (*вишивка, ткацтво, писанкарство, різьблення по дереву, килимарство, гончарство, ковальство*)

IV. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя.

Одним із поширених видів народного мистецтва, що здавна існує та розвивається на Україні, є декоративний розпис.

Ви запитаєте, навіщо наші пращури виконували розпис в інтер'єрі житла? Щоб прикрасити своє житло, щоб до оселі завітало свято, було красиво і затишно. Одним із різновидів розпису є настінний. Розписи різноманітні за сюжетом, стилем і технікою виконання.

Сьогодні на уроці, спираючись на традиції українського народу, вам потрібно виконати ескіз розпису української печі, використовуючи елементи петриківського розпису.

V. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя.

З давніх-давен на теренах України під час оздоблення осель народні майстри виконували настінний розпис. Тлом для розпису були піч, комини, сволоки, стіни.

Розпис – це декоративна композиція, яка створюється за допомогою фарб на різноманітних частинах архітектурних споруд, предметах та виробках декоративно-прикладного мистецтва.

У період трипільської культури геометричним орнаментом люди прикрашали вікна. У пізніший період в оселях зображали сонце, місяць, зірки, рослинні орнаменти (квіти, вазон, виноград тощо). Оскільки наші пращури були віруючими людьми, то у своїх розписах використовували релігійні мотиви, символи-обереги. На жаль, багато творів утрачено, адже настінний розпис недовговічний.

Центром виникнення декоративного розпису в Україні є с. Петриківка.

За композиційною будовою твори народного розпису розрізняють:

- ✓ симетричні (відносно центру композиції);
- ✓ асиметричні (зображення розташоване зліва на право);
- ✓ центральні (основне зображення розміщене по центру, а навколо нього – рослинний орнамент).

Для виконання розпису майстер мусив досконало володіти технікою, адже виправлення в такій роботі неможливі.

Для того щоб виконати розпис потрібен інструмент, без якого не один розпис неможливо виконати, відгадайте його

Дерев'яний та верткий,
Має хвостик хутряний.
На папері походив,
Кольоровий слід лишив.

«Відповідь хором»

Для розпису готували спеціальні пензлі з котячої вовни.

VI. Постановка практичного завдання

Розповідь учителя.

Для опанування техніки петриківського розпису необхідно оволодіти чотирма типами мазків. Їх традиційна назва «гребінчик», «зернятко», «горішок», «перехідний мазок».

Сьогодні ви маєте виконати ескіз розпису української печі, використовуючи елементи петриківського розпису. Роботу будемо виконувати в такій послідовності.

Учні виконують ескіз у такій послідовності:

- ✓ Вибір форми та розміру ескізу.
- ✓ Визначитися, де буде розташований композиційний центр.
- ✓ Обрати елементи розпису, їх розміри та форму.
- ✓ Визначитися із кольоровою гамою композиції.
- ✓ За допомогою пензлика та фарб нанести елементи розпису на контури печі.

VII. Виконання практичного завдання

1. Підготовчі вправи

«Гребінчик» – мазок, який починається з потовщення. Його роблять натиском пензля і закінчують «тоненьким вусиком» за допомогою легенького дотику кінчика пензля.

«Зернятко» накладається дотиком пензля від кінчика до основи. Мазки «зернятка» покладені по обидва боки стеблини, нагадують колосок.

«Горішок» складається з двох гребінчикових мазків, вигнутих півлунками й поставлених один проти одного. Заповнивши місце між ними, отримаємо зображення лісового горіха.

«Перехідний мазок» накладається двома фарбами. Сухим пензлем беруть одну, потім іншу фарбу. На папері залишається слід спочатку від однієї фарби, що плавно переходить в іншу.

2. Розпис української печі

(Під час роботи вчитель допомагає вирішити проблемні ситуації, які виникають у дітей).

ІХ. Підсумок уроку. Рефлексія

Що ми сьогодні малювали?

Що нового дізналися?

Що з сьогоднішнього уроку ви:

знаєте?

умієте?

цінуєте?

«Картка на вихід»

Учні отримують картку із запитаннями по темі уроку, відповідають, здають учителеві.

Що є розпис?

Як називається село, яке прославилось своїми мальованками?

Які елементи петриківського розпису ви запам'ятали? Перелічіть

Х. Заключне слово вчителя

Ось ми й познайомилися з петриківським розписом, училися перетворювати світ за законами краси, вдосконалили навички виконання елементів петриківського розпису. Хоч на короткий час, ви стали майстрами розпису, і ваша уява «літала» чудовою країною народного мистецтва. Успіхів вам, і хай ніколи не зникає бажання творити красу.

Кордюк Любов Іванівна,

учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Верхосульського ЗЗСО I-III ступенів Миколаївської селищної ради Сумської області

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: НАТЮРМОРТ У РІЗНИХ ВИДАХ МИСТЕЦТВА

6 клас

Творче завдання. Зображення натюрморту з квітами

Мета уроку. Навчальна: поглиблювати знання учнів про натюрморт, визначати натюрморт у різних видах мистецтва, ознайомити учнів з творчістю української художниці К. Білокур.

Розвивальна: розвивати естетичні смаки, уміння характеризувати натюрморти за композицією та колоритом.

Виховна: прищеплювати зацікавленість творами мистецтва, любов до природи.

Обладнання: репродукції картин К. Білокур, дитячі роботи, дидактичний матеріал, схеми зображення різних квітів.

Матеріали та інструменти.

Техніка: живопис по-вологому паперу.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційна частина. Мотивація навчальної діяльності

II. Актуалізація опорних знань

Фронтальне опитування на повторення з використанням інструменту формуального опитування **«Відповідь хором»:**

1. Як називається вид образотворчого мистецтва, твори якого зображені фарбами?

2. Який жанр в образотворчому мистецтві ще називають «мертва природа», «тихе життя»?

3. До якого жанру образотворчого мистецтва відноситься зображення квітів?

Проведення гри **«Відгадай слово»**, з використанням інструменту формувального опитування **«Перевірки неправильного розуміння»**, використовуючи сигнальні картки **(«Так», «Ні»)**.

III. Оголошення теми і мети уроку

IV. Пояснення нового матеріалу

V. Практична робота

Зобразити натюрморт з квітами, урахувавши вплив світла на колір.

Подумайте, який настрій ви хочете передати у своїй роботі.

Послідовність виконання роботи.

1. На аркуші паперу скомпонуйте зображення.
2. Виберіть колорит вашої композиції.
3. Користуйтеся палітрою для знаходження колірних співвідношень.
4. Використовуйте нетрадиційні живописні техніки.
5. Перевірте якість роботи, використовуючи інструмент формувального

опитування **«Самооцінювання»**.

У ході роботи вчитель проводить індивідуальний інструктаж.

VI. Заключна частина

Використання **«Квітки настрою»** (кожен учень іде до дошки та зображує у вигляді квітки свої зображені на пелюстках свої емоції).

VII. Підсумок уроку.

Виставка дитячих робіт (на дошці). Аналіз робіт і обговорення.

Михайлик Алла Вікторівна,

учитель образотворчого мистецтва

Сумського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 21 Сумської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «УКРАЇНСЬКІ ПИСАНКИ»

Мета: навчальна: ознайомити учнів із традиціями писанкарства в Україні, колірною гамою та символікою писанок різних регіонів України, розкрити зміст деяких символів писанки;

розвивальна: розвивати уяву, фантазію, уміння аналізувати, застосовувати набуті знання у практичній діяльності; формувати естетичні почуття, смак; активізувати ініціативу учнів;

виховна: виховувати почуття національної гордості за свій народ, його культуру, мистецтво, дбайливе ставлення до традицій українського народу.

Матеріали та інструменти: прості олівці, гумки, аркуші паперу, акварельні фарби, пензлі, ємності для води, серветки, клейонки.

Зоровий ряд: фотозображення писанок, мальованок, крашанок, крапанок, дряпанок, плакати, таблиці, творчі роботи з символікою писанки, підручник, мультимедійна презентація.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

1. Організаційний момент. Перевірка готовності учнів до уроку

Привітання. Сьогодні я вас знову запрошую в світ Образотворчого мистецтва, де ми працюватимемо разом і звичайно, розраховую на вашу підтримку та допомогу. Кожному з вас хочу побажати на цьому уроці бути:

У – успішним

С – самовпевненим

П – працьовитим

І – інформованим

Х – хоробрим

У – уважним

Тобто я вам бажаю Успіху!

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

- Яке велике християнське свято святкується навесні?

- Як це свято відзначає ваша родина? Як ви декоруйте яйця до свята Великодня?

- Які види декорування яєць вам відомі?

3. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми і мети уроку.

Учитель. Зі становленням державності в Україні нового імпульсу набуває відродження віри, традицій, народної творчості, ремесел українського народу. Серед жанрів народної творчості почесне місце має писанка – символ відродження, радості, щастя, символ відродження України. Що ж таке писанка? Де її витoki? Як виготовляли писанку? Що на ній слід малювати? На ці та інші питання ви знаходили відповіді під час роботи над домашнім завданням в групах. Сьогодні ми поговоримо про народні витoki створення казкових писанок до чудового свята та створимо ескіз Великодньої писанки.

4. Викладання нового матеріалу

Учитель. Що ж таке писанка? Писанка – це шедевр мініатюрного живопису, у якому український народ виявив здатність до творчого осмислення й художнього узагальнення

навколишнього світу. Історія писанки і писанкарства давня, їх витoki сягають доби первісно-родового ладу, за кілька тисячоліть до нашої ери. *Писанкою* називають по-мистецьки розписані або орнаментовані пташині яйця, поява яких пов'язана з дохристиянським народним звичаєм зустрiчі весни.

Писанка – це атрибут весняного відродження природи. Саме у весняні дні, коли розвиваються бруньки, проростають насіння, з яйця вилуплюються пташенята, наші предки починали розписувати яйце, пов'язуючи з ним багато вірувань і легенд.

В уявленнях багатьох народів яйце втілювало джерело життя і Всього Всесвіту.

Розповідь учителя супроводжується повідомленнями груп

Учитель. 1 група розкаже нам про витoki писанки, шлях, який вона здолала до нашого народу.

Повідомлення 1 групи

Сліди розпису яєць зустрічаються в дохристиянські часи в Греції, Італії, Китаї, на Близькому Сході. Культові яйця знаходили в курганних похованнях скіфів IV ст. до н.е., на території Польщі X-XIII ст. Мальовані яйця знаходили на території Європи, в Африці та Азії.

Своїм корінням писанка сягає дохристиянських часів, коли на півдні Східної Європи (нинішній Україні) жили суспільства із землеробською основою культури, а на території України залишилися сліди писанкового мистецтва в Київській Русі. Під час розкопок археологами давніх могил знайдено чимало культових яєць на території сучасної України.

В добу пізньої бронзи виготовляли кам'яні або глиняні яйця. Відомо, що в Київській Русі, крім писанок на пташиних яйцях, були і керамічні писанки.

Учитель. Можна зробити висновок, що декорування яєць було властиве багатьом народам, але зберегти й найкраще розвинути це мистецтво зуміли саме українці, створивши напрям декоративно-прикладного мистецтва як писанкарство. 2 група нам зробить повідомлення про розвиток писанкарства в Україні.

Повідомлення 2 групи

Писанка тісно пов'язана з давніми віруваннями українців, народним календарем, що базувався на сонячному циклі, якому – починаючи із зимового повороту сонця до моменту, коли день стає більшим від ночі, – відповідали певні свята: Калити, Коляди, Щедрівки, Йордані, Колодія і, нарешті, – Великодня. Саме у цей день святкували перемогу сонця над темрявою, життя – над смертю, весни – над зимою і як сонячний символ дарували «красні яєчка». Навіть із прийняттям християнства разом із його календарними святами, що часто накладалися на язичницькі, первісна назва «Великдень» збереглася, оскільки його семантичне значення «великого дня» перемоги Світла над Темрявою, Воскресіння природи якнайкраще відповідало, переносному значенню «найзначнішого дня» християн – Воскресінню Ісуса Христа.

Із прийняттям християнства традиції весняного розписування яєць нашими далекими пращурами злилися з весняним традиційним святом Воскресіння Христа, що започаткувало наше традиційне свято – Великодень. Символіка писанкарства дуже романтична. Кожен регіон України має свої улюблені символи та кольори.

Учитель. Символічне значення писанки складається з двох складових:

- 1) зі значення самого яйця, у якому є живий зародок півня (сонячного птаха);
- 2) зі значення написаних на ньому символічних знаків.

Тому писанки ніколи не варили і не вживали в їжу; ними ніколи не гралися у «битка» чи «котка», оскільки вони були позначені магiчними знаками, пов'язаними з давніми віруваннями.

Усвідомлення їх культового значення збереглося аж до ХХ ст. Відповідно й обрядовий статус писанки був значно вищим, ніж у крашанки. Варто тут нагадати, що в Україні існувало два види фарбованих яєць: крашанки і писанки.

А як розрізнити крашанки та писанки?

Повідомлення 3 групи

Крашанки – це варені яйця, зафарбовані в один колір: жовтий, червоний, зелений, синій, фіолетовий, чорний. Їх вживали в їжу, коли розговлялися на Великдень, і використовували у великодніх забавах.

Писанки – сирі яйця, з нанесеним на них символічним рисунком і зафарбовані в три-чотири кольори поступово з використанням воску і писачка.

Учитель. Які яйця беруть для писанок і що потрібно підготувати для розписування писанки?

Для розписування писанок беруть білі яйця курей середнього або малого розміру з шорсткою матовою поверхнею. Яйця з гладенькою шкаралупою погано зафарбовуються. Форма яйця має бути округлою, злегка видовженою. Яйця слід добре помити в теплій воді з додаванням ложки питної соди, що пом'якшує воду; після чого залишки води слід легко протерти м'якою паперовою серветкою і покласти яйця на 2-3 хвилини у воду з додаванням харчового оцту, а потім просушити. Після цього яйце готове для розписування.

Головний інструмент для розписування писанки це – писачок, що виготовляється з м'якої бляхи-фольги. Шляхом намотування шматочка фольги на тонку голку виготовляється трубочка завдовжки 2 см і встромляється в розщепу дерев'яної ручки та міцно перев'язується. Після цього голку видаляють із трубки. Писачок готовий.

Робота з фотозображеннями, таблицями

Робота з підручником (с.126-127)

Мальованка Крашанка Крапанка Дряпанка Писанка

Учитель. Велике значення мали символи на писанках, але колір мав теж певного значення. Фарби для писанок виробляли з природних барвників (здебільшого з рослин і насіння). Збирали барвники заздалегідь (улітку та восени), освячували в церквах і мали наготові напередодні Великодня.

Повідомлення 4 групи

Символіка кольорів

Червоний колір символізує радість життя, жагучу любов, а для молодих – надію на одруження. Фарбу червоного кольору робили вдома з рогу оленя або купували привезену (з червоного або сандалового дерева).

Жовтий колір присвячений Сонцю, Місяцю, зорям, а в господарстві символізує тепло, урожай, приріст покоління. Таку фарбу отримували з гілочок чи кори дикої яблуні. Колір випромінює тепло і радість... Завжди жовтого кольору пшеничні колоски, зоря, зірки, коники та олені.

Зелений колір символізує весну, воскресіння природи, багатство рослинного та тваринного світу; його отримували з пролісків, насіння чорного соняшника, барвінкового листя.

Блакитний колір символізує небо, воду, простір, повітря. Його магічне значення – здоров'я.

Чорний колір готували з чорнильних горішків дубу, листків чорноклена – це уособлення надр рідної землі, бурі й негоди. Чорний з білим означає пошану до померлих.

Коричневий колір отримували з бруньок вільхи, ліщини, кори дубу, листя кінського каштана. Такий колір символізує врожайність землі, її щедрість до людини.

Природні фарби не дуже тривкі, тому з часом вицвітають. Сьогодні найчастіше використовують хімічні, анілінові фарби.

Фізкультхвилинка.

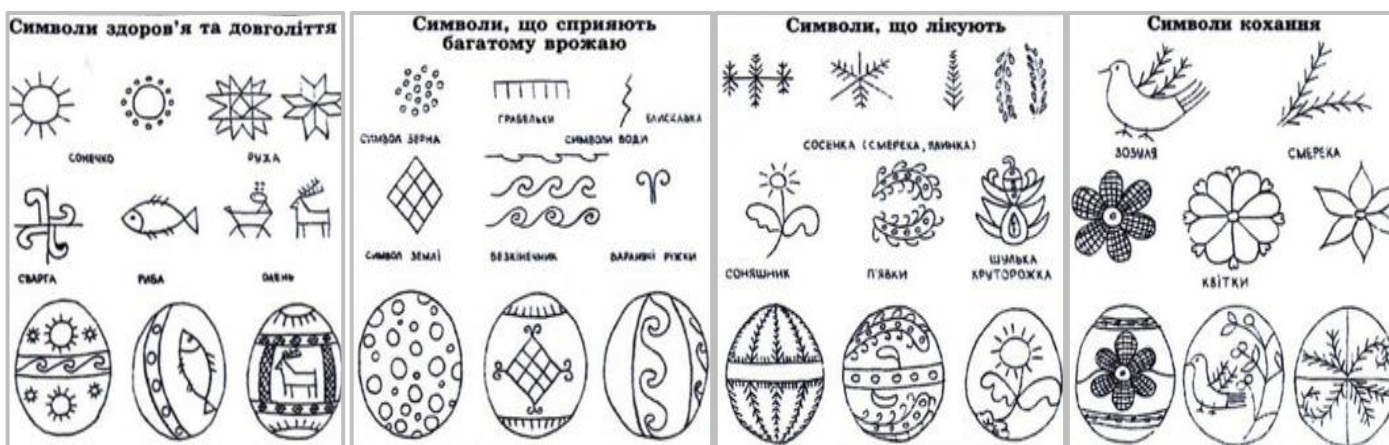
5. Практична діяльність учнів

Інтерактивна вправа «Навчаючи вчуся»

Дітям пропонуються раніше підготовлені картки, що з теми «Символи на писанках». Діти упродовж кількох хвилин (час встановлює вчитель) вивчають інформацію на картці. Опрацювавши інформацію, учитель пропонує учням ходити по класу, ознайомлюючи зі своєю інформацією інших однокласників. Учень може розмовляти одночасно тільки з однією особою.

Завдання полягає в тому, щоб поділитися своєю інформацією і самому отримати певну інформацію від іншого учня. Бажано робити творчі замальовки символів.

Картки «Тлумачення символів на писанках»

Безкінечник. Таким же давнім, як культ Сонця, є культ води. В орнаментальну систему він увійшов у вигляді хвилястих ліній і відомий як «меандр», «безкінечник», «кривулька». Ця хвиляста лінія без початку і кінця – символ нескінченного життя. Безкінечник є обов'язковим знаком на писанці – вірили, що відсутність цього знаку на писанці – знак нещастя. Саме з цього знаку багато писанкарів розпочинали свою роботу. Писанку з безкінечником клали під вулик, щоб добре роїлись бджоли.

Берегиня. Глибокий символізм для слов'ян мала Берегиня (Оберегу, Велика Богиня), яка зображувалась у вигляді жінки з піднятими вгору руками, – охоронниця домашнього вогнища, захисниця від напастей і повелителька людських доль. Вона була доброю «хатньою» богинею, матір'ю – рожаницею, оберігала житло, малих дітей, добробут родини. Відголосок про неї знаходимо у словах «оберігати», «обереги». Берегиня вважалася володаркою не тільки неба, але і всієї природи, господинею небесних вод, від якої залежала родючість. Люди малювали її зображення на стінах оселі, вишивали, ліпили з глини. Символом і атрибутом Берегині є Дерево життя, часто ці символи взаємозамінюють одне одного. У зв'язку з цим на ногах жіночих статуєток розміщали знак землі. Ноги богині – це коріння дерева, що знаходиться в

землі. Берегиню зображували і змієною, оскільки земля – місце проживання Змія. Відповідно, верхня частина дерева асоціювалася з головою богині.

Грабельки. Знаки у вигляді трикутників із гребінчиками або у вигляді «грабельок» позначали хмари і дощ, який часто пов'язувався із божественним сім'ям, – життєво важливим символом родючості. Вважалося, що від богів залежить, чи буде посуха, чи прийде злива руйнівної сили, чи піде приємний, схожий на благословення дощ, що дає природі життєву силу. Божественне, небесне походження дощу зробило його емблемою чистоти, і тому ритуали очищення часто проводилися саме для того, щоби викликати дощ.

Грабельки були символом не лише верхньої води, що пролилася з небес, але й нижньої – води, яка вийшла з землі.

Дерево життя. Культ «дерева життя» був розповсюджений на всій Україні в усі часи. Він може мати вигляд троїстої гілочки, квітки з листям або квітучої гілки у вазоні.

Найдавніші колядки донесли до нас прадавні уявлення людей про часи, коли не було ні неба, ні землі, а було лише широке море, і на ньому – зелений явір. Таким чином, у вигляді дерева уявлявся стрижень світобудови. Світове дерево повсякчас зображувалось не натурально, а стилізовано, тобто спрощено, узагальнено.

У таких зображеннях неодмінно був розподіл на три яруси по вертикалі і дотримання чіткої системи правого і лівого боків. *Нижня частина* – коріння, що входить в землю, часто зображувалось у вигляді трикутника, горщика. Тут знаходилися змії, риби, водоплавні птахи і тварини, оскільки низ дерева – не лише підземний світ, але й море, річка, усяка вода. Також нижня частина Світового дерева – це світ підземного бога, владики підземного вогню і незліченних багатств, втілення уявлення про потойбічний світ, минулі часи. *Середній ярус* уособлював землю, реальний світ, земне життя людей. *Верхній щабель* Світового дерева піднімалась у нескінченну вись – до Бога і небесного світу богів. На верхів'ї селилися птахи, бджоли, тут розміщувались небесні світила. Часто на верхів'ї днювало Сонце. Дерево життя – це також дерево роду, де кожна квітка, гілка означали певного родича, а все разом уособлювало модель світу і людини, його родове дерево.

Дерево життя – як космічне дерево – було символом стрижня, що з'єднує землю і небо, символом безперервного відродження природи і відновлення життя, емблемою невичерпної життєвої сили, гармонії, безсмертя.

Дуб. Дуб вважався притулком божого грому, оскільки в нього легко потрапляла блискавка. Він символізував силу богів природи. Це дерево було пов'язане з богами-громовержцями і громом, вважалося емблемою богів неба і родючості. Дуб – символ Перуна, Сонця та інших богів; дерево життєвої сили, гордості, міцності, довголіття та здоров'я. Його шанувували як дерево життя і світової осі. Слов'яни-язичники вважали дубові гаї житлом богів, тому категорично забороняли їх вирубувати. Дубам у жертву приносили биків, кабанів, півнів, хліб тощо. За давніми легендами у вирії – обителі богів і душ – росло першодерево світу – прадуб з молодильними яблуками безсмертя.

Листя дуба уособлювало чоловічу силу, честь, вірність та довголіття. Коли у домі народжувався хлопчик, на його честь саджали дуб і купали дитину у настой з дубового листа.

Зірка. Зірка, або ружа, – це, перш за все, символ сонця як найяскравішої зірки. «Ружі» можуть бути повними, простими, половинчастими тощо. Писанку з таким малюнком дарують на щастя. Вона символізує життя, ріст і благополуччя. В усній народній творчості згадуються три зірки: ранкова, вечірня і полуденна. Це – символічні образи, які означають певні сакральні проміжки часу.

У фольклорі, зокрема, колядках, зірка (зоря) – це красна панна, жінка або дочка місяця, господаря небесного дому. Зранку вона відчиняє ключами небесні ворота й випускає Сонце, яке мчить услід за нею. Вона направляє рух світил на небі і розсипається на землі росою, а бджоли збирають божу росу і дають людям мед. Народна символіка класифікувала зірки то як дітей сонця і місяця, то як запалені Богом свічки на честь народжених людей. Язичники вважали зірки вікнами Неба, крізь які боги дивляться на світ.

Зірка – це знак неба, визначення порядку небесних тіл і утвердження сонячного божества.

Квадрат (ромб). Розповсюдженим символом на писанках був ромб (квадрат) – символ родючості, матеріального благополуччя і продовження роду, загальний символ жіночого начала у природі. Зображення ромба, розділеного на чотири частини, можна побачити на трипільських знахідках – жіночих глиняних фігурках богині родючості. У кожному з чотирьох ділянок такого ромба ще до випалювання втискували по одному хлібному зернятку – такий ромб був уособленням зраного і засіяного поля.

Підтвердженням думки про те, що «трипільський квадрат» був символом поля, є сам спосіб зорювання і боронування: поле орали в двох напрямках – «туди» і «назад», а боронували поперек, тобто навхрест.

Сітка, решето, згідно давніх вірувань, мали силу оберегу від злих духів, відокремлювали добро від зла. Сіткою дуже часто були заповнені окремі елементи на писанках – кола, квадрати, трикутники тощо.

Квадрати і ромби були знаками землі й усього, що існує на ній, що пов'язане з числом 4: чотири періоди життя людини – народження, юність, старість, смерть; чотири пори року тощо. Таким чином, квадрат уособлював принцип упорядкованості і стабільності.

Олень-кінь. Олень пов'язаний із Сонцем. За давніми віруваннями, Сонце позмінно перебуває як на небі, так і під землею, а сам олень на своїх рогах вивозить Сонце на небо. Роги оленя є символом променів сонця, що сходять. Чудесний олень уявлявся героєм, який приносить людям світло, сонце, вогонь; пізніше він став помічником людей, істотою, яка пов'язується із землеробством, ремеслами і знаннями. Його також асоціюють із землею, рослинністю, яка щорічно відмирає і знову оживає. Олень вважався провідником душ померлих людей, зокрема, у давніх захороненнях знаходять бронзові фігурки оленя; зображувався олень також на ручках мечів і кинджалів.

Кінь – також символ невтомності руху сонця і, водночас, потойбічного світу; символ чоловічого принципу в природі і швидкості, волі; символ смерті і воскресіння сонячного божества; символ багатства і могутності. У давніх слов'ян із конем пов'язували смерть (захід) і народження (схід) сонця. Археологічна знахідка оберіг-качка з головою коня свідчить про уявлення слов'ян, що зранку сонце їде на небесній колісниці, запряженій кіньми, а вночі перепливає підземні ріки за допомогою качок.

У фольклорі часто з'являється образ крилатого коня, наділеного силою, надзвичайною витривалістю, кмітливістю тощо. Відмінна ознака диво-коня – це золота, вогняна грива, що вказує на його зв'язок з сонцем, божеством вогню.

Півень. Півень, передвісник дня – це провідник Божого сонця, світла; сторож, який охороняє добро від впливу зла. За народними повір'ями, нечиста сила боїться голосу півня. Півень ототожнюється з домовиком – охоронцем дому, духом предка роду, а можемо припустити, що і Роду небесного. За переказами, із яйця Півня, який прожив на землі непарну кількість років – три, п'ять, сім чи дев'ять, – народжується вогняний змії Рах. Своему

господареві Рах приносив багатство, дарував красу і здоров'я, але натомість вимагав, щоб його годували медовими пирогами з найкращого борошна, змеленого із зерна, вирощеного власноруч, а також сиром з молоком, курками і яйцями. А якщо не погодувати Змія, всі його дари вмиють перетворюються на порошок. Півня також приносили в жертву при закладанні нового дому, його першим вносили до дому, справляючи новосілля.

Сварга. «Сварга» («свастика», «чотириног») – один із різновидів хреста. Слово «свастика» – давньоіндійського походження (санскр.) і означає – «це добре». Основою графічного зображення цього знаку може бути хрест (символ землі, а пізніше сонця в центрі), коло (символ неба), квадрат (символ землі). В епоху бронзи сварга вже пов'язана із сонячним культом, а заокруглені відроги символізують рух сонця.

Є два різновиди сварги: *пряма* (правостороння) та *обернена* (лівостороння). Пряма сварга із відрогам, заокругленими у правий бік, за годинниковою стрілкою, символізує схід сонця, творіння, рух сонця весною і влітку, добро, позитивну чоловічу енергію. Зворотна сварга з відрогам, заокругленими ліворуч, проти годинникової стрілки, символізує захід сонця, руйнування, рух сонця восени та взимку, негативну жіночу енергію. Сварга також є знаком, який сприяє народженню дітей, символ добрих побажань, удачі, довголіття, родючості, здоров'я і життя. Свастика – знак святого вогню і сонця.

Сонце. Сонце – найдавніший і найбільш розповсюджений символ на писанках, який символізує життєву силу і відродження в природі. Писанку із зображенням сонця дарують на щастя. Сонце – це небесний вогонь, про який люди в різні часи мали своє уявлення, але завжди поважали і возвеличували. Його уявляли як отвір, крізь який видно справжнє яскраве небо, наче іскру, яка невідомо як тримається на небі; як Око Боже, свічу, яку носять ангели; як велике колесо, яке можна дістати навіть рукою, коли воно опускається на землю ввечері.

Сонце також часто зображують у вигляді колеса, яке як знак єдності найвищого спокою з напруженою силою є вершиною досконалості, образом Вічності Божої і уявленням про те безсмертя, яке в природі виражене повторенням відродження життя. У загальнохристиянському розумінні колесо є символом безсмертя і майбутнього небесного існування, образом безмежної Божої любові. Як відомо, у перший день різдвяних свят і на Івана Купала – тобто у дні літнього й зимнього сонцестояння, основних свят руху сонця – з гори спускали й котили вогняне колесо, що символізувало стимуляцію активності сонця, яке дає усьому світло, тепло й життя.

Спіраль. Один із найдавніших символів, що використовувалися на писанках, – це спіраль. Вона є схематичним зображенням еволюції Всесвіту, руху Сонця, знаком родючості і як символ сонця, – володарем часу.

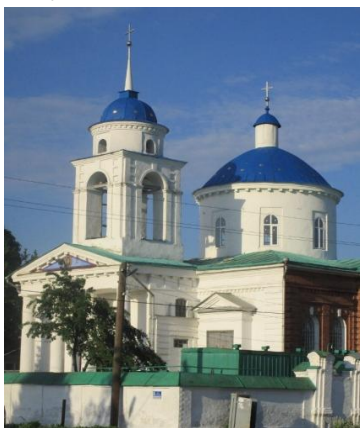
З'єднавши дві спіралі, отримаємо ще один із найважливіших орнаментів на писанках – *Змію*. Її також називають S-подібним знаком, або «Сигмою». На зразках трипільської кераміки цей символ – один із найбільш розповсюджених: він зображений на посуді, фігурках Рожаниць і називається «*Трипільською спіраллю*» або *Меандром*. Одне із значень такої спіралі – вічність життя, безперервний рух сонця (спіраль, зображена навколо посуду, не має ні початку, ні кінця). Крім того, ще з епохи палеоліту бог землі уявлявся в образі підземного змія. Навесні кожного року цей змій у вигляді блискавки піднімається догори, до неба, і, поєднавшись із богинею неба, породжує зливу. Небо дає дощ, зрошує земну рослинність. Тому символ змії – це символ і води, і грому-блискавки. Змій є охоронником домашнього вогнища, а також незлічених підземних скарбів, якими він, за легендою, щедро обдаровує тих, хто йому сподобається.

Триріг. Триріг («триніг», «тривірт»), разом із тризубом і свастикою, в давні часи мав важливе містичне і міфологічне значення, вважаючись символом руху сонця і вічного продовження життя.

Цим знаком на писанках позначається вогонь. Вважається, що Триріг пов'язаний з неолітичним богом землі (кам'яного віку), одним із атрибутів якого був вогонь. Це також символ родючості, оскільки Бог землі втілював чоловіче запліднююче начало. Триріг складається із трьох заокруглених або ламаних гачків, що виходять із загального центру, кола або трикутника, які могли бути у формі баранячих рогів, листків тощо. Він уособлює число 3 – символ триєдиного божества, порядку і гармонії. Триріг символізував, за однією з думок, небо, землю і повітря, за іншою – вогонь, повітря і воду, ще одна з версій – що він був символом життя людини.

Хрест. До найдавніших знаків, які символізують світостворення, належить «хрест». Відомий ще з кам'яного віку, він є знаком тривимірності Всесвіту: повний хрест – тривимірний просторовий символ, оскільки утворюється перетином двох площин. Вертикальна лінія хреста – лінія небесна, духовна, активна, чоловіча. Це – знак вогню. Горизонтальна лінія є земною, пасивною, жіночою. Це – знак води. При перетині (об'єднанні) цих двох принципів виникає третя сила – сила Життя, Любові, Творіння. Хрест здатний поширюватися безкінечно в будь-якому напрямку, тому він також означає вічне життя.

У давніх віруваннях кам'яного віку хрест був пов'язаний із Богом землі, означав 4 сторони світу, 4 вітри, 4 стихії, а також уособлював Дерево Життя і світову вісь. Пізніше, в епоху бронзи, став емблемою Сонця (у вигляді Сварги), вогню (крес – вогонь, кресати – добувати вогонь). Вважається також, що графічне позначення цього знаку походить від схематичного зображення птаха, який летить, оскільки у давній міфології Сонце ототожнювалось саме з ним. У християнстві хрест є могутнім символом освячення й очищення, символом Нового Заповіту, символом перемоги життя над смертю.

Церква. Храм в обрядових піснях, як і хата, уособлює образ космосу. Писанки із назвами «церковці», «дзвіниці» мають, як правило, тричасну структуру і є, як і світове дерево, центром світобудови. Церква-Башта – символ святої гори, вершина якої сягає небес. Вона також є знаком прагнення до висоти. Церква і дзвіниця у християнстві – символ прагнення людей до вічності. Писанки «сорокаклинки» (тобто розділені на 40 клинців, трикутників – символ 40-денного посту) зображують церкви, хрести та інші символи християнства. Із надписами «Христос Воскрес» було прийнято дарувати на Пасху.

Інтерактивна вправа «Есе»

Завдання: напиши есе на тему «Що таке писанка? Її історія»

Практична діяльність учнів (продовження).

Учитель. Ви познайомилися з символами, які зображують на писанках. Продовжимо нашу творчу роботу.

1. Створити ескіз Великодньої писанки на папері.
2. Створити вітальну листівку із зображенням Великодньої писанки.

Ви обираєте одне завдання, але головне завдання в вашій творчій роботі – це використання символів писанкарства замість написання привітання.

Послідовність виконання роботи.

1. Складіть аркуш паперу навпіл.
2. Визначте композиційне розміщення майбутнього зображення.
3. Олівцем намалуйте ескіз писанки або вітальної листівки із Великодньою символікою.
4. Розфарбуйте зображення писанки на листівці.

(Техніка безпеки під час практичної роботи дітей. Індивідуальна робота з дітьми.)

6. Актуалізація набутих знань

Бесіда

- ✓ Які писанкарські символи запам'ятали? Що вони означають?
- ✓ Які з них ви використали для ескізів своїх писанок чи Великодніх листівок? Чому?
- ✓ Чи мають значення кольори на писанках? Що вони символізують?
- ✓ Що вам сподобалося на уроці?

7. Підсумок уроку

Підбиття підсумків. Творча виставка робіт дітей. Оцінка робіт, аргументація оцінки.

Визначення завдання для підготовки до наступного уроку: роздивитись удома українські орнаменти; принести аркуші паперу, прості олівці, гумки, пензлі, акварельні фарби, ємкість для води, кольоровий папір, клей, ножиці, пензлик для клею, серветки.

Проголошення завершення уроку.

Обравит Інна Анатоліївна,

учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Великочернечинського ЗЗСО I-III ступенів Сумської міської ради

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА УРОЦІ «НАТЮРМОРТ – ЖАНР ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА»

Мета: ознайомити учнів із жанром натюрморту, навчитися розрізняти декоративний та реалістичні натюрморти, продовжувати формувати навички роботи з фарбами, уміння аналізувати природні форми; поглиблювати знання учнів про композицію, світло, тінь; розвивати уяву, пам'ять, спостережливість; виховувати інтерес до художнього бачення краси оточуючого світу.

Завдання уроку

1. Ознайомитись із поняттям натюрморту.
2. Уміти знаходити відмінності декоративних та реалістичних натюрмортів.

3. Уміти аналізувати форми зображуваних предметів.
4. Узагальнити та систематизувати знання про натюрморт, композицію, світло, тінь.

1 інструмент формувального оцінювання «СОРТУВАННЯ СЛІВ»

Розподілити зображення на дві групи, які відносяться до декоративних натюрмортах та реалістичних натюрмортів.

Посилання на вправу в застосунку Learning Apps

<https://learningapps.org/display?v=p7da4ipna22>

2 інструмент формувального оцінювання «ВІЗЬМИ І ПЕРЕДАЙ»

Робота в групах. По колу передавати аркуш паперу щоб кожен учень намалював частину малюнка передаючи потім іншому. Таким чином, утворюється груповий малюнок.

3 інструмент формувального оцінювання «ТЕСТУВАННЯ»

Перевірка отриманих знань за урок у формі тестів.

Петриченко Олена Миколаївна,
учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»
Путивльський ліцей №1 ім. Р. Руднєва Путивльської міської ради

ЗОБРАЖЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ЦИЛІНДРИЧНОЇ ФОРМИ, ПОДІБНИХ ДО КУЛІ ТА СКЛАДНОЇ ФОРМИ

5 клас. Виконання вправи: побудова та штрихування циліндра

Мета:

– **освітня:** засвоєння знань про перспективу, як науку побудови об'ємних предметів на площині, формування умінь побудови предметів циліндричної форми на площині, засвоєння знань з світлотіні, штрихування циліндра.

– **розвивальна:** сприяти розвитку рухової сфери (оволодіння моторикою дрібних м'язів рук, розвивати рухову спритність, співрозмірність рухів); сприяти формуванню і розвитку самостійності, цілеспрямованості, організованості;

– **виховна:** виховувати в учнів культуру праці, бережливість, працелюбність, дбайливість, охайність.

Очікувані результати

Знаннєвий компонент:

- знати засоби художньої виразності графіки (лінія, штрих);
- знати поетапність побудови на площині за законами перспективи циліндричних предметів;

- основні закони композиції.

Діяльнісний компонент:

- використовувати знання про основні закони побудови циліндричних предметів на площині;

- дотримуватися послідовності етапів побудови;

- дотримуватися правила передачі об'єму предметів засобами світлотіні ;

Ціннісний компонент:

- оцінити власну діяльність, зробити висновки;
- обґрунтувати доцільність визначеного плану дій;
- висловити судження про естетичну цінність графічних творів.

Обладнання, інструменти, матеріали: ПК, мультимедійний проєктор; альбом, кольорові олівці, карти самооцінки.

Тип уроку: комбінований.

План та хід уроку

I. Організація учнів до заняття

II. Актуалізація опорних знань

Застосування інструменту формувального оцінювання

«ВІДПОВІДЬ ХОРОМ».

- Яку форму мають предмети:

III. Мотивація навчальної діяльності учнів. Оголошення теми і мети заняття

Застосування інструменту формувального оцінювання

«НАЙЗАПЛУТАНИШИЙ МОМЕНТ»

- Який найбільш заплутаний момент під час пояснення теми уроку?
- Що вам здалося незрозумілим у понятті «перспектива»?

IV. Практична робота

V. Рефлексія

Застосування інструменту формувального оцінювання **«САМООЦІНЮВАННЯ».**

Побачивши, результат нехай кожен із вас заповнить карту самооцінки, подумає і скаже чому ж йому вдалося виконати цю роботу.

Узагальнюючі оцінки	Постійно	При потребі	Іноді	Ніколи
Я співпрацював із товаришами, коли ми працювали над досягненням загальних цілей				
Я ретельно працював над завданням				
Я висловлював свої ідеї				
Я вносив конструктивні пропозиції, коли мене просили допомогти				
Я підбадьорював інших				

П'ятаченко Лариса Григорівна,
учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»
Комунальної установи Сумська класична гімназія Сумської міської ради

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ ОМ

6 Клас. Тема: Космічна подорож

Мета: – ознайомити, повторити, систематизувати наявні знання учнів;
 – розвиток уяви, дослідницьких навичок;
 – опанувати роботу в групах.

Завдання: 1. Збір ідей щодо майбутній мандрівки.
 2. Які дослідницькі об'єкти оберемо?.
 3. Як можемо це зобразити?

1. «Газетний заголовок»

«Космічна подорож до іншої галактики»
 «Дослідники відбувають на Марс»

2. «Збір ідей»

Ми дослідники. На цій планеті ще не ступала нога людини. Треба вивчити поверхню та скласти мапу, вивчити тваринний світ, оцінити загрози. Запропонуйте ваші ідеї що нам потрібно для дослідів та що саме треба дослідити.

3. «Спостереження»

Учитель спостерігає та оцінює: самостійність виконання роботи, комунікативність, сприйняття ідей інших учнів.

4. «Підсумок одним реченням»

Синенкова Ганна Вікторівна,
учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»,
Філія Воронізької ЗОШ I-III ступенів імені П.О.Куліша Воронізький навчально-виховний
комплекс: ЗОШ I-II ступенів, Шосткинський район, селище Вороніж

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ МИСТЕЦТВА

«САМООЦІНЮВАННЯ»

Попросіть учнів самим оцінити, наскільки добре вони засвоїли матеріал. Ви можете провести усне опитування, попросити написати відповідь на спеціальних картках, або запропонувати учням оцінити свої успіхи за шкалою від 1 до 5.

Молодші школярі можуть намалювати на великому аркуші веселий чи сумний смайлик, і підняти над головою лист з малюнком.

«РІЗНОКОЛЬОРОВІ КАРТКИ»

В якості альтернативи сигналів руками можна використовувати різнокольорові картки.

Наприклад, червона картка може означати, що учні не зрозуміли матеріал, зелена – що добре зрозуміли, жовта – що хотів би задати уточнюючі питання.

«ПЕРЕВІРИТИ ОДИН ОДНОГО»

Учні працюють в парах або групах, по черзі відповідаючи на складені вчителем питання. Вчитель спостерігає за їх роботою, при необхідності виправляє і допомагає. Питання, що викликали найбільші труднощі, можна в кінці заняття ще раз обговорити з усім класом.

Сіробаба Олена Олександрівна,
учитель мистецтва Самотоївської ЗОШ I-III ступенів Краснопільської селищної ради

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ З ПРОМИСЛОВОГО ДИЗАЙНУ

Біоніка як джерело ідей промислового дизайну

Практична робота :

Створення ескізу транспортного засобу майбутнього, основою якого була б будь-яка виразна природна форма (рослинна, тваринна тощо).

МЕТА І ЗАВДАННЯ :

- ✓ ознайомитись із поняттям «біоніка»;
- ✓ сформуванню уявлення про біоніку як джерело ідей художника-дизайнера;
- ✓ навчити аналізувати природні форми;
- ✓ поглибити композиційні та конструктивні вміння та навички;
- ✓ розвивати творчу уяву та фантазію учнів;
- ✓ розуміти, цінувати і створювати красу навколо себе.

Інструмент формувального оцінювання

«ШВИДКИЙ ЗАПИС» (за 2-3 хвилини учні мають відповісти на відкриті запитання або твердження стосовно промислового дизайну).

Скрипаль Віра Григорівна,
*учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»,
Герасимівський ЗЗСО I-II ступенів Роменської міської ради*

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Тема: Малювання зимового пейзажу

Мета: поглиблювати знання про пейзаж як жанр, актуалізувати знання про виникнення пейзажного жанру, навчити застосовувати набуті знання в практичній діяльності;

розвивати спостережливість, естетичний смак, вміння аналізувати творчі роботи.
виховувати любов та дбайливе ставлення до природи і творів.

Обладнання: репродукції картин відомих художників, дитячі малюнки, папір, олівці, фарби, музичний запис.

Хід уроку

I. Організація уваги учнів

Привітання:

Навчання стає легким коли в людини гарний настрій. Притуліться долоньками одне до одного. Нехай тепло сердець передається одне одному, а іскорки добра долетять до кожного із нас. Посміхніться собі, посміхніться товаришу. Гарного всім настрою на сьогоднішньому уроці.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь

1. «Рішення-рішення»:

Для того, щоб здогадалися, про що йтиме мова сьогодні на уроці, проведемо опитування.

На кожне запропоноване моє твердження ви повинні підняти картки, якщо «так» – то зелену, якщо «ні» – червону.

- ✓ Графіка – це вид мистецтва (так)
- ✓ Засобами виразності графіки є лінія, штрих, крапка (так)
- ✓ Основні кольори – синій, жовтий, червоний (так)
- ✓ Холодні кольори – це синій, фіолетовий, голубий (так)
- ✓ Графіка – це малюнок виконаний фарбами (ні)
- ✓ Графіка – це малюнки, виконані на папері олівцями, крейдою, фломастерами, вугіллям (так)
- ✓ Теплі кольори – це червоний, оранжевий, рожевий (так)

2. Робота в парі «Встанови відповідність»

Щоб пригадати види пейзажів, я пропоную встановити відповідність між словами та зображеннями:

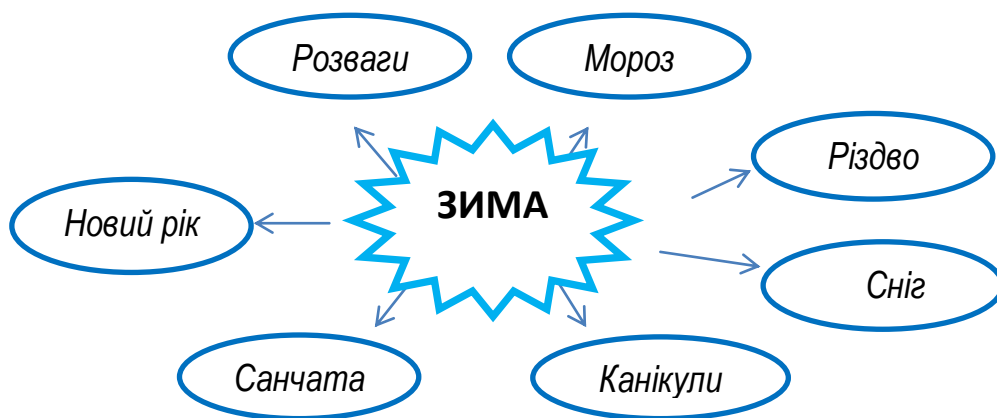

III. Мотивація навчальної діяльності:

«Концептуальна карта»:

Скажіть, будь ласка, які асоціації зі словом «зима» у вас виникли?

(На дошці відкриваю «сніжинку» із словом зима, коли діти називають, я вішаю на дошці сніжинки-слова поряд).

IV. Підсумок уроку

Аналіз робіт учнів

«Виставка робіт»: Голосуванням визначаємо найкращу роботу. Які роботи наберуть найбільшу кількість смайликів «Супер», ті перемагають.

СУПЕР!

НАСТУПНОГО РАЗУ БУДЕ КРАЩЕ!

Сметаніна Олена Михайлівна,
учитель образотворчого мистецтва, інтегрованого курсу «Мистецтво»,
Конотопської гімназії Конотопської міської ради

ТРИ ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ З МИСТЕЦТВА

1. «БЛЕФ-ТУРНІР»

Учні мають погодитись або заперечити твердження, відповівши «так» або «ні». Якщо вони не згодні з твердженням, то повинні пояснити, чому саме.

Наприклад: **Тема «Види образотворчого мистецтва»**

Твердження:

- Графіка – це вид образотворчого мистецтва. (Так)
- Колір – це виражальний засіб графіки. (Ні)
- З грецької слово «графіка» перекладається як «малюю». (Так)
- Крапка – це виражальний засіб графіки. (Так)
- Простий олівець, вугілля, фломастери – матеріали живопису. (Ні)

- Графіка ґрунтується на поєднанні білого та чорного. (Так)

2. «ПАРАШУТИСТИ» – робота в парах

На різнокольорових парашутах записано початок виразу з образотворчого мистецтва, що роздаються учням по одному на парту. На дошці квадрати. На білому фоні написані правильні продовження – відповіді на вирази.

Діти в парі обговорюють і знаходять правильне продовження виразу. Кожен парашут треба посадити у свій квадрат. Квадрат перевертають і якщо кольори парашута і квадрата збігаються – відповідь правильна.

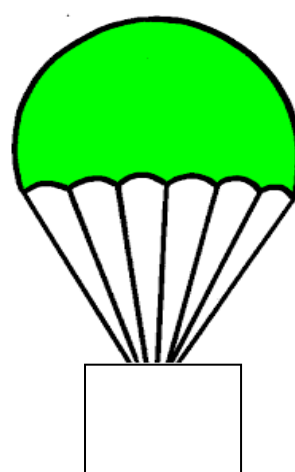
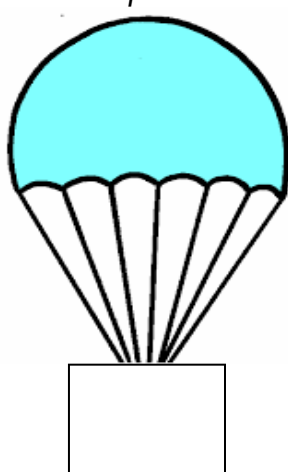
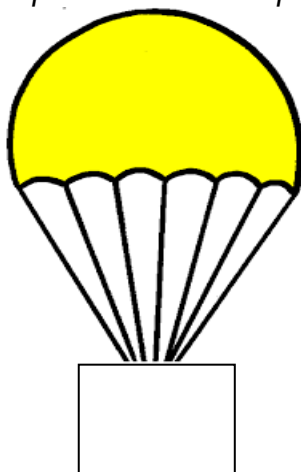
Наприклад: **Тема» Кольорознавство»**

Вирази: (на парашутах)

- Основні кольори це:
- Похідні кольори це:
- Теплі кольори це:
- Холодні кольори це:
- Ахроматичні кольори це:
- Хроматичні кольори

(на дошці)

- Червоний, синій, жовтий
- Зелений, фіолетовий, помаранчевий
- Червоний, помаранчевий, жовтий
- Синій, зелений, фіолетовий
- Білий, чорний
- Кольори веселки

Підсумок уроку:

3. «РЮКЗАК» – рефлексія

У вчителя – рюкзак, на столі картки із зображенням різних речей для подорожі. На звороті кожної картки початок речення:

Я дізнався _____

Я навчилась _____

Мені сподобалось _____

Розповім друзям, що _____

Мій настрій _____ тому, що _____

Тему уроку необхідно вивчити тому, що _____

Вчитель: Хто вирушає у подорож, той завжди збирає з собою необхідні речі у рюкзак. Також і ми щоб узяти в дорогу знання, уміння та настроїв сьогоднішнього уроку також зберемо рюкзак.

Учні зачитують свої враження та кладуть картки до рюкзак, який тримає вчитель.

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «ВЕЛИКОДНЯ ПИСАНКА»

Тема уроку: Великодня писанка

Мета і завдання уроку: Ознайомити з символікою орнаментів та кольорів у писанкарстві; з видами писанок. Учити оцінювати красу, створену руками народних майстрів. Розвивати інтерес до пізнання народного мистецтва. Виховувати повагу до культурної спадщини народу, традицій, звичаїв; виховувати любов до прекрасного.

«Сигнали рукою»

Учитель заздалегідь домовляється з учнями про певні рухи, якими сигналізуватимуть - розуміють вони навчальний матеріал чи ні. Наприклад:

- Я зрозумів і можу пояснити – великий палець спрямований у гору;
- я не зовсім зрозумів – помахати долонею;
- Я не зрозумів – великий палець спрямований униз.

Після того, як учитель пояснив навчальний матеріал, він опитує групу учнів, які дали сигнал про зрозумілість матеріалу.

Далі – групу учнів які зрозуміли не все, а відтак – групу учнів, які не зрозуміли матеріал.

За отриманими сигналами учитель приймає рішення про повторне вивчення, закріплення матеріалу або продовження вивчення теми за програмою.

«Хибні завдання»

Учитель навмисно дає учням завдання з типовими помилками, робить передбачувані помилки, робить передбачувані помилкові судження тощо. Учні мають відшукати помилки й неточності судженнях, яких припустився вчитель.

Під час навчання дієвий специфічний інструмент формувального оцінювання –

«Портфоліо»

У формувальному оцінюванні умовні позначки, значки різних кольорів, матеріали, зібрані у порт фоліо, фіксують навчальні досягнення учнів та дають змогу вчителю відстежувати їхню динаміку, а відтак – визначити потреби в навчанні кожного конкретного учня та надавати йому якісну педагогічну підтримку.

«Лінійка»

Роздайте учням лінійки . Запропонуйте учням оцінити події , своє ставлення, відмічаючи відповідний бал на лінійці. Також можна застосовувати при взаємооцінюванні.

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «АРХІТЕКТУРА КОСМІЧНОГО МІСТА»

Тема: Архітектура космічного міста

Мета: ознайомити учнів з видами архітектури та умовами її розвитку; формувати естетичне відношення до дійсності, естетичні потреби, інтереси, художній смак учнів; розвивати художньо-образне мислення, уміння втілювати власний задум у роботі.

Вправа «Рюкзак»

Хто вирушає в подорож той завжди візьме із собою, необхідні речі в рюкзак. Завершуючи урок, зберемо рюкзак щоб взяти в дорогу знання, уміння та добрий настрій після уроку.

Перед учнями аркуші, на яких написані незакінчені речення:

- Я знаю...
- Я вмію...
- Мій настрій.....тому що....

Кожен учень висловлює свою думку що до уроку.

Вправа «Мистецький словник»

Вчитель називає літеру, а учні мають пригадати термін, який вивчили на уроці і пояснити його значення:

- ландшафтна архітектура;
- містобудування;
- об'ємні споруди;
- засоби виразності архітектури;
- громадська споруда;
- житлова споруда;
- промислова споруда;
- культова споруда...

Гра «Кубик»

Учитель має 6 запитань до уроку. Об'єднує учнів у групи по 4. У кожній групі є один кубик, кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером, якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз, відповіді можна записувати.

Запитання до уроку:

1. Мистецтво спорудження та проєктування будівель а також комплексів називається...
2. Відповідно до призначення архітектура поділяється на...
3. Засоби виразності архітектури...
4. Мегаполіс це...
5. Види архітектури...
6. Основні вимоги до архітектурних споруд...

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «СИМВОЛІКА УКРАЇНСЬКОГО ОРНАМЕНТУ»

Тема: Символіка українського орнаменту

Мета: ознайомити з обереговою символікою в декоративно-прикладному мистецтві; дати поняття про знакові відмінності та спільні ознаки в обереговій символіці (вишивка, ткацтво, писанкарство).

Завдання уроку:

- ✓ розвивати інтерес до пізнання українського народного мистецтва;
- ✓ виховувати повагу до виробів, створених руками народних умільців, учити цінувати красу;
- ✓ вчити зображувати на площині українські орнаменти.

Тип уроку: комбінований.

Вид практичної діяльності: зображення на площині.

Зоровий ряд: ілюстрації із зображенням різних видів орнаментів, малюнки з обереговими символами, які зустрічаються у виробках декоративно-прикладного мистецтва.

Матеріали: альбом, простий олівець, гумка, фарби, пензлі, склянка для води, різні графічні матеріали.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

«Розминка-експромт»

Рядом пропонується поставити одне одному по три запитання на задану тему. Наприклад: Діти повинні поставити запитання на тему «Декоративно-прикладне мистецтво».

«Усне опитування» чи «Тестування»

- ✓ Яке мистецтво називається декоративно-прикладним?
- ✓ Які види декоративно-прикладного мистецтва ви знаєте?
- ✓ Які види декоративно-прикладного мистецтва найбільш поширені в Україні?

III. Вивчення нового матеріалу.

У всіх видах декоративно-прикладного мистецтва: писанкарстві, розписі, вишивці, килимарстві, різьбі та ін. – збереглися спеціальні знаки-символи, які служили оберегами.

Створюючи орнаменти, народні майстри весь час зверталися до природи, творчо осмислювали предмети і явища, їх барвистий колорит і прагнули все це відтворити. У їх роботах не було жодної зайвої лінії, кожна рисочка мала своє значення. Ромби, хрестики, кружальця, складені в орнамент, – усе це було прагненням людини плекати добро, обійти лихо.

Більшість символів мають одне й те ж значення хоча зустрічаються в різних видах декоративно-прикладного мистецтва. Пропоную учням перевірити себе та вказати значення певних символів. (Символи і їхні значення написані на дошці, тільки в невірному порядку).

«Подумай – запиши – обговори в парі – поділись»

Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу.

Правильні значення:

- Червона калина – символ дівочої молодості;
- Барвінок – символ життя;
- Дуб, дубове листя – символ сили;
- Птахи – символ приходу весни;
- Жіноча постать – символ богині життя Березині;
- Дерево з розлогими гілками – родючість землі;
- Хвилясті лінії – символ води;
- Колоски – символ врожаю;
- Голуб, горлиця – любов, сум, смуток;
- Ружа, зірка – символ сонця, чотирьох сторін світу.

IV. Постановка навчального завдання

«Обмін інформацією»

За 1-2 тижні до уроку учням дають завдання попрацювати в бібліотеці; підібрати книги, підібрати книги, в яких би в тій чи іншій формі було висвітлено тему уроку; відібрати матеріал для свого виступу і розрахувати його на 1-5 хв. (за вказівкою вчителя). Бажаючі можуть підготувати екскурси в історію дослідження, схеми, малюнки, таблиці, відомості з історії мистецтв тощо. Дають також інформацію, яка є в навчальному кабінеті. Кожен учень приносить на урок хоча б одну книгу, в якій дану тему розкрито найповніше. Одне з головних завдань, які стоять перед учителем, – добре організувати обмін знаннями, які здобувають учні під час роботи зі «своїми» книгами, подбати про дотримання регламенту, виділити істотну, актуальну і нову інформацію.

Щоб нам було цікаво, поділимося на три групи. І так, перша група майстри – писанкарі, друга – вишивальники, третя – ткачі.

Завданням для кожної групи буде виконання певних елементів, символів відповідного виду декоративно-прикладного мистецтва. Від кожної групи необхідно обрати доповідача, який ознайомиться з теоретичним матеріалом по темі, вивчить зразки символів та буде представляти виконанні роботи учасників групи.

Матеріал для опрацювання в групах

Писанкарство

Яйце – це символ народження, джерело життя. Наші предки порівнювали жовток з сонцем, найбільшою силою природи. Писанки виготовляють до Великодніх свят.

Писанка – розписане за допомогою розтопленого воску та писачка яйце. Існує понад 100 символічних орнаментів писанок. Кожний із них має своє значення. Наприклад, безконечник – початок і кінець; кривулька – нитка життя, вічність сонячного руху; сорок клинців – успіх у господарстві, добробут та честь людини. *(Перегляд ілюстрацій)*

1. Сонце – символ світла і життя, символ Бога.
2. Хрест – символ Всесвіту, знак чотирьох сторін світу.
3. Тригер – символ вогню, безсмертя. Це символ Пресвятої трійці.
4. Дерево життя – символ природи, яка відновлюється.

5. Риба – символізує воду, життя і смерть.
6. Триріг – знак святого числа три.
7. Берегиня – символ родючості і матері усього живого.

Кожний район України має своє характерне поєднання кольорів на писанках.

1. Червоний – символізує радість, надію, кров Христа.
2. Жовтий – символізує сонце, місяць, зорі, урожай.
3. Зелений – пробудження природи, весну, відродження.
4. Блакитний – небо, воду, здоров'я.
5. Бурий – землю.
6. Малиновий – любов, чесноту.
7. Поєднання кольорів – символізує родинне щастя.

Вишивка

З давніх-давен, створюючи орнамент, народні вишивальниці прагнули відтворити у вишивці красу і неповторність природи та природних явищ. Кожна крапочка або рисочка мали своє значення.

Через просту, а водночас геніальну систему знаків розкривається ставлення українців до таких філософських категорій, як Всесвіт, життя на Землі, народження, смерть. *(Перегляд ілюстрацій)*

Орнаменти у вишивці бувають:

1. Геометричні.
2. Рослинні.
3. Зооморфні.

Кожна деталь вишивки має своє значення.

1. Барвінок – символ життя.
2. Калина – символ дівочої молодості.
3. Птахи – прихід весни, врожай.
4. Кінь або олень – благополуччя.
5. Трикутники – гори.
6. Дерево – родючість землі.
7. Тризуб – справа – батько, зліва – мати, а посередині – маленькі діти.

Узори виконують різними техніками, їх існує більше ста. Одні техніки утворюють малюнок на полотні рельєфними стібками: хрести, кування, лиштва, низь. Інші техніки вишивки надають тканині легкості, прозорості: мережки, вирізування, виколювання.

Ткацтво

Прядінням і ткацтвом споконвіку займалися жінки, дівчата. Ткацький верстат був у кожній оселі. Згідно з традицією, жінка зобов'язана була вміти виконувати ткацькі роботи. Займатися цим видом промислу можна було протягом усього тижня, крім п'ятниці. Клопіткі процеси ткання, відображені в народних повір'ях і обрядах, дійшли до наших днів. За формою і малюнками вироби ткачів поділяються на чотири групи.

1. Вузькі й довгі килими з поперечносмугастою композицією із кольорових і орнаментованих смуг.
2. Короткі килими з малюнком, що складається з одного або двох мотивів, розташованих у безперервному орнаменті.
3. Твори медальйонної композиції з великим мотивом на центральному полі й широкою каймою.

4. Килими з горизонтальною орієнтацією вазонного типу.

5. Кролевецьке візерункове ткацтво.

Науковець Сєрих Л.В. у навчально-методичному посібнику «Кролевецьке візерункове ткацтво на уроках художньо-естетичного циклу» дала характеристику й орнаментику Кролевецькому візерунковому ткацтву Сумського регіону.

Для кролевецького рушнику характерне поєднання білого та червоного кольорів. На білому, рідше червоному тлі між густо червоними паралельними смугами ткався багатий орнамент. Одні рушники заткані суціль візерунками, на інших вони є густішими. Відомі старовинні рушники суціль заткані візерунками. Це було тло, а орнамент на ньому творили залишені незатканими білі прямокутники, розташовані ланцюжком, то врозсип, то зірчасто рівні й паралельні лінії.

Ткачі передавали навколишній світ умовними знаками: прямою горизонталлю землю, хвилястою воду, хрестом вогонь (рис. 4) [33, с. 42].

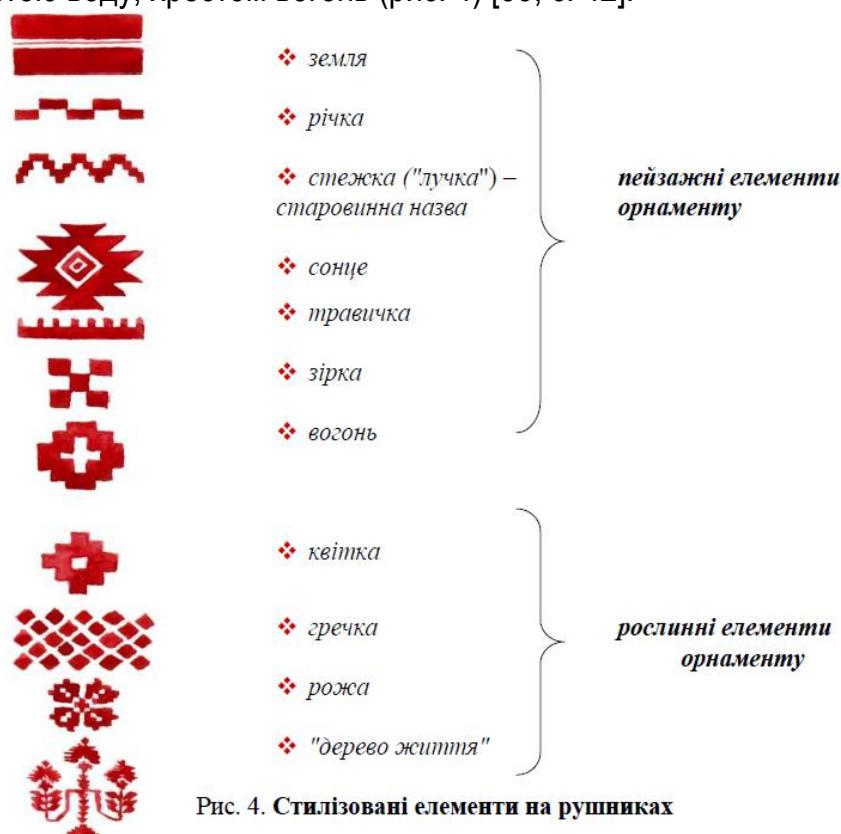

Рис. 4. Стилiзованi елементи на рушниках

Найбільшою виразністю позначені кролевецькі сюжетно-тематичні декоративні рушники і панно. Характерною особливістю їх є те, що орнаментальні композиції переважають над фоном. Це геометричні мотиви розет, ромбів та геометризовано-рослинні зображення «дерева життя», вазонів, квітів та інші. Основне композиційне навантаження в рушниках зосереджено на нижніх площинах, де ритм орнаментальних смуг більш насичений і напружений. Виділяється провідний мотив – лаконічно-графічний, з рельєфно виступаючим силуетом, соковитістю колориту. В обрамленні вузьких узорних або гладкотканих смуг він звучить то лірично, то монументально-декоративно.

На вимогу часу, згодом, почали з'являтися царські орли, церкви, монастирки. Часто на кролевецьких рушниках зображується Богиня-Берегиня, яка була посередником між сонцем і людьми, з піднесеними руками. Пізніше (часто) її замінили «квітучі вазони», «дерево-життя». Богиня-Берегиня означала в народному розумінні початок життя, вона – мати всього живого

на Землі, захисниця хатнього вогнища. Їй належали повітря, земля, вода, її образ заповнював центральну частину рушника (рис. 5) [33, с. 43].

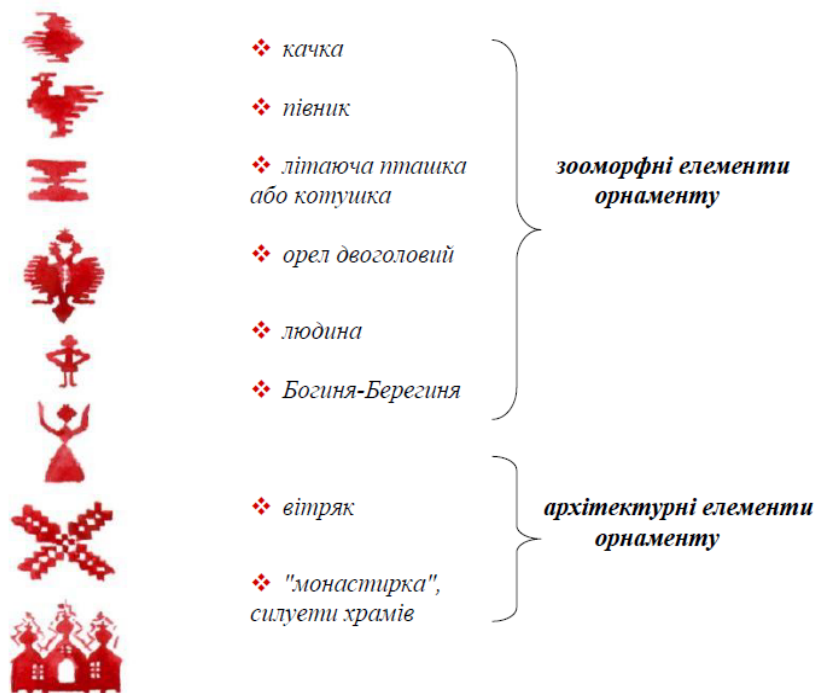

Рис. 5. Стилiзованi елементи на рушниках

Із наближенням до середини рушника напружений ритм чергування орнаментальних смуг зменшується, і в центральній частині розміщені переважно вузькі смужки, поодинокі мотиви або зовсім вільне тло.

Згаданий мотив посiдає одне з центральних мiсць в роботах крoлевецьких майстрiв. Зустрiчається вiн у виглядi «дерева» з трьома кiткoмa, нижня частина якого трактується як вазон або трикутник. Жiноча постать трансформується в кiтку.

Українцi здавна вiрили, що птахи здатнi приносити щастя, сприяють добробуту, забезпечують родючiсть землi, вiдвертають лихo. Птахи висвітлюють також тепло i свiтло.

В орнаментi зберiгаються природнi форми птахiв – голiвки, крила, лапки. Качечки, пiвники, «лiтаючi птахи» передаються в профiльному зображеннi та виглядi зверху, як у мотивi «лiтаюча пташка». Два трикутники, з'єднанi вершинами крил, а мiж ними тулуб у виглядi видовженого прямокутника – стилiзоване трактування птаха в польотi – широко розповсюдженi в рiзних варiантах.

Найхарактернiша ознака крoлевецького рушника – чергування окремих орнаментальних мотивiв з горизонтальними прямими рiзної ширини. Цiлком можливо, що в прадавнiх рушниках така композицiя мiстила в собi певний змiст, а до нас дiйшла як декоративний прийом орнаментациi виробу. З рушникiв озивається мудрiсть предкiв – iх знання про свiт зовнiшнiй i внутрiшнiй, про душу людську, про космос, всесвiт, буття [33, с. 44].

Перегляд iлюстрацiй.

Сьoгодні значення символiв у ткацтвi практично втратили своє символiчне значення i стали простим мотивом традицiйного орнаменту.

V. Практична робота

Учнi замальовують символи, знаки, традицiйнi для писанкарства, вишивки, ткацтва.

Кожна група учнiв створює вiдповiдний ескiз орнаменту (писанки, вишивки (рушника, сорочки, серветки) килима).

VI. Підведення підсумків уроку

Демонстрація виконаних робіт від кожної групи. Доповідач робить доповідь згідно з матеріалами для опрацювання, визначає символи використані при створенні ескізів, пояснює їх значення.

«Мистецький словник» – учитель називає літеру. Учні мають пригадати термін, які починаються з цієї літери, і пояснити їх.

«Запитую – відповідай» – учитель задає питання, учні відповідають.

Які символи для розпису писанок ви запам'ятали?

Які символи вишивок ви запам'ятали?

На які групи поділяються килими?

«Підбиття підсумків» – учень розмірковує про спосіб їх виконання, результати діяльності, можливість подальшого застосування набутих знань і навичок.

- Мені сподобався урок, тим що ...
- Я дізнався.....
- Я навчився...
- Мені не все вдалося....

Бурик Наталія Петрівна,

учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Синівської загальноосвітньої школи I-III ст. Синівської сільської ради

НАСТУПНІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ ВІД ЧЕТВЕРТОГО ДО П'ЯТОГО КЛАСУ

Клас: 4

Тема. Мистецтво навколо нас

Мета:

- Вчити дітей захоплюватися красою мистецтва;
- Розвивати естетичний смак, музичний смак, асоціативне мислення, уяву;
- Виховувати любов до прекрасного, людяність, доброту, любов до праці, любов і бережливе ставлення до природи.

1) Вікторина

Давайте ж з вами перевіримо наші знання за допомогою вікторини.

- 1) Т. Шевченко «Садок вишневий коло хати...» – література.
- 2) «Пісня про рушник» – музика.
- 3) К. Білокур «Соняшники» – живопис.
- 4) Микола Фешин «Дівчина» – графіка.
- 5) «Венера Мілоська» – скульптура.
- 6) Сіднейський оперний театр – архітектура
- 7) Український посуд – декоративно-прикладне мистецтво.

3) Виставка робіт

- Діти, я гадаю, що ми з вами добре попрацювали.
- Сьогодні на уроці ми переглянули багато творів образотворчого мистецтва і створили власні.
- Любі мої, давайте влаштуємо виставку наших чудових робіт.

Веремієнко Світлана Анатоліївна,
*учитель мистецтва Комунальної організації (установа, заклад) «Шосткинський
 навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 –
 дошкільний навчальний заклад», м. Шостка Сумської області*

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тема: Знайомство зі світом музики. Як виникла музика?

Мета:

Навчальна: поглиблювати знання учнів про виникнення музичного мистецтва та народних музичних інструментів;

- навчати висловлювати судження щодо специфіки інтонаційно-образної мови музики;
- повторити визначення музичного поняття «ритм»;

Розвивальна: розвивати вміння логічно мислити, інтерпретувати та виразно виконувати музичні твори;

Виховна: прищеплювати зацікавленість історією музичного мистецтва.

Музичне вітання «Ритмічна хвилинка»

Мотивація навчальної діяльності

«Гра в кубик»

1. Що таке музика?
2. Як вона виникла?
3. Для чого вона існує?
4. Які асоціації виникають у вас до слова МУЗИКА.
5. На які групи можна поділити звуки, що нас оточують?

6. А як ви вважаєте, навіщо людині МУЗИКА?

Тема: Цирк – мистецтво, сповнене радості

Завдання уроку: учитель розкриває зміст поняття «ЦИРК»...

Інструменти формувального оцінювання:

«Підсумок одним словом»

В підсумковому розділі уроку, як позитивна *фінальна крапка*.

Учитель пропонує учням закінчити речення одним словом, а потім це слово «оживити».

ЦИРК – МИСТЕЦТВО, СПОВНЕНЕ ... (радості).

Тема: Українські народні музичні інструменти

Мета:

Навчальна: ознайомити учнів з українськими народними інструментами, ознайомитись з їх звучанням, навчити виразно виконувати народні та композиторські пісні.

Розвивальна – розвивати музичний слух, співацькі та слухацькі навички, образно-асоціативне мислення учнів, почуття темпу та ритму, уміння орієнтуватись у теоретичному матеріалі.

Виховна – виховувати патріотичні почуття та зацікавленість українськими творами мистецтва, українськими народними інструментами, виховувати художній смак учнів.

Використання інструментів оцінювання на уроці:

«Доповни думку»

У цьому завданні вчитель пропонує доповнити думку з поданих...

«Збір ідей»

Учні збирають ідеї, записуючи в групах, а потім спільно з учнями класу обговорюють.

Грищенко Юлія Миколаївна,
учитель музичного мистецтва Ворожбянського ліцею №1
Ворожбянської міської ради Сумської області

ПРАКТИКА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тема уроку: «Українські народні музичні інструменти»

Мета:

Навчальна: ознайомити учнів з українськими народними інструментами, ознайомитись з їх звучанням, навчити виразно виконувати народні та композиторські пісні.

Розвивальна – розвивати музичний слух, співацькі та слухацькі навички, образно-асоціативне мислення учнів, почуття темпу та ритму, уміння орієнтуватись у теоретичному матеріалі.

Виховна – виховувати патріотичні почуття та зацікавленість українськими творами мистецтва, українськими народними інструментами, виховувати художній смак учнів.

Використання інструментів оцінювання на уроці:

ГРА В КУБИК

Діти об'єднуються у 2 команди, кожній команді дається кубик на якому зображені народні музичні інструменти, які необхідно назвати.

ДОПОВНИ ДУМКУ

Дітям роздаються картки в яких необхідно заповнити пропуски:

Бандура та кобза давні струнно-щипкові інструменти.

Бандура – струнно-щипковий лютневий інструмент форми.

Кобза – український лютнеподібний струнний щипковий інструмент з (і більше) парними струнами.

УСНЕ ОПИТУВАННЯ

- Що вам запам'яталося найбільше на уроці?
- Які враження від уроку ви заберете сьогодні з собою?

Мурай Олена Іванівна,

*учитель мистецтва Миколаївського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів
Роменської міської ради Сумської області*

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «ЦИРК – МИСТЕЦТВО, СПОВНЕНЕ РАДОСТІ

Тема уроку: «Цирк – мистецтво, сповнене радості»

Мета: формування ключових компетентностей:

загальнокультурна компетентність: оволодіння досягненнями культури, особливостями національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно-дозвіллевій сфері;

міжпредметна естетична компетентність: виявлення естетичного ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтв;

предметні компетентності:

- познайомити учнів з цирковим мистецтвом, акцентуючи увагу на значенні музичного супроводу циркової вистави;
- розвивати уявлення про музику як невід'ємну частину циркової вистави;
- виховувати вміння аналізувати, оцінювати твори мистецтва, висловлювати особистісне ставлення до них.

Тип уроку: комбінований.

I. Організаційний момент

«Газетний заголовок»

Розгляньте уважно картинку.

З яким видом мистецтва ми сьогодні познайомимося?

II. Актуалізація опорних знань

Учитель: Цирк – один із найулюбленіших видів мистецтва як дітей, так і дорослих. Він назавжди увійшов у наше життя, як скажімо, музика, театр, кіно. Тож сьогоднішній урок ми присвяtimo цирку. Адже, **«Цирк – мистецтво, сповнене радості».**)

«Візьми і передай»

Спочатку давайте поринемо в історію. Тож, давайте звернемося до наших **«Мистецтвознавців»** (група дітей, яка отримала попереднє завдання). Що ви можете сказати про історію цирку? (спільна групова робота для збору цікавої інформації).

V. Узагальнення знань

Кубик «Блума»

Учитель: Сьогодні ми багато нового дізналися про цирк, то ж давайте перевіримо наші. У мене є чарівний кубик, на гранях якого знаходяться запитання:

1. Які види мистецтва входять до циркової вистави? (*У цирковому мистецтві об'єднані театр, музика, дресура, акробатика, кінна їзда, гімнастика, мистецтво ілюзії та фокусів, клоунада*)
2. У чому полягають особливості музики в цирку?
3. Який оркестр грає під час вистав?
4. Які архітектурні особливості споруди цирку?
5. Поміркуйте, у чому секрет популярності мистецтва цирку? (*Мабуть, популярність пояснюється і тяжінням людини до чуда, і вірою в надзвичайні й необмежені сили та можливості людини*).
6. Як перекладається з латинської слово ЦИРК?

Дудченко Наталія Олександрівна,

учитель інтегрованого курсу «Мистецтво»

Куянівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Білопільської міської ради

ПРИКЛАДИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Тема: Новорічний калейдоскоп. Створення новорічних листівок

Мета: *ознайомити* учнів із новорічними чарівниками різних країн; *повторити* поняття «витинанка» та послідовністю виготовлення виробів технікою витинанки; *вчити* виготовляти листівки у даній техніці;

розвивати вміння розміщувати деталі на основі, розмічати, різати і склеювати папір;

виховувати інтерес та зацікавленість різноманітною культурою рідного народу; виховувати працелюбність, акуратність, бажання довести справу до кінця.

Використовується під час представлення робіт, коли учні висловлюють своє ставлення до творчих робіт однокласників.

«Взаємооцінювання»

Тема: Чарівні дива. Нотна грамота

Слухання: Ж. Колодуб «Троль. Герда. Снігова Королева» (з альбому «Снігова Королева»). Виконання: М. Ровенко «Баба снігова».

Мета: познайомити учнів з музичними знаками: діез, бемоль, бекар та визначити їх роль у нотному записі, вчити уважно слухати й споглядати твори мистецтва, визначати в них вивчені музичні знаки, виявляти власні враження від прослуханих музичних творів: Ж. Колодуб «Троль. Герда. Снігова Королева» (з альбому «Снігова Королева»); шукати зміст, розуміти, яким чином він розкривається, описувати емоційний стан, викликаний почутим і побаченим; розвивати творчі здібності учнів; формувати культуру емоційного сприймання.

«Підсумок уроку»

Тема: Політ фантазії. Відтінки кольору

Зображення фантастичного космічного пейзажу (гуаш)

Мета: ознайомити учнів із цікавими фактами про Всесвіт, впливом кольорів на настрій, самопочуття і здоров'я людини; закріпити навички малювання пейзажу; формувати художній смак при добірці кольорів;

розвивати фантазію, творчу уяву, почуття композиції;

виховувати спостережливість, інтерес до образотворчого мистецтва здатність до естетичного осмислення та відтворення власних творчих ідей, виховувати естетичний смак.

Техніка **«Світлофор»** використовується на будь-якому етапі уроку, ми використовуємо при ознайомленні з новим матеріалом.

У кожного здобувача знань є картки трьох кольорів світлофора. Учитель просить учнів показувати карткою відповідного зеленого кольору розуміння, жовтим - неповне розуміння, червоним - нерозуміння матеріалу. Після сигналу учитель з'ясовує: що зрозуміли? Що не зрозуміли?

Забара Оксана Олександрівна,
учитель ОМ Філії «Будівельнівський навчально-виховний комплекс:
дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа I ступеня
Глухівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №6
Глухівської міської ради Сумської області»

ПРИКЛАДИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ОМ

Тема: Відображення зими

Мета:

розвинути знання дітей про кольори зими за допомогою фарби. Формувати вміння і навички гармонійного поєднання кольорів; повторення поняття холодні і теплі кольори;

розвинути у дітей навички до композицій, зорову пам'ять, асоціативно-образне мислення, уяву, фантазію;

прищеплювати естетичний смак та почуття прекрасного, вміння створювати навколо себе сприятливу атмосферу.

Обладнання: ілюстрації, картки, малюнки, фарби, пензлик, мультимедіа.

I. Організаційна частина

II. Актуалізація знань теми і мети уроку

«ГАЗЕТНИЙ ЗАГОЛОВOK»

Вигадати газетний заголовок з теми «Зима».

III. Робота на темою уроку

«ПОДУМАЙ, РОЗКАЖИ В ПАРИ»

Обговорення теми уроку, основних понять уроку, виконання практичного завдання за алгоритмом, шаблоном.

IV. Виконання робіт

V. Підсумок уроку

«КАРТКА НА ВИХІД»

Коваленко Валерія Анатоліївна,
учитель мистецтва Крелевецького ліцею №1
Конотопського району Сумської області

ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ КУБИК БЛУМА ТА КАРТКИ

«КУБИК БЛУМА»

Кубик Блума використовуємо:

- ✓ на початку уроку,
- ✓ у вступній частині,
- ✓ під час переходу до основної частини,
- ✓ наприкінці основної частини для остаточного осмислення матеріалу учнями.

Учні орієнтуються на основі питального слова на грані кубика й ставлять запитання, яке з нього і повинно починатися. Зазвичай на гранях зображенні стандартні питання, але за потреби їх можна змінювати, або використовувати пізнавальні завдання.

«ЗАПИС У ЖУРНАЛ»

Запис у журнал використовуємо на початку уроку у вступній частині, під час переходу до основної частини або наприкінці її для остаточного осмислення матеріалу учнями.

«КАРТКА НА ВИХІД»

Дає можливість оцінити знання кожного з учнів та вкласти до портфоліо результати. Використовуємо на завершальному етапі уроку.

Корнієнко Юлія Олександрівна,
учитель Глухівської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2
Глухівської міської ради

ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Серед безлічі інструментів формувального оцінювання на уроках ми обрали те, які найбільше, на нашу думку, забезпечують право вибору оцінювання на уроках мистецтва.

«ВИХІДНИЙ КВИТОК»

Після вивчення нового матеріалу ви задаєте кілька питань з теми, пропонуючи на вибір кілька правильних відповідей. Учні можуть відповідати за допомогою карток з номерами (піднімають картку з номером 1, якщо правильний перший варіант, картку з номером 2, якщо правильний другий варіант, і так далі).

Ті учні, хто відповість правильно на питання, пересідають на столи в кінець класу, і виконують наступне завдання.

Ті, хто відповів неправильно, сідають за столи ближче до вчителя.

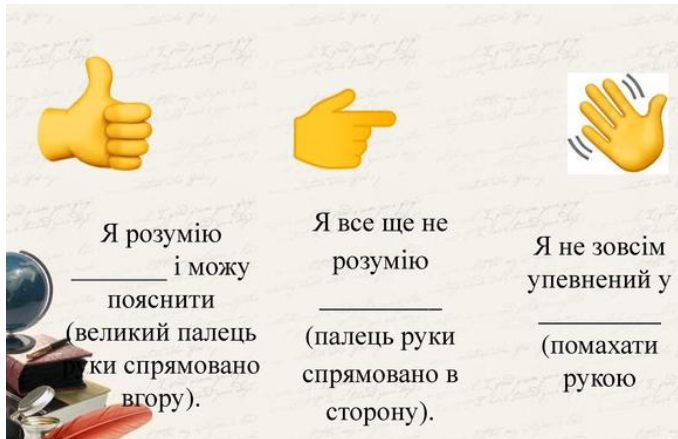
Після чого ви пояснюєте їм складні моменти, і знову задаєте питання. Ті, хто відповів правильно – пересідають в кінець класу. Решта пересуваються ближче до вас, і так далі, поки все не засвоять тему.

«ТЕСТ»

Тест можна провести як «паперовий», так і онлайн, комбінуючи питання різних типів. Тести обираємо як відкритого, так і закритого типу, тести на порівняння, аналогію, співрозмірність тощо.

«СИГНАЛИ РУКАМИ»

Домовтеся про умовні сигнали. Наприклад, учні піднімають великі пальці вгору, якщо добре зрозуміли тему, опускають великі пальці вниз, якщо не зрозуміли, махають руками, якщо, в принципі, все зрозуміло, але залишилися невеликі питання.

«РІЗНОКОЛЬОРОВІ КАРТКИ»

В якості альтернативи сигналів руками можна використовувати різнокольорові картки.

Наприклад, червона картка може означати, що учні не зрозуміли матеріал, зелена – що добре зрозуміли, жовта – що хотів би задати уточнюючі питання.

«КАРТКИ З ВІДПОВІДЯМИ»

Кожному учню необхідно мати набір карток з номерами, зазвичай 1,2,3,4.

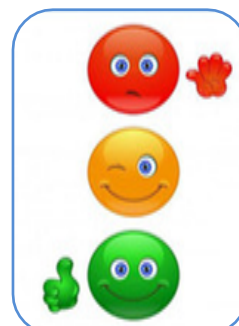
Учитель зачитує питання та варіанти відповіді з номерами, учні піднімають картку з номером відповіді, яку вони вважають правильною.

«ПЕРЕВІРИТИ ОДНЕ ОДНОГО»

Учні працюють в парах або групах, по черзі відповідаючи на складені вчителем питання. Вчитель спостерігає за їх роботою, при необхідності виправляє і допомагає. Питання, що викликали найбільші труднощі, можна в кінці заняття ще раз обговорити з усім класом.

«СВІТЛОФОР»

Учні працюють над завданнями, потім на запит учителя піднімають картку віконця світлофора.

Кравченко Олена Миколаївна,
учитель мистецтва Курилівського НВК «ЗОШ I-III ступенів – ДНЗ»
Конотопського району Сумської області

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ «БАРВИСТА МАГІЯ НАРОДНОГО МАЛЯРСТВА»

Тема уроку «Барвиста магія народного малярства»

Під час рефлексії роздати дітям картки для оцінювання засвоєних знань:

«КАРТКА НА ВИХІД»

Я дізнався (лась) більше
про _____

Я ставився (лась)

Я змінив (ла) своє ставлення
до _____

Я відчув (ла)

Я здивувався (лася)

«ДЕРЕВО УСПІХУ»

(підійде для будь-якого уроку)

Усе зрозумів(зрозуміла), легко впорався(впоралася) із завданнями (зелений листок прикріплюємо на дерево)

Працював (працювала) самостійно, але виникали певні труднощі (жовтий листок прикріплюємо на дерево)

Постійно потребував (потребувала) допомоги вчителя чи однокласників (оранжевий листок прикріплюємо на дерево)
Так, дерево успіху набуває кольорового забарвлення.

«Декоративно-ужиткове мистецтво: Витинанка»

«ОТРИМАЙ НАГОРОДУ»

Учні виготовляють витинанки, в цей час вчитель кожному на парті заготовляє по 5 зірок. По виконанню роботи учні оцінюють власну роботу зірками.

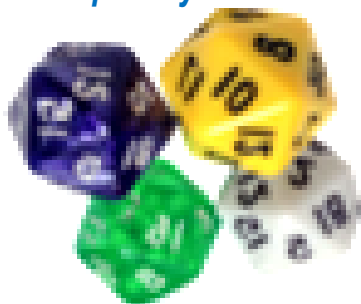
Ленець Людмила Олександрівна,
учитель української мови, літератури, мистецтва (8-9 класи)
Миколаївський ЗЗСО I-III ступенів Роменської міської ради

ТРИ МЕТОДИ ДЛЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

9 клас

Для формувального оцінювання можна обрати такі три методи:

1. «Гра в кубик»

✓ допоможе активізувати уже вивчений матеріал та мотивувати до пошуку та вивчення нового.

2. Есе «Хвилинка»

✓ учні розкривають поняття «полікультурність» та її значення для держави в цілому.

3. «Картка на вихід»

✓ можна провести як етап підсумку уроку або теми в цілому.

Макаренко Катерина Володимирівна,
учитель мистецтва Лікарського навчально-виховний комплексу
«загальноосвітня школа I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад»
Сумського району

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Тема: Засоби виразності декоративного мистецтва: «Петриківський розпис»

Мета: навчальна – сформувати уявлення про народний розпис; вдосконалити навички виконання елементів петриківського розпису;

розвивальна – розвивати відчуття композиційної цілісності твору народного мистецтва; **виховна** – виховувати любов до традицій українського народу.

Оперативні цілі:

Після закінчення уроку учень

знає

✓ прийоми організації декоративної композиції (вільна симетрія, стрічкова та замкнена композиція);

вміє

✓ використовувати набуті знання у процесі художньо-творчої діяльності

✓ працювати в техніці Петриківського розпису, використовуючи метод спрощення форм

може

✓ виразити думку та почуття

✓ презентувати результати співпраці у групах

✓ прогнозувати результати своєї роботи

✓ реалізувати набуті навички у подальшій творчій та професійній діяльності

Тип уроку: комбінований

Техніка виконання: розпис

Матеріали: ілюстрації зразків петриківського розпису, папір, фарби, олівець.

Місце проведення : кабінет образотворчого мистецтва.

«Квітка настрою». Вчитель передає учню однісі з груп штучну квітку із побажаннями вдалої, дружної роботи на уроці. Учень передає квітку наступній групі із своїми побажаннями.

Актуалізація опорних знань

«Сигнали рукою». Великий палець вгору (Я розумію і можу пояснити); Великий палець спрямований в сторону (Я все ще не розумію); Помахи або повороти кисті руки (Я не зовсім упевнений).

Дайте відповіді на питання:

1. Що таке декоративно-прикладне мистецтво? / Вид образотворчого мистецтва, який існує для прикрашання побутових предметів.

2. Як перекладається з французької мови слово «декор»? / Прикраса.

3. Назвіть відомі вам види декоративно-прикладного мистецтва / Вишивка, гончарство, декоративний розпис, ткацтво, килимарство, писанкарство, різьблення по дереву, кості, бісероплетіння, лозоплетіння, витинанка та інші.

Потрібно запропонувати учням зіграти в **гру «Дивовижна Петриківка»** протягом 15 хв.

Гра сприяє формуванню навичок читання з аналізом отриманої інформації і пошуком головної думки в тексті, розвитку емпатії та вмінь співпрацювати у команді.

Для цього об'єднайте учнів у тематичні групи, роздайте підготовлені віддруковані текстів та наочний матеріал (фото відомих майстрів, репродукції їх робіт та приклади оформлення предметів побуту). Кожен учень самостійно знайомиться з теоретичним матеріалом, підкреслює в ньому те, що вважає ключовим. **Перша** група вивчає символіку орнаментальних мотивів кольорової палітри Петриківки, **друга** група знайомиться з майстрами села Петриківки, **третья** група вивчає історію петриківського розпису. Після вивчення та обговорення тексту команди по черзі представляють матеріал методом **«Грунування»**.

Сигнальні картки (так, не знаю, ні)

Актуалізація набутих знань

- ✓ Де виник петриківський розпис?
- ✓ Які матеріали та інструменти використовували майстри петриківського розпису?
- ✓ Які мазки необхідно опанувати, щоби мати можливість створювати роботи у стилі петриківського розпису?

«Долонька»

Учні обводять контури власної руки на аркуші паперу, причому кожен палець – це місце, де записують відповіді на запитання:

вказівний палець – «Мій настрій»,

великий палець – «Що цікавого я вивчив сьогодні?»,

середній – «Що було важко? Які я мав труднощі?»,

безіменний – «Мені не сподобалося сьогодні»,

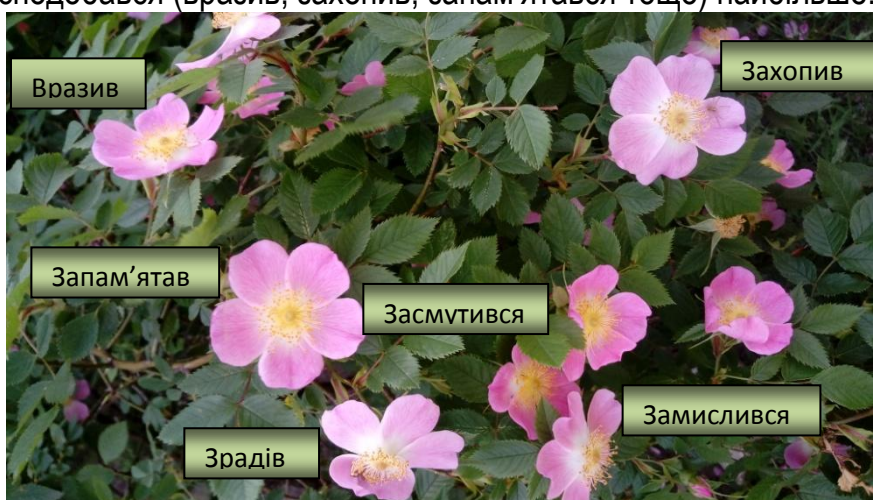
мізинець – «Що б я хотів ще вивчити? Що мені було б цікаво?».

«Квітова галявина»

Учитель малює на дошці (ватмані) галявину з квітів.

Над кожною квіткою – етап уроку чи завдання, які були запропоновані під час уроку. Перед кожною дитиною – метелик, якого вони мають прикріпити на ту квітку, який вид діяльності йому сподобався (вразив, захопив, запам'ятав тощо) найбільше.

Опис гри «Дивовижна Петриківка»

Гра «Дивовижна Петриківка» сприяє формуванню навичок читання з аналізом отриманої інформації і пошуком головної думки в тексті, розвитку емпатії та вмінь співпрацювати у команді.

Для цього об'єднайте учнів у тематичні групи, роздайте підготовлені віддруковані тексти та наочний матеріал (*фото відомих майстрів, репродукції їх робіт та приклади оформлення предметів побуту*). Кожен учень самостійно знайомиться з теоретичним матеріалом, підкреслює в ньому те, що вважає ключовим. Перша група вивчає символіку орнаментальних мотивів кольорової палітри Петриківки, друга група знайомиться з майстрами села Петриківки, третя група вивчає історію петриківського розпису (*додаток2*). Після вивчення та обговорення тексту команди по черзі представляють цей матеріал.

Матеріал для гри «Петриківка – нематеріальна культурна спадщина людства»

ГРУПА I

Символіка орнаментальних мотивів кольорової палітри Петриківки

Для петриківських художників колір у народному розписі має свої змістовні наголоси.

Червоний символізував життя і живу кров.

Білий – життєдайне молоко і надію.

Зелений – весну та відродження.

Жовтий колір - дозріла нива

Синій – небо та вільний вітер.

Ці значення умовні. Тому кольорові варіації «Петриківки» безмежні.

Символічними є і орнаментальні мотиви розпису.

Дубове листя – сила, міцність, довголіття.

Виноград, кетяги винограду, виноградна лоза – родючість, здоров'я, багатство.

Роза, ружа – кохання.

Соняшник, квітка соняшника – сонце, сонячний диск, витривалість, постійність.

Кінь – уособлення земного добробуту, життя, витривалість.

Птах, курка – зародження життя, родючість, приплід, достаток.

Дерево, деревце – розвиток, зростання.

Голуб, голубка – мир, спокій, добро, вірне кохання.

Барвінок – молодість, здоров'я, рясність, нескореність, добра пам'ять.

«Безконечник», «бігунець» - вічність, безупинність, нескінченність руху.

Калина – дівоча врода, краса, доля, щастя.

Горицвіт – чисте, щире серце.

Півень – світанок, початок дня, пробудження життя.

Мальва – козацької доблесті.

Дуб – вияв сили та мужності.

Зображення птаха – символ гармонії, світла, щастя.

Зозуля уособлює таємницю вічного плину часу.

ГРУПА II

Майстри Петриківки

Земля петриківська зростила не одне покоління майстрів народної творчості таких як: Тетяна Пата, Надія Білокінь, Віра та Галина Павленко, Федір Панко, Василь Соколенко, Марфа Тимченко, Поліна Глущенко, Іван Завгородній.

Однією з родоначальників петриківського розпису вважають Тетяну Якимівну Пату. Вона не лише справжній художник, котрий зумів створити свою неповторну в'язь петриківського орнаменту, засновник цілої школи декоративного розпису. Її учні стали відомими художниками та майстрами петриківського декоративного розпису: Федір Савич Панко та Василь Іванович Соколенко.

Федір Савич Панко. У 1970 році організував експериментальну творчу майстерню, яка стала справжнім дітищем художник. де набували майстерності майбутні творці декоративного розпису. Він створив серію декоративних панно, присвячених українським народним пісням зміст яких передано в емоційно-образному ключі. Кольори і символічні мотиви чудово підкреслюють настрій і мелодію пісні.

Василь Іванович Соколенко створив музей-садибу, єдиний в Україні. В ньому представлені як паперові «мальовки», так і розписані речі хатнього ужитку. Його орнаментальні малюнки на виробих передають гру контрастів у кольоровому вирішенні і масштабному співвідношенні деталей.

Покоління художників-майстрів, які зараз живуть та працюють в селищі Петриківка – це Андрій та Марія Пікуші, їхні учениці Олена Зинчук та Наталка Рибалка, Людмила Лук'яненко, Ніна Загребельна, та ще багато інші.

ГРУПА III

Історія Петриківського розпису

Петриківка Дніпропетровської області, заснованого в 1772 році. Село дістало свою назву від імені останнього кошового отамана Війська Запорозького Петра Калнишевського, який був ініціатором переселення козаків із старовинного козацького селища Курилівки.

Мальовниче село Петриківка Дніпропетровської області відомий у світі осередок українського народного декоративного розпису, історичне коріння якого походить від древніх традицій настінних розписів, що сягають у глибину тисячоліть, аж до часів появи праматері української архітектури – білої селянської «хати-мазанки». Ці орнаменти несли особливе магічне значення своєрідного оберерегу.

Сьогодні петриківський розпис є унікальним прикладом національної традиції, що делегує в сучасний світ самобутню культуру Придніпров'я – історичної колиски Запорізького козацтва, його могутній демократичний дух, своєрідність поетичного світосприйняття та глибину епічного образотворчого народного мислення.

Визначальними рисами розпису, що відрізняють його від інших подібних видів малярства (наприклад, від українського опішнянського розпису та від уманського розпису), є техніка виконання, візерунки, їх кольори та біле тло.

Перші дослідження Петриківського розпису, що розпочалися у ХІХ-му столітті за ініціативою відомого вченого Д.І. Яворницького, дають уявлення про широкий розвиток настінних розписів регіону.

Опис методу «Гронування»

Це сплетіння словникових павутинок до того чи іншого слова або теми інформаційного матеріалу. Письмовий вид діяльності, що допомагає учневі зрозуміти поняття і зв'язки, які складніше усвідомити під час застосування традиційних методів навчання. Цей метод розвиває вміння висловити власну думку та почуття і презентувати результати співпраці в групі.

За такою схемою готують свої презентації друга група (матеріал – «Майстри Петриківки») та третя група (матеріал – «Історія петриківського розпису»)

Практична робота «Творча майстерня»

Група I

«Подарунок до свята»

Раніше розписували скрині, самовари, тарелі, предмети ужиткового характеру а ми можемо розписати сучасні предмети - ручку, лінійку, телефон, комп'ютерну «мишку». Зробимо подарунок власними руками.

Виконайте розпис блокнотів використовуючи вільну симетрію.

Група II

«Бігунець»

«Бігунець» – стрічкова композиція, яка символізує вічність, безупинність, нескінченність руху. Ним в давнину розмальовували хати – мазанки, піч, різноманітні предмети ужиткового характеру.

Виконайте розпис лінійок, який будується на основі чергування рівномірного, ритмічного повторення основного елемента.

Група III

«Писанки – «мальовки»

Писанкові узорі передавалися з покоління у покоління, не змінюючись. Створені обереги мали різне призначення. Одні – для родини. Другі – для успіхів у справах. Інші – для

подарунків близьким і коханим. А саме створення писанки стало своєрідним обрядом. Люди вірили, що за його допомогою можна вплинути на майбутнє життя.

Виконайте замкнену композицію заданого об'ємного предмету в техніці петриківського розпису.

Манько Олександр Олександрович,
учитель Овлашівського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів
Роменського району Сумської області

МИСТЕЦТВО: ПРИКЛАДИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ В ДУМ

Тема: Візерунки в природі. Декоративно-ужиткове мистецтво

Мета: *формувати* в учнів поняття «декоративно-ужиткове мистецтво», «дизайн», ознайомити із видами декоративно-ужиткового мистецтва, вчити розрізняти авторські вироби від промислових, будувати ескіз;

розвивати інтерес до пізнання українського народного мистецтва, образне мислення, увагу;

виховувати повагу до культурної спадщини народу, творів декоративно-ужиткового мистецтва та майстрів ДУМ.

На **етапі мотивації навчальної діяльності** можна використати інструмент формувального оцінювання

АНАЛІЗ ПОРТФОЛІО (випереджальне завдання).

На **етапі формування і засвоєння нових знань, умінь** і навичок використати

ВНУТРІШНЄ / ЗОВНІШНЄ КОЛО

На **етапі узагальнення й систематизації знань, умінь** і навичок доцільно використовувати такий інструмент як

ДОПОВНИ ДУМКУ

Миколенко Людмила Василівна,
учитель мистецтва Миколаївського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів
Роменської міської ради Сумської області

ТЕХНІКИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Формувальне оцінювання здійснюється в процесі навчання, і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

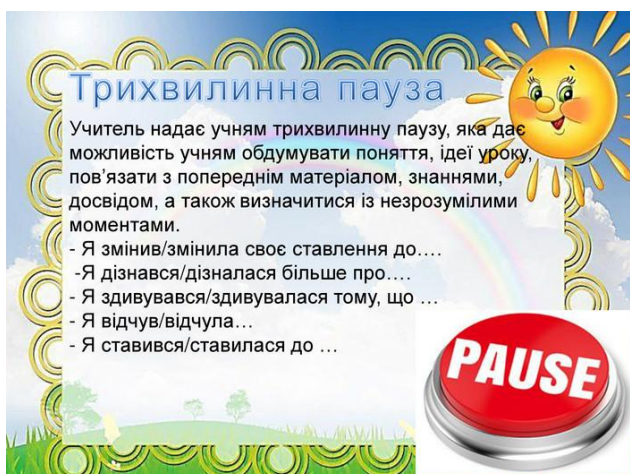
Техніка «Перевірка помилковості розуміння»

полягає в тому, що педагог навмисно дає учням типові помилкові поняття або передбачувані помилкові судження, а потім просить учнів висловити свою згоду або незгоду зі сказаним і пояснити свою точку зору. При цьому можна використовувати звичайну дошку, проговорювати ці судження усно, використовувати створену заздалегідь онлайн дошку, спільний документ чи презентацію, онлайн картки.

Техніка «Трихвилинна пауза»

Педагог надає учням можливість обміркувати поняття, ідеї заняття, зв'язати з попереднім матеріалом, знаннями і досвідом, а також з'ясувати незрозумілі моменти.

Техніка «Сигнали рукою»

Нечипоренко Тетяна Леонідівна,
учитель музичного мистецтва Річківської гімназії
Річківської сільської ради Сумського району Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Тема: Знайомство зі світом музики. Як виникла музика?

Мета:

Навчальна: поглиблювати знання учнів про виникнення музичного мистецтва та народних музичних інструментів; навчати висловлювати судження щодо специфіки інтонаційно-образної мови музики; повторити визначення музичного поняття «ритм»;

Розвивальна: розвивати вміння логічно мислити, інтерпретувати та виразно виконувати музичні твори;

Виховна: прищеплювати зацікавленість історією музичного мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

Організаційний момент

Перевірка готовності класу до уроку.

Музичне вітання «Ритмічна хвилинка»

Мотивація навчальної діяльності

Гра в кубик

Учитель готує шість запитань, на які згодом відповідають учнів, кидаючи кубик:

1. Що таке музика?
2. Як вона виникла?
3. Для чого вона існує?
4. Які асоціації виникають у вас до слова МУЗИКА.
5. На які групи можна поділити звуки, що нас оточують?
6. А як ви вважаєте, навіщо людині МУЗИКА?

Актуалізація опорних знань

Доповни думку

Учитель формулює початок думки, учні мають її доповнити

Звуки, що нас оточують можна поділити на такі групи ...

Звуки шумові та музичні різняться ...

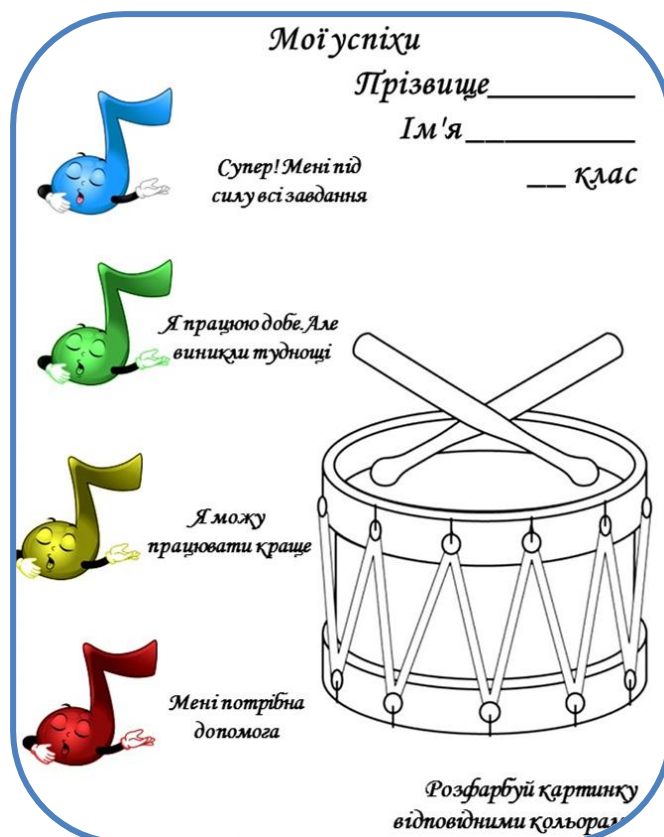
Я знаю такі музичні інструменти ...

Основна частина

Підведення підсумків уроку

Підсумок або питання на картках

Учитель роздає учням картки (Мої успіхи), на яких вони записують, що зрозуміли, а що ні.

Домашнє завдання

Опрацювати матеріал підручника, дооразувати завдання в зошиті

Реп'янська Вікторія Анатоліївна,
учитель музичного мистецтва Нижньосироватської загальноосвітньої
школи I-III ступенів імені Бориса Грінченка Сумського району

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ПІДРУЧНИКОМ Л.М. МАСОЛ

Наведені приклади уроків взяті за підручником Людмили Масол «Мистецтво» (2013р.).

УРОК №1

ТЕМА: Походження мистецтва

Завдання уроку: знайомство учнів з історією виникнення музичного та образотворчого мистецтва...

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ:

«Збір ідей»

Перед викладенням учителем основного матеріалу уроку, як **мотивація навчальної діяльності.**

Учитель задає питання: Як виникло мистецтво? (музичне, образотворче).

УРОК №3

ТЕМА: Одвічні ритми мистецтва

Завдання уроку: взявши за основу календарно-обрядові пісні та орнаментальні мотиви розкрити учням поняття «ритм життя»...

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ:

«Підказка за аналогією», «Перевірка неправильного розуміння»

В процесі викладення учителем основного матеріалу уроку, як **перевірка вивченого у початковій школі.**

Учитель демонструє почергово картки з ілюстраціями пір року: Осінь, Зима, Весна, Літо. Учень, який першим підняв руку, виходить до дошки і на фліпчарті пише відповідь. В цей час учні уважно слідкують за відповіддю колеги і роблять висновок – правильно чи неправильно, тобто, демонструють кольорові картки «так» чи «ні».

УРОК №18

ТЕМА: Цирк – мистецтво, сповнене радості.

Завдання уроку: учитель розкриває зміст поняття «ЦИРК»...

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ:

«Підсумок одним словом»

У підсумковому розділі уроку, як позитивна **фінальна крапка.**

Учитель пропонує учням закінчити речення одним словом, а потім це слово «оживити».

ЦИРК – МИСТЕЦТВО, СПОВНЕНЕ ... (радості).

ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «ПОВІТРЯНА ПЕРСПЕКТИВА. НАСТРІЙ. МАЛЮВАННЯ КОМПОЗИЦІЇ «ПЕЙЗАЖ РІДНОГО КРАЮ»

Тема уроку: «Повітряна перспектива. Настрій. Малювання композиції «Пейзаж рідного краю».

Тож сьогодні ви ознайомитесь:

- ✓ з пейзажним жанром у живописі на прикладах відомих художників – пейзажистів;
- з поняттям повітряної перспективи;
- з роллю перспективи у передачі простору в пейзажному живописі.

Практичні завдання: зображення композиції «Пейзаж рідного краю»

1. Для створення ефективного зворотного зв'язку під час актуалізації опорних знань:

ТЕСТОВЕ ОПИТУВАННЯ

Учні отримують аркуш із запитаннями. Дітям потрібно обвести правильну на їх думку відповідь.

1. Вид образотворчого мистецтва, основним засобом зображення в якому є колір:

А живопис; В скульптура; С графіка.

2. До ахроматичних кольорів належать:

А червоний, синій, жовтий; В чорний, білий, сірий; С рожевий, фіолетовий, червоний.

3. До основних кольорів належать:

А чорний, білий, сірий; В червоний, синій, жовтий; С зелений, оранжевий, фіолетовий.

4. До теплих кольорів належать:

А червоний, оранжевий, жовтий; В зелений, синій, фіолетовий; С білий, сірий, чорний.

5. До холодних кольорів належать:

А рожевий, коричневий; В червоний, оранжевий, жовтий; С голубий, синій.

6. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, краєвидів міст:

А портрет, В пейзаж, С натюрморт.

Далі учні здійснюють самооцінювання або взаємооцінювання тестових завдань.

Учитель надає інструкції щодо оцінювання:

«Якщо ваш товариш відповів правильно, то навпроти номеру питання поставте цифру «1», якщо відповідь не правильна – цифру «0».

Порахуйте та запишіть кількість правильних відповідей. Максимальна кількість балів – 6.

2. Перед виконанням практичної роботи вправа: **«ЯК НАМАЛЮВАТИ ПЕЙЗАЖ»**

<https://learningapps.org/view2311087>

3. Підсумок уроку СКЛАДАННЯ «АСОЦІАТИВНОГО КУЩА»

Пропоную скласти «Асоціативний кущ» до поняття «Пейзаж», тобто, потрібно під стрілочками дописати слова, які характеризують це поняття.

Пейзаж: Колір. Море. Природа. Сонце. Хмари. Холодна гама. Тепла гама. Площина. Техніки. Матеріали та ін.

Тубальцева Тетяна Михайлівна,
учитель музичного мистецтва КУ Сумська спеціалізована школа I-III ступенів №17,
м. Суми, Сумської області

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ Презентація

We measure: $A^{(m)}(\sigma^2, \omega) = \frac{N_{sp}(\sigma^2, \omega) - N_{sp}(\sigma^2, \omega)}{N_{sp}(\sigma^2, \omega)}$

«Трихвилинна пауза»

- Учитель надає учням трихвилинну паузу, яка дає можливість учням обдумувати поняття, ідеї уроку, пов'язати з попереднім матеріалом, знаннями, досвідом, а також визначитися із незрозумілими моментами. Я змінив/змінила своє ставлення до.... Я дізнався/дізналася більше про.... Я здивувався/здивувалася тому, що ... Я відчув/відчула... Я ставився/ставилася до ...

We measure: $A^{(m)}(\sigma^2, \omega) = \frac{N_{sp}(\sigma^2, \omega) - N_{sp}(\sigma^2, \omega)}{N_{sp}(\sigma^2, \omega)}$

«Рюкзак»

- Зібрати досягнення, здобуті на уроці. Від учня до учня передається «рюкзак», у який кожен «кладе» свої досягнення здобуті на уроці.

We measure: $A^{(m)}(\sigma^2, \omega) = \frac{N_{sp}(\sigma^2, \omega) - N_{sp}(\sigma^2, \omega)}{N_{sp}(\sigma^2, \omega)}$

«Цеглинки»

- Зелений-було легко працювати;
- жовтий-були незначні помилки;
- червоний-було важко працювати, припускалися помилок;

We measure: $A^{(m)}(\sigma^2, \omega) = \frac{N_{sp}(\sigma^2, \omega) - N_{sp}(\sigma^2, \omega)}{N_{sp}(\sigma^2, \omega)}$

« Вимірювання температури »

- Метод використовують для виявлення того, наскільки учні правильно виконують завдання. Для цього діяльність учнів призупиняється запитанням: «Що ми робимо?». Відповідь на поставлене запитання – демонстрація розуміння завдання або процесу його виконання. У разі роботи в парах або групах учитель просить пару або групу продемонструвати процес виконання завдання. Інші спостерігають.

ОЦІНЮВАННЯ УРОКУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тема уроку: «Урожайне свято»

Мета: дати поняття «динамічні відтінки»; розучити українську народну пісню «Ходить гарбуз по городу»; слухати уривок з балету «Цибуліно» К. Хачатуряна; розвивати уяву, почуття ритму, вокально-хорові навички; виховувати почуття прекрасного.

Етапи уроку:

Вправа «Фруктово-овочевий настрій»

Розглянути овочі та фрукти, обрати свій настрій за допомогою малюнків.

Творче завдання «Гра в детективів»

У знайомих словах і малюнках заховалися ноти. Упізнайте їх.

На грядці виріс огірок,
КвасоЛЯ відцвіла,
З квасолі вилітає ЛЯ
Вже рожевіє поМІДор
Такі у нас діла!

Вправа «Грядка вражень»

Діти підходять до дошки, де на ватмані в кілька рядів приклеєні чорні смужки, символізуючи грядку. На грядці прикріплені овочі.

Діти обирають овочі, зривають їх з грядки та розповідають свої враження від уроку.

Цегельник Надія Олексіївна,
учитель Некрасівського навчально-виховного комплексу: дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів Глухівської міської ради Сумської області

ПРИКЛАДИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ ОМ

«СОРТУВАННЯ СЛІВ»

Потрібно розподілити зображення на дві групи, які відносяться до натюрморту і до пейзажу. Поясніть свій вибір.

«ГРА В КУБИК»

Тема: Скульптура – це...

1. *За формою розділяють два види скульптури. Які саме?*
2. *Рельєф – один з видів скульптури, об'ємне зображення предметів, що...*
3. *Монументальна скульптура – це*
4. *З яких матеріалів можна виготовляти скульптуру?*
5. *Які скульптури є у вашому місті?*

«РОЗУМІННЯ»

Питання:

1. Основний інструмент скульптора стека / (ТАК)
2. Стакан для води, пластилін потрібні під час малювання фарбами / (НІ)
3. Три похідні кольори помаранчевий, зелений, фіолетовий / (ТАК)
4. Лінія умовного сходження неба із землею – це лінія горизонту / (ТАК)
5. Кольори веселки – червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, голубий, фіолетовий, синій, чорний / (НІ)

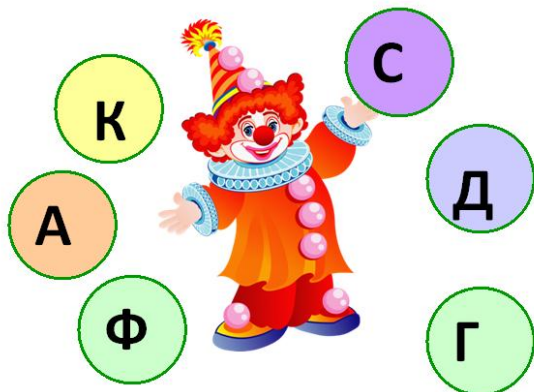
ПРИКЛАДИ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОЦІ «ЦИРК ЗАПРОШУЄ НА СВЯТО»

Тема. «Цирк запрошує на свято»

«Мистецькі кульки»

На дошці прикріплені кольорові кульки на яких є букви.

Обираючи букву потрібно називати професії циркових артистів

А – акробати,

К – клоун

Ф – фокусник (ілюзіоніст)

Г – гімнасти

Д – дресирувальник

С – силачі

Тема. «Мова скульптури»

«Запитання – відповідь» (вчитель ставить питання і кидає м'яча учневі, який відповідає. Ведучим може бути також і учень)

1). Що таке скульптура? (Скульптура – один із видів образотворчого мистецтва, який художньо відтворює навколишній світ за допомогою об'ємної форми.);

2). Рельєфну скульптуру, малюнок якої заглиблений у площину, ми називаємо... (контррельєф);

3). Засіб художньої виразності у скульптурі це – ... (об'єм);

4). Скульптуру, яка трішки випукла над площиною, називаємо... (барельєф);

5). Характер поверхні скульптурного твору ми називаємо – ... (фактурою);

6). Скульптуру, яка випукла над площиною більш, як на половину, називаємо... (горельєф);

7). З яких матеріалів виготовляли скульптуру? (з дерева, каменю, гіпсу, пластиліну, тіста, воску та металу);

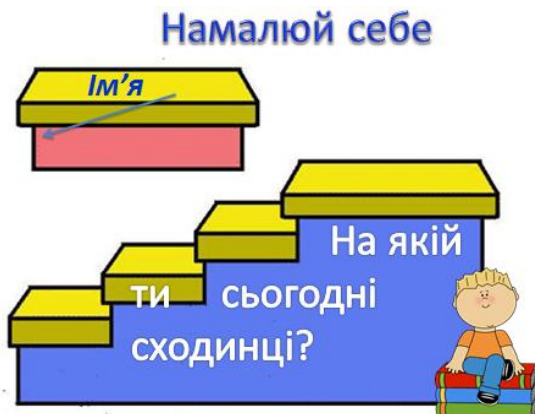
8). Рецепт приготування тіста для ліплення?

На кожному уроці учень може зробити **САМООЦІНЮВАННЯ**

-Я дізнався...

- Я навчився...

- Я ціную...

ТЕХНІКА «СТАТУЯ»

Шкала оцінювання представлена певними позначками у просторі приміщення, наприклад, можна скотчем зробити хрест, розділивши кімнату на 4 квадрати, де:

✓ одна вісь – розуміння станом на тепер (переходить від «я все розумію» до «я нічого не розумію»),

✓ друга вісь – інтерес до теми (переходить від «тема нудна» до «тема захоплива»).

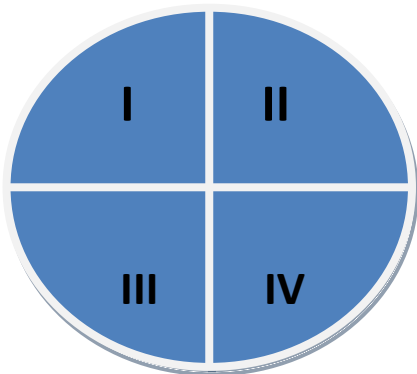
Для оцінювання вчитель просить учнів розташуватись в одному з чотирьох квадратів.

Є багато можливих градацій: близькість до центру – «думка може змінитися», близькість до краю – «категорична думка» тощо.

Висновки із відповідних позицій можуть бути, наприклад, такими:

✓ якщо учні переважно в квадраті III, це означає, що тема захоплива, але вони її не розуміють, отже, учитель має запитати учнів, що їм потрібно для подальшого розуміння та пояснити матеріал ще раз, або уповільнити урок, надавши більше часу;

✓ якщо учні в основному знаходяться в квадраті I, це означає, що вони все розуміють, але тема нудна, отже, учитель може зробити своє заняття більш захопливим.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ: 8-9 КЛАС: МИСТЕЦТВО

8 клас

Тема уроку: Мистецтво бароко

Мета уроку: формування ключових компетентностей:

Загальнокультурна компетентність: Виховувати естетичний смак, інтерес до стилів мистецтва, найкращі моральні якості.

Інформаційна компетентність: переглянути відео фільм «Стиль бароко» за допомогою Інтернету.

Міжпредметна естетична компетентність: визначити особливості стилю бароко, вчити визначати взаємозв'язок між різними видами мистецтва; удосконалювати вміння порівнювати та характеризувати різні види мистецтва, розвивати творчі здібності.

Предметні компетентності:

навчальна: розширити загально-естетичний кругозір учнів, ознайомити їх із стилями часу, поняттями, з життям і творчістю художників, скульпторів, архітекторів; художніми творами;

розвиваюча: розвивати навички образного, осмисленого сприйняття художніх творів;

виховна: формувати емоційні, естетичні, моральні, загальнолюдські якості особистості; любові до народних традицій, до живопису.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ

Н НОВА
УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

✓ ГАЗЕТНИЙ ЗАГОЛОВOK

- Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо
- Передайте основну ідею події

СЕРИХ Л.В., к.п.н., доцент ІЗСОІППО 13

8 клас

Тема: Стиль рококо. Характерні риси стилю. Архітектура. Скульптура

Мета:

- ознайомити учнів з поняттям «рококо»; розглянути визначальні риси мистецького стилю, основні декоративні елементи рококо; надати знання про архітектуру, скульптуру й

живопису рококо та їх характерні риси; розглянути приклади стилю рококо в архітектурі та скульптурі; охарактеризувати українське рококо та навести приклади стилю.

- *розвивати* вміння учнів за ілюстраціями визначати характерні риси рококо, вміння надавати характеристику художньому образу споруд, здійснювати аналіз основних характерних засобів виразності скульптур рококо.

- *виховувати* інтерес до архітектури та скульптури рококо, ціннісне ставлення до шедеврів мистецтва, почуття прекрасного.

Формувати такі компетентності учнів: культурна обізнаність та самовираження; цифрова; особиста, соціальна, навчальна; мовна.

На основі оволодіння досягненнями світової та вітчизняної культури формувати сприйняття цілісної картини світу, загальнолюдські цінності, повагу до традицій, звичаїв, стимулювати сприйняття та розуміння національної та інших культур; сприяти вмінню бачити красу оточуючого світу, чуттєво-емоційно сприймати твори мистецтва, виявляти пізнавальну активність; вчити розумінню мови мистецтва як форми міжособистісного спілкування; почуттів інших людей; усно описувати твори мистецтва; вміти брати участь у дискусіях; долучатись до співнавчання та взаємонавчання; уміти працювати у групі та усвідомлювати взаємозв'язок та відповідальність і під час виконання спільної роботи; формувати вміння користуватися літературою, репродукціями творів художників, стимулювання до роботи з комп'ютером; формування вмінь користуватися новими інформаційними технологіями; розвивати поняттєво-логічне мислення; вміння визначити мету, способи та організацію її досягнення; здатність до самоаналізу та самооцінки.

ПІДСУМОК УРОКУ

НОВА
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

✓ **ЕСЕ «ХВИЛИНКА»**

✚ Питання для есе на одну хвилину – це конкретне питання з орієнтацією на очікуваний(і) результат(и) навчання, на яке можна відповісти за одну-дві хвилини

Техніка, яка використовується з метою представлення учнями зворотного зв'язку про вивчене з теми.
Для написання есе вчитель може поставити такі запитання:
Що найголовніше ти дізнався сьогодні?
Які питання залишилися для тебе незрозумілими?

Коли у вас з'являється спокійна хвилинка без тривоги, турбот і неприємностей...

Що це за хвилинка? Це хвилинка добра.

НОВА
Українська школа

СЕРИХ Л.В., к.п.н., доцент ІЗСОІПО 17

9 клас

Тема уроку: Авангард: кубізм

Мета:

формування предметних компетентностей:

✓ поглиблення знань учнів щодо загальних відомостей про авангард; ознайомлення з видом авангарду: кубізм, та видатними представниками авангарду в нашій країні та в світі;

✓ формування вміння оцінювати твори видатних авангардистів України й світу; формування навичок створювати композиції у стилі авангард;

- ✓ розвиток в учнів пам'яті, реалізації творчого потенціалу учнів;
- ✓ виховання у учнів культури праці, працелюбності, інтересу до професій художник, дизайнер, скульптор, композитор, музичний редактор;

**формування ключових компетентностей:
спілкування державною мовою**

- ✓ формування вміння висловлювати свої почуття та переживання від сприймання творів мистецтва; чітко формулювати судження щодо мистецтва й мистецьких явищ; ділитися своїми творчими ідеями, почуттями, коментувати й оцінювати власну художньо-творчу діяльність і творчість інших;

ініціативність і підприємливість

- ✓ формування вміння критично оцінювати й інтерпретувати явища культури минулого і сучасності, розуміючи роль традицій та інновацій.

На сьогоднішньому уроці ми створимо разом опорну схему «Рококо».

Наше завдання опрацювати 3 блоки:

«Загальна характеристика рококо», «Архітектура» і «Скульптура».

Отже, робимо розбивку на основні блоки.

НОВА
УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

✓ ЗАПИС У ЖУРНАЛ

- ✚ Учні записують у свій журнал або зошит розуміння предмету, поняття або те, що вони вивчили на уроці
- ✚ Вчитель переглядає записи, щоб дізнатися чи зрозумів учень певну тему, урок, поняття або вивчене

СЕРИХ Л.В., к.п.н., доцент ІЗСОІППО

18

З першим блоком допоможу я вам, а з іншими вам доведеться впоратися самостійно.

На вас чекає робота в групах, створення спільними зусиллями інформаційного колажу та презентація отриманих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масол Л.М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178.
2. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» (лист МОН України №4.5/2303-21 від 06.08.2021). URL:<https://mon.gov.ua>
3. Інтерактивні методи навчання: навч. посіб. / П.Шевчук, П.Фенрих, 2005. С. 7–23.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник, О.І. Пометун, А.В. Пироженко К. А.С.К., 2004. С. 8–24.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 237. URL:https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00997187_0.html
6. Мистецька вітальня Сніховської Н.А. Використання інноваційних технологій на уроках художньо-естетичного циклу. URL:http://nadysa.mypage.ru/z-dosvduroboti/vikoristannyannovacynih_tehnologynaurokahhudojno-este2.html .
7. Інтерактивні технології навчання. Україномовні реферати: URL:<http://www.refotext.com/referat-text-16587-1.html>
8. Масол Л.М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». URL: https://www.geneza.ua/sites/default/files/product-images/Metodyky/Masol_Mystetstvo_Metodyka
9. Ціннісні орієнтири сучасної української школи: навч. посібник. 2019. 63 с.
10. Інтерактивні технології – нові підходи: навчальний посібник. URL:<http://rpl.ucoz.com/MethodRobota/Scarb/InteraktyvTehnology>

Взято з сайтів: URL:<https://mon.gov.ua/>; URL:<https://imzo.gov.ua/>

1. Державний стандарт базової середньої освіти (Пост. КабМінУ від 30 вересня 2020 р. № 898).
2. Закон України «Про інформацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> .
3. Закон України «Про освіту» // від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL:zakon.rada.gov.ua.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
5. Закон України «Про телебачення і радіомовлення». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL:<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukraini-nova-redaktsiya>
7. Концепція «Нова українська школа»: URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
6. Нова українська школа: основи Стандарту освіти (2016). URL:http://osvita.kupyanskrada.gov.ua/files/docs/2019/14580_Nova_ukrainska_shkola_osnovni_standarti_osviti
7. Ключові компетентності для навчання протягом життя (Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя): URL:<http://dlse.multycourse.com.ua>
8. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядж. КабМінУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р). URL:<https://mon.gov.ua>
9. Наказ МОН від 30.09.2021 № 1048 «Про проведення конкурсного відбору підручників (крім електронних) для здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників у 2021-2022 роках (5 клас)». URL:<https://mon.gov.ua>
10. Наказ МОН від 19.02.2021 № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL:<https://mon.gov.ua>
11. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL:<https://mon.gov.ua>

12. Наказ МОН від 12.07.2021 № 795 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти». [URL:https://mon.gov.ua](https://mon.gov.ua)
13. Наказ МОН від 10.08.2021 № 898 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 липня 2021 року № 795». [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
14. Наказ МОН від 29.09.2021 № 1031 «Про внесення змін у додаток до наказу Міністерства освіти і науки від 12 липня 2021 року № 795». [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
15. Модельна навчальна програма «Драматургія і театр. 5-6 клас» (міжгалузевий інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Старагіна І.П., Чужинова І.Ю., Івасюк О.М.) [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua)
16. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Комаровська О.А., Лемешева Н.А.) [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
17. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Кондратова Л.Г.) [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
18. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Масол Л.М., Просіна О.В.) [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
19. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (авт. Івасюк О.М., Комаровська О.А., Кізілова Г.О., Лемешева Н.А., Лобова О.В., Назар Л.Й., Чужинова І.Ю., Шулько О.А.) [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
20. Модельна навчальна програма «Музичне мистецтво. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ержейбет Фрінг, Д. Антал, Людвиг Гейдер, Ю. Кіш, Л. Корнейчук, Є. Ференц). [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
21. Нова українська школа: формування соціальної та культурної компетентностей учнів початкової та основної школи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-6 класах: метод. посібник / Автори-упорядники: Л.В.Серих, В.Г. Чуркіна, К.О. Косенко. Суми: НВВ КЗСОІППО, 2022. 137с
22. Носенко Е.Л. До проблеми зміни освітньої парадигми. *Педагогічний процес: теорія і практика*. К., 2002. Вип.2. С.77-80.
23. Основні положення щодо проведення тренінгів. [URL:https://osvita.ua/school/method](https://osvita.ua/school/method)
24. Онопрієнко О. В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи: навч. -метод. посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
25. План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903-р). [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
26. Програма «Мистецтво». Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. [URL:https://lib.imzo.gov.ua](https://lib.imzo.gov.ua).
27. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: [URL:https://zakon.rada.gov.ua2016](https://zakon.rada.gov.ua2016)
28. Рамка компетентності для культури демократії (три томи): [URL:https://www.schools-for-democracy.org/biblioteka/posibnyky-rady-yevropy-zosvity-dlia-demokratychnoho-hromadianstva-i-prav-liudyny](https://www.schools-for-democracy.org/biblioteka/posibnyky-rady-yevropy-zosvity-dlia-demokratychnoho-hromadianstva-i-prav-liudyny)
29. Рамка цифрової компетентності DigComp 2.1 (2017): [URL:http://dystosvita.blogspot.com/2018/](http://dystosvita.blogspot.com/2018/)
30. Рудченко О.А. Сервіси Google для освіти. [URL:https://vseosvita.ua/library/servisi-google-dla-osviti-4762.html](https://vseosvita.ua/library/servisi-google-dla-osviti-4762.html) (Дата звернення 27.03.2021).
31. Серих Л. В., Чуркіна В. Г., Мельник С. А. Математичні цікавинки + оригамі в Новій українській школі: Х. 2022. Гімназія. 176с.
32. Серих Л. В., Чуркіна В. Г., Мельник С. А. Мистецтво. Ілюстрований довідник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128с.

33. Серих, Л.В. Кролевецьке візерункове ткацтво на уроках художньо-естетичного циклу: навчально-методичний посібник. Суми: РВВ СОІППО, 2009. 129 с.
34. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (2021).
35. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence (2021): [URL:https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eurscientific-and-technical-research-reports/lifecomp-european-frameworkpersonal-social-and-learning-learn-key-competence](https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eurscientific-and-technical-research-reports/lifecomp-european-frameworkpersonal-social-and-learning-learn-key-competence)
36. Фідкевич О. Л. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання у 3-4 класах загальної середньої освіти» для педагогічних працівників / О.Фідкевич, Н. Богданець-Білокаленко. Київ. Генеза. 2020. 96.
37. Формувальне оцінювання. URL:<https://nus.org.ua>
38. Формувальне оцінювання. *Методичні рекомендації*. Юлія Романенко, Олена Підгорна – експертки «Команди підтримки реформ» при Міністерстві освіти і науки України. URL:<https://www.schoolife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-osoblyvostej-organizatsiyi-osvitnogo-protsesu-5-klasih-nush/>
39. Чуркіна В. Г. Компетентнісний підхід у неперервній освіті педагогічних працівників ВНЗ та ІППО. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика:збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (28 лютого 2018) / за заг. Ред. Л.В. Серих. Суми : НІКО, 2018. 344с.*

ДОДАТКИ

Додаток 1

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

№	Назва	Опис інструмента
1	Аналіз портфоліо	Перевірка рівня навчальних досягнень за допомогою портфоліо учня. Портфоліо – це підібрані учнем роботи із зазначенням дати, призначення яких – розповісти історію учнівських досягнень або поступу. Портфоліо зазвичай містить особисті роздуми учня з поясненнями, чому обрано ту чи ту роботу і як саме вона показує досягнення цілей навчання
2	Відповідь хором	Учні одночасно усно реагують на певну репліку. Це може бути відповідь на запитання, висловлення згоди чи незгоди із запропонованим твердженням, повторення сказаного вчителем тощо
3	Візьми і передай	Спільна групова робота, яку використовують, щоб поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника групи; учні записують відповіді, потім передають вправо, додають власну відповідь на іншому аркуші і продовжують, доки їхній папірець обійде всю групу і знову повернеться до них. Потім обговорюють результати в групі
4	Внутрішнє / зовнішнє коло	Учні стають у два кола, внутрішнє та зовнішнє, обличчям одне до одного. Учні, що стоять навпроти, ставлять одне одному запитання по темі, які вони попередньо написали. Зовнішнє коло рухається і утворюються нові пари. Потім процедура повторюється
5	Газетний заголовок	Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події
6	Гра в кубик	Покажіть 6 запитань до уроку. Об'єднайте учнів у групи по 4. У кожній групі є один кубик. Кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером. Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз. Відповіді можна записувати
7	Доповни думку	Письмова перевірка розуміння стратегії, коли учні заповнюють пропуски у запропонованому твердженні
8	Есе «хвилинка»	Питання для есе на одну хвилину – це конкретне питання з орієнтацією на очікуваний(і) результат(и) навчання, на яке можна відповісти за одну-дві хвилини
9	Запис у журнал	Учні записують у свій журнал або зошит розуміння предмету, поняття або те, що вони вивчили на уроці. Вчитель переглядає записи, щоб дізнатися чи зрозумів учень певну тему, урок, поняття або вивчене
10	Записні книжки учнів	Інструмент для учнів для відстежування навчального поступу: куди я рухаюся? де я зараз? як туди дістатися?
11	Збір ідей	Учитель ставить запитання або дає завдання. Учні самостійно відповідають на аркуші паперу, зазначаючи не менше трьох думок / відповідей / тверджень. Учні, що завершили, встають. Вчитель звертається до певного учня і просить його поділитися записаними ідеями. Учні викреслюють пункти, попередньо озвучені однокласниками і сідають, коли в них а аркушах закінчилися всі записані ідеї, незалежно від того, чи вони були озвучені саме ними. Вчитель продовжує опитувати учнів, доки сядуть усі
12	З-Х-В та ЗХВ+	Учні відповідають групами, в парах або індивідуально на запитання «Що ми вже знаємо?» (З), «Що ми хотіли б дізнатися?» (Х) та «Що вже вивчили за темою?» (В). Плюс (+) просить учнів класифікувати отримані знання за допомогою концептуальної карти або наочної схеми, яка відображає ключову інформацію. Потім кожен учень записує короткий підсумок (на один абзац) про вивчене
13	Картка на вихід	Це письмові відповіді учнів на запитання на картках, які учням роздають наприкінці уроку, після завершення певного виду роботи, теми тощо
14	Концептуальна карта	Будь-яка можлива форма схематичної наочності, яка допомагає учням побачити взаємозв'язки між поняттями за допомогою побудованих схем ключових слів, що позначають такі поняття

15	Лідер за номером	Учні об'єднуються в групи по чотири і кожному члену групи присвоюється номер. Учитель ставить питання / проблему і всі чотири учні її обговорюють. Вчитель називає номер і відповідний учень у кожній групі відповідає
16	Найзаплутаніший (або найясніший) момент	Це варіант однихвилинки. Можна дати учням трохи більше часу для відповіді на запитання. Запитайте (в кінці уроку або під час паузи, яка утворилася після пояснення теми): «Який найбільш заплутаний момент» сьогоdnішнього заняття?» або «Що вам здалося незрозумілим у понятті «_____»?»
17	Перевірка неправильного розуміння	Учитель надає учням поширені або передбачувані помилкові твердження з певної теми, щодо певного принципу або процесу і запитує, чи згодні вони з цим чи ні та чому. Учні мають дати аргументовані відповіді. Перевірка неправильного розуміння може також застосовуватися у формі тесту з декількома варіантами відповіді або гри «правильно-неправильно»
18	Перефразування	Учні мають висловити власними словами основну ідею уроку чи щойно поясненої теми
19	Підбиття підсумків	Форма роздумів одразу після певного виду роботи
20	Підказка за аналогією	Учні мають сформулювати думку на основі підказки-аналогії: (певне поняття, принцип або процес) _____ виглядає як _____ тому що _____
21	Підсумок А-Б-В	Кожному учневі в класі присвоюється окрема літера алфавіту, а він обирає слово, яке починається на цю літеру та пов'язане з вивченою темою
22	Підсумок або питання на картках	Учитель час від часу роздає картки й просить учнів писати з обох сторін за такими правилами: (Один бік) на підставі вивченого (теми, розділу), опишіть основну велику ідею, яку ви зрозуміли, у формі короткого висновку. (Другий бік) запишіть те, що ви ще не повністю зрозуміли у вигляді твердження або запитання
23	Підсумок одним реченням	Учнів просять написати підсумкове речення, яке відповідає на запитання «хто», «що», «де», «коли», «чому», «як» щодо певної теми
24	Підсумок одним словом	Учні мають обрати з-поміж наведених варіантів (або запропонувати самостійно) слово, яке найкраще підсумовує тему
25	Подумай – запиши – обговори в парі – поділися	Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу
26	Подумай – розкажи в парі	Вчитель ставить учням запитання. Учні самостійно формулюють відповіді протягом визначеного часу, потім повертаються кожен до свого партнера та надають йому відповідь. Вчитель викликає декілька пар на вибір, які озвучують свої відповіді у класі
27	Пригадай – підсумуй – запитай – пов'яжи за 2 хвилини (ППЗП2)	За дві хвилини учні повинні <i>пригадати</i> та назвати у правильному порядку найважливіші ідеї, отримані на попередньому занятті; за дві хвилини <i>підсумувати</i> ці пункти одним реченням, записати одне основне <i>запитання</i> , на яке вони хочуть отримати відповідь та знайти одну <i>прив'язку</i> цього матеріалу до основної теми предмету чи курсу
28	Рішення-рішення	Учитель висловлює певну думку, потім просить учнів зайняти сторону, що відповідає їхній думці з цієї теми і поділитися аргументацією. Учні можуть змінювати сторону після обговорення
29	Самооцінювання	Процес, під час якого учні збирають дані про власне навчання, аналізують що саме відображує їхні успіхи в досягненні навчальних цілей та планують наступні кроки
30	Семинар за Сократом	Учні ставлять питання одне одному з певного важливого питання або теми. Питання ініціюють розмову, яка триває як серія відповідей та додаткових запитань
31	Сигнали руками	Учні на прохання вчителя показують визначені сигнали рукою, щоб повідомити про

		рівень розуміння певного поняття, принципу або процесу: «Розумію _____ і можу пояснити» (наприклад, великий палець вгору). «Ще не зовсім розумію _____» (наприклад, великий палець вниз). «Не впевнений щодо _____» (наприклад, помахати рукою)
32	Скажи щось	Учні по черзі обговорюють у групі певний прочитаний розділ або переглянуте відео
33	Сортування слів	Учням дають набір словникових термінів, які вони сортують за заданими або створеними ними категоріями
34	Спінер ідей	Учитель створює спінер, розділений на 4 сектори з написами «Спрогнозуй», «Поясни», «Підсумуй», «Оціни». Після пояснення нового матеріалу вчитель крутить спінер та просить учнів відповісти на запитання залежно від місця зупинки спінера. Наприклад, спінер зупиняється на секторі «Підсумуй», тоді вчитель може сказати: «Назви ключові поняття, про які щойно йшлося»
35	Спостереження	Учитель готує протокол спостереження із переліком учнів у класі, де буде зазначено, за якими саме очікуваними результатами він буде спостерігати. Рухаючись класом, він спостерігає за учнями, коли вони працюють, і робить необхідні записи та позначки в протоколі спостереження
36	Тестування	За допомогою тестування вчитель перевіряє опанування учнями фактичної інформації, понять. Орієнтовні типи тестових завдань: Декілька правильних варіантів Правильно/Неправильно Коротка відповідь Знайди відповідність Розширена відповідь
37	Трикутна призма (червоний, жовтий, зелений)	Учні дають вчителю зворотний зв'язок, показуючи колір, що відповідає рівню розуміння
38	Усне опитування	Учитель пропонує учням відповісти на запитання, наведені нижче: Чим це _ схоже на/відрізняється від _____? Які характерні риси/елементи _____? Як іще можна показати/проілюструвати _____? У чому полягає головна ідея, ключова концепція, мораль _____? Як _____ стосується _____? Які ідеї / деталі можна додати до _____? Наведіть приклад _____? Що не так з _____? Який висновок ви могли б зробити з _____? Які висновки можна зробити з _____? На яке питання ми намагаємося відповісти? Яку проблему ми намагаємося вирішити? Що ви можете сказати про _____? Що може статися, якщо _____? Які критерії можна взяти для оцінки _____? Які докази підтверджують _____? Як ми можемо довести / підтвердити _____? Як це можна розглядати з точки зору _____? Які альтернативи _____ слід розглянути? Який підхід/стратегію ви могли б використати для _____?
39	Учнівська конференція	Бесіда з кожним учнем особисто для перевірки рівня розуміння
40	Хрестики-нулики	Набір видів роботи, з яких учні самостійно можуть обирати ті, що можуть

		продемонструвати їхнє розуміння теми. Набір представлений у вигляді сітки з дев'яти квадратів, схожої на дошку для гри в хрестики-нулики, можна попросити учнів обирати так, щоб зрештою закреслити «три підряд». Завдання можуть відрізнятись за змістом, процесом та результатом і можуть бути адаптовані залежно від глибини знань
41	Хто швидше?	Робота в парі – слухач і ведучий. Обидва знають категорію (тему), однак ведучий стоїть спиною до дошки / екрану. З'являються слова на задану тему, слухач дає підказки, а ведучий намагається вгадати слово. Пара, яка завершила першою, встає
42	Швидкий запис	Попросіть учнів відповісти за 2-10 хвилин на відкриті запитання або твердження
43	Шкала Лайкерта	Учитель наводить 3-5 тверджень, які явно не є істинними або помилковими, але дещо спірними. Мета полягає в тому, щоб допомогти учням подумати над текстом, а потім обговорити його з однокласниками. Наприклад, «Герой (ім'я) не повинен був робити (що саме).» повністю погоджуюся не погоджуюся погоджуюся повністю погоджуюся
44	3-2-1	Учні виконують такі варіанти завдань, визначаючи за прочитаним текстом: три речі, які ви дізналися, два цікаві факти, одне питання, що залишилося; три ключові слова, дві відмінності між __, один вплив на __; три важливі факти, дві цікаві ідеї, одне уявлення про себе як учня; три нові терміни, дві нові ідеї, одна річ, яку потрібно обдумати; три питання до тексту (незнайомі слова або незрозумілі ідеї), два прогнози за текстом (що станеться далі, враховуючи вже прочитане), знайдіть один зв'язок у тексті (з тим, що ви вже знали або випробували)
45	Трихвилинна пауза	Трихвилинна пауза дає змогу учням зупинитися, обміркувати певні представлені явища та ідеї, прив'язати їх до вже наявних знань або досвіду та попросити роз'яснень. Я змінив (ла) ставлення до.... Я більше дізнався (лася) про... Мене здивувало... Я почувався (лася)...
46	Є питання, в кого є відповідь?	Учитель робить два набори карток. Перший набір має запитання за певним розділом навчання. У другому наборі містяться відповіді. Учитель роздає картки з відповідями учням, а потім він або учень зачитує класу питання на картці. Всі учні перевіряють свої картки з відповідями, щоб знайти правильну

ОРІЄНТОВНА РАМКА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Рівні Категорії критерії	Початковий рівень 1 – 3 балів	Середній рівень 4 – 6 балів	Достатній рівень 7 – 9 балів	Високий рівень 10 – 12 балів
<i>Планування та здійснення навчального пошуку, аналіз текстової та графічної інформації</i>	Учень/учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб: планує й здійснює навчальний пошук; опрацьовує текстову та/або графічну інформацію	Учень / учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб: планує й здійснює навчальний пошук; ставить запитання до змісту навчального матеріалу; опрацьовує й інтерпретує текстову та/або графічну інформацію без істотних змістових і логічних неточностей	Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя або інших осіб: планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить уточнювальні запитання; використовує інформацію з кількох джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та/або графічну інформацію; порівнює інформацію з кількох джерел	Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб: планує й успішно здійснює навчальний пошук, не обмежуючись навчальним матеріалом; ставить запитання на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків; використовує інформацію з різних джерел; опрацьовує й логічно інтерпретує текстову та/або графічну інформацію; аналізує й порівнює інформацію з різних джерел; критично оцінює надійність джерела й достовірність інформації
<i>Комунікація, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій</i>	Учень / учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію, допускаючи істотні змістові та/або логічні неточності	Учень / учениця створює короткі усні й письмові повідомлення; відтворює почуту або прочитану інформацію без істотних змістових та/або логічних неточностей; презентує результати своєї навчальної діяльності	Учень / учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює власну думку й наводить приклади на її підтвердження; презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ (за умови доступності)	Учень / учениця створює деталізовані усні й письмові повідомлення; висловлює й логічно обґрунтовує власну думку, наводить приклади на її підтвердження; творчо презентує результати навчальної діяльності, зокрема з використанням ІКТ (за умови доступності)

<p><i>Виконання практичних завдань та розв'язання повсякденних проблем із застосуванням знань, що охоплюються навчальним матеріалом</i></p>	<p>Учень / учениця самостійно або з допомогою вчителя або інших осіб: виконує навчальну дію на рівні копіювання зразка її виконання; розпізнає, називає окремі об'єкти вивчення</p>	<p>Учень / учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб: виконує навчальну дію із застосування знань, що охоплюються навчальним матеріалом, за зразком; може порівняти окремі об'єкти вивчення</p>	<p>Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб: застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, у типових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме: формулює проблемні питання, пропонує можливі способи виконання завдання або розв'язання проблеми; складає план для виконання / розв'язання відповідно до інструкцій та/або успішно виконує окремі етапи такого виконання / розв'язання; може аналізувати та порівнювати об'єкти вивчення</p>	<p>Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб: застосовує знання, що охоплюються навчальним матеріалом, для виконання практичних завдань та/або розв'язання повсякденних проблем у нетипових ситуаціях на рівні свідомого вибору, а саме: формулює проблемні питання, висуває гіпотези; успішно виконує завдання або розв'язує проблему відповідно до інструкцій; обґрунтовує обраний спосіб розв'язання / виконання, спираючись на знання й досвід; може класифікувати й узагальнювати об'єкти вивчення</p>
<p><i>Рефлексія власної навчально-пізнавальної діяльності</i></p>	<p>Учень / учениця розпізнає помилки, логічні або змістові неточності в результатах навчальної діяльності після того, як на них вказує вчитель</p>	<p>Учень / учениця самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб: розпізнає й виправляє окремі помилки та робить часткові уточнення в результатах навчальної діяльності</p>	<p>Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб : успішно виправляє окремі помилки й робить часткові уточнення в результатах власної навчальної діяльності; визначає окремі труднощі, що виникають у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності й можливі шляхи їх подолання</p>	<p>Учень / учениця самостійно або під опосередкованим керівництвом учителя чи інших осіб аналізує результати власної навчальної діяльності із застосуванням критеріїв оцінювання, успішно виправляє помилки й робить уточнення; визначає труднощі, що виникають у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності, та можливі шляхи їх подолання</p>

ОРІЄНТОВНІ ВИМОГИ ДО КРИТЕРІЇВ І ШКАЛ ОЦІНЮВАННЯ¹
Інструмент для оцінювання якості критеріїв і шкал оцінювання

Критерій	1 Незадовільно	2 Задовільно	3 Добре	4 Відмінно
Чіткість і зрозумілість критеріїв	Критерії є незрозумілими, не стосуються змісту навчальної програми або за змістом істотно перекривають один одного	Критерії можна зрозуміти, але вони недостатньо чітко розмежовуються між собою або не повністю відповідають змісту навчальної програми та/або виду навчальної діяльності	Критерії загалом є зрозумілими, чітко розмежовуються між собою й загалом відповідають змісту навчальної програми та виду навчальної діяльності	Кожен критерій є виразним і чітко окресленим, повністю відповідає змісту навчальної програми й виду навчальної діяльності
Чіткість розмежування між рівнями досягнень	Неможливо або майже неможливо розрізнити рівні досягнень між собою	Рівні досягнень можна розрізнити між собою, але розмежування недостатньо чітке	Розмежування між рівнями досягнень є очевидним	Кожен рівень досягнень є чітко окресленим і кожен наступний рівень відрізняється від попереднього за чіткими й логічними ознаками
Надійність шкали оцінювання	Перехресне оцінювання часто призводить до істотних відмінностей у результатах	Перехресне оцінювання іноді призводить до відмінних результатів	Є загальна узгодженість між результатами при перехресному оцінюванні (різниця менше 5-10% або ½ рівня)	Результати перехресного оцінювання є послідовно однаковими
Обізнаність учнів про критерії та шкалу оцінювання	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання і мають певне уявлення про очікувані результати їх навчальної діяльності	Критерії та шкала оцінювання відкрито використовуються для презентації завдання й супроводу учнів	Критерії та шкала оцінювання є предметом обговорення й постійного супроводу учнів у процесі навчальної діяльності
Підтримка розвитку метакогнітивних навичок учнів	Учні не знають про критерії та шкалу оцінювання і не можуть використовувати її для регулювання	Учнів повідомлено про критерії та шкалу оцінювання, але під час навчальної діяльності критерії та шкала не	Учні знають про критерії та шкалу оцінювання як про інструмент, що допомагає зрозуміти, чого вони	Критерії та шкала оцінювання постійно перебувають у фокусі уваги і використовуються як інструмент, що

¹ Ці вимоги не є обов'язковими, але за необхідності можуть бути використані педагогічними працівниками закладу освіти як орієнтири для розроблення критеріїв та шкал оцінювання рівня досягнення учнями результатів навчання або для оцінювання вже розроблених ними критеріїв та шкал як елемент внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

	власної навчальної діяльності	перебувають у фокусі уваги	навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати	допомагає учням зрозуміти, чого вони навчаються, що їм вдається добре, а над чим треба попрацювати
Участь учнів у розробленні та застосуванні критеріїв і шкали оцінювання	Учні не беруть участі ні в розробленні, ні в застосуванні критеріїв і шкали оцінювання в процесі навчання	Учням пропонують готові критерії та шкалу оцінювання для можливого самооцінювання в процесі навчання	Учні обговорюють і надають пропозиції до проекту критеріїв і шкали, є відповідальними за їхнє застосування для самооцінювання та/або взаємооцінювання в процесі навчання	Учителі й учні разом відповідають за розроблення критеріїв і шкали оцінювання; учні постійно застосовують їх для самооцінювання й взаємооцінювання в процесі навчання

Шкала оцінювання критеріїв:

0 – 5.0 = потребують доопрацювання 5.5 – 7.5 = застосовні

8.0 - 10 = добре 10.5 – 12.0 = відмінно

Кожний показник рівня 1 = 0.5 балів, рівня 2 = 1.0 бал, рівня 3 = 1.5 бали, рівня 4 = 2.0 бали.

За кожним критерієм кількість балів визначається лише **за одним рівнем**.

Науково-методичне видання

За загальною редакцією **Серіх Лариси Володимирівни**,
завідувачки кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кандидата педагогічних наук, доцента

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НУШ: АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ

Методичний посібник

У посібнику розкрито особливості формувального оцінювання при вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» в 5-6 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» кращими педагогами мистецької освітньої галузі Сумської області, педагогами-пілотниками, педагогами спеціалізованих мистецьких закладів, закладів позашкільної освіти

Відповідальна за видання: Л.В.Серіх
Дизайн титульної та останньої сторінки: Л.В.Серіх

Підписано до друку 29.06. 2023 р.
Формат 60 x 48 /16. Папір офс.
Тираж 300. Друк офс. Зам. №1

Лариса Серих – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики змісту освіти, тренер з інтерактивних методик викладання, модератор, фасилітатор, координатор мистецької освітньої галузі Сумської області.

Сфера наукових інтересів – мистецтво в Новій українській школі, загальнокультурна компетентність, естетична культура, естетичне виховання, діяльнісний підхід, взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти, арт-практики в інклюзивному середовищі, художня педагогіка, дизайн освіти, паперопластика, естетика, етика, художня культура, кіномистецтво, театральне мистецтво, театралізована діяльність школярів, декоративно-ужиткове мистецтво, мистецтвознавство, художня фотографія.

